T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı
Klasik Arkeoloji Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

PERGE KAZILARINDA BULUNMUŞ TAKILAR

Nuray Özgülnar

2501020067

Tez Danışmanı: Prof .Dr. Haluk Abbasoğlu

İstanbul, 2007

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı
Klasik Arkeoloji Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

PERGE KAZILARINDA BULUNMUŞ TAKILAR

Nuray Özgülnar

2501020067

Tez Danışmanı: Prof .Dr. Haluk Abbasoğlu

İstanbul, 2007

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **Klasik Arkeoloji** Bilim Dalında **2501020067** numaralı **Nuray Özgülnar'ın** hazırladığı **"Perge Kazılarında Bulunmuş Olan Takılar"** konulu **YÜKSEK LİSANS/** ~~DOKTORA TEZİ~~ ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **17/05/2007 Perşembe** günü **saat 12:00'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....Kabulu.....'ne* **OYBİRLİĞİ /~~OYÇOKLUĞUYLA~~** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR. HALUK ABBASOĞLU	Kabulü	
PROF.DR.ELİF TÜL TULUNAY	Kabulü	
PROF.DR.İNCİ DELEMEN	Kabulü	
PROF.DR.SÜMER ATASOY	Kabulü	
~~YRD~~.DOÇ.DR.GÜLGÜN KÖROĞLU	Kabulü	

Besim Ömer Paşa Caddesi Beyazıt-34452-İstanbul
Tel:0212 440 00 00 –14221 – Fax: 0212 440 03 40

ÖZ

Perge Kazılarında Bulunmuş Takılar, Nuray Özgülnar

Bu yüksek lisans tezinin konusunu, Perge kazılarında bulunmuş olan takılar oluşturmaktadır. Pamphylia Bölgesi Perge antik kentinde 1979–2005 yılları arasında yürütülen kazılarda bulunmuş çeşitli takıların katalogunu oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Perge Kenti kazılarında bulunmuş ve Antalya Müzesi envanterine geçmiş takıların; malzemesine, cinsine, ölçülerine, kullanımına ve dönemine göre değerlendirilebilmesi için belgeleme çalışmaları yapılarak katalog oluşturulmuştur. Belgeleme çalışmaları, 1–31 Ağustos 2005 tarihleri arasında Antalya Müzesinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sırasında her bir takı; malzeme, teknik açısından incelenerek tanımlanmış, yükseklik, genişlik, çap, kalınlık ölçüleri kumpas kullanılarak, ağırlıkları hassas kuyumcu tartısı ile belirlenmiştir. Takılar farklı yönlerden fotoğraflanmış ve elde edilen bilgiler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Çalışılan 105 takının 38'si küpe, 14'ü yüzük, 2'si kolye, kolye ucu, 2'si cameo, 3'ü bilezik, 6'sı elbise süsü, aplik, 40'ı saç iğnesidir. Takıların büyük çoğunluğu Batı Nekropolisi'nde yürütülen kazılarda bulunmuştur. Her bir takı yayınlamış takı kataloglarından araştırılarak analoji ve tarihlemeye katkı yapılmaya çalışılmış ve belirlenebilenlerde ilgili bibliyografya gösterilmiştir.

ABSTRACT

The Jewellery that are Found during the Archaeological Excavations in Perge, Nuray Özgülnar

This thesis deals with the jewellery that are found during the archaeological excavations in Perge. It aims forming a catalogue of the various jewellery that are found during the excavations in the Perge antic city which takes place in the Pamhylia Region between 1979 and 2005. In accordance with this aim, the jewellery that are found in the excavations in Perge and which are recorded in the inventory of the museum are documented by appraising the materials according to their raw materials, types, dimensions, the ways that they have been used and the periods in which they belonged to, in order to form a catalogue. The documentation is done in the Antalya Museum between the 1st and 31st of August 2005. During this work, each piece is defined by examining the material and the technique, determining their width, diameter, thickness by a compass and their weight by a jewelers precise scale. They are photographed from various angles and the data is transferred to the computer. The 38 of the 105 pieces which are examined are earrings, 14 are rings, 2 are necklaces and pendants, 3 are bracelets, 2 are cameo, 6 are appliqués and 40 are hair pins. Most the jewellery are found in the excavations in the Western Necropolis. Each piece is researched in the catalogues of jewellery that are published in order to contribute to the analogy and the date. Also the related bibliography is indicated.

ÖNSÖZ

Perge kazı buluntularından takılarla çalışmamı sağlayan bu yüksek lisans tezi ve öncesinde bilimsel hazırlık derslerini içeren uzun öğrenim sürecine başlamamın nedeni öğrenme isteği, merak dürtülerim yanı sıra sanırım ilkokul yıllarındaki okul gezisi sırasında İzmir Agorasında gördüğüm latrinlere kadar uzanmakta… Meslek seçimimde Arkeoloji yerine Tıp okusam da, akademik olarak da olabildiğince hedeflerime ulaşmış olsam da Klasik Arkeolojinin birazını sistemli öğrenme sürecine girmeden edemedim.

Sağlık Bilimleri gibi bir alandan Arkeoloji gibi farklı bir alanda Yüksek Lisans yapabileceğime inanan ve olanak sağlayan Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'nun desteğiyle öğrenme maratonum başladı. Bu süreçte şu anda Prehistorya Bilim dalında Tezini savunma aşamasında olan meslektaşım, sevgili dostum Demet Güral'la birbirimize destek olduk. Heyecan verici, yeni bilgiler, açılımlar ve bakış açısı sağlayan bu öğrenme deneyiminde alıştığım tıp kalıplarını kırmakta zorlandığım çok zaman oldu. Ancak Perge kazı alanı çalışmalarına sabah- akşam viziti gibi tıptan gelen yeni kavramları da ekledim sanırım. En zorlandığım noktalardan biri; bilginin 10 yılda eskidiği Tıp gibi bir alanda alıştığım makale yazma davranışlarımı değiştirirken oldu. Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki deneyimlerim en başlarda ben dahil herkes için zordu, özellikle de ben kitaplara bakıp, bakıp "…ama bunlar çok eski yayınlar" dediğimde… 1900'lü yılların başında basılmış bir eseri okuma ve incelemenin önemini kavramak ve okuyabilmek inanılmaz heyecan vericiydi.

Tezimin belgeleme çalışmaları sırasında Perge kazılarında gözlem yapabilme olanağının ve de en önemlisi takı buluntularına dokunabilmenin, bilimsel olarak belgeleyebilmenin, kütüphane çalışmaları yaparak analoji malzemesi bulmanın ve tarihleme denemeleri yapabilmenin bana kazandırdığı öğrenme deneyimi inanılmazdı… Yüksek lisans sürecimin başlaması, gelişmesi ve tez aşamasına gelmesinde bilim insanlığını, bilgisini, desteğini, dostluğunu ve sabrını hiç esirgemeyen Tez danışmanım Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na müteşekkirim.

Tezimi geliştirmeme katkıları olan, yönlendiren, destekleyen Prof. Dr. İnci Delemen ve Yrd. Doç Dr. Sedef Çokay Kepçe'ye, Klasik Arkeolojide derslerini aldığım tüm öğretim üyelerine ve yardımcılarına sonsuz teşekkürler.

Tezimin Antalya Müzesinde gerçekleşen belgeleme çalışmalarına olanak sağlayan Antalya Müzesi yönetici ve çalışanlarına ama özellikle başka bir kazı alanında görevli olmasına rağmen, her sabah erkenden gelip çalışacağım eserleri çıkarmak için gönüllü görev üstlenen, bilgilerini paylaşan, Perge'ye yürekten bağlı, Arkeolog Esra Akça'ya teşekkürlerimi sunarım.

Teşekkür edeceğim özel iki kişi; yüksek lisans derslerim ve tezimin oluşma aşamasında başından sonuna kadar çok yakından ilgilenen, düzelten, fikirler geliştirmede beni destekleyen, candan dostluk gösteren, her zaman yanımda olan güzel, sımsıcak genç arkadaşım, bazen de büyük kızım olan sevgili Buket Akçay ve Nekropolis buluntularını çalışırken bu alanı anlamama, doğru yazmama olanak sağlayan, bilimsel destek verirken, dostluğunu ve muzipliğini esirgemeyen sevgili genç arkadaşım Arş. Grv. Aşkım Özdizbay iyi ki varsınız.

Klasik Arkeoloji eğitimim sürecinde artık yaşını başını almış annelerinin neden bu işle uğraştığını anlayan, yüreklendiren ve "bizim annemiz antik takılarla uğraşıp tez yapıyor" diye övünen kızım ve oğluma şükran borçluyum.

Mart, 2007, İstanbul.

İÇİNDEKİLER

ÖZ/ABSTRACT iii
ÖNSÖZ iv
İÇİNDEKİLER vi
EKLER, TABLO, ŞEKİL, HARİTA VE LEVHALAR LİSTESİ viii
KISALTMALAR LİSTESİ ix

GİRİŞ 1
1. ANTİK TAKILAR 6
1.1. Antik Takıların Tarihçesi 6
1.1.1. Eski Yunan 6
1.1.2. Roma 7
1.2. Antik Takıların Fonksiyonları 9
1.3. Takılarda Kullanılan Malzemeler 11
1.3.1. Metaller 11
1.3.2. Taş ve Benzeri Malzemeler 16
1.4. Takı Yapım Teknikleri 24
1.4.1. Temel Teknikler 25
1.4.2. Bezeme İşlemleri 32
1.4.3. Birleştirme ve Bitirme İşlemleri 35
1.5. Zanaatçılar 37
2. PERGE KENTİ 39
2.1. Tarihçe 39
2.2. Kazılar 43
2.3. Nekropolis 44
3. PERGE'DE BULUNMUŞ TAKILAR 46
3.1. Küpeler 46
3.1.1. Halka küpeler 48
3.1.1.1. Basit Halka küpeler 49
3.1.1.2. Halkası diskli küpeler 52

3.1.1.3. Halkası boncuklu küpeler 52
3.1.1.4. Halkası sarkaçlı küpeler 53
3.1.1.5. Halkası diskli ve sarkaçlı küpeler 54
3.1.2. "S" biçimli küpeler 55
3.2. Yüzükler 56
3.2.1. Taşlı yüzükler 58
3.2.2. Taşsız yüzükler 62
3.3. Kolyeler 63
3.4. Cameolar 66
3.5. Bilezikler 67
3.6. Aplikler 68
3.7. İğneler 70
3.7.1. Küre topuzlu iğneler 71
3.7.2. Basık küre topuzlu iğneler 72
3.7.3. Kozalak topuzlu iğneler 72
3.7.4. Damla topuzlu iğneler 72
3.7.5. Çokgen topuzlu iğneler 72
3.7.6. Diğer iğneler 72
4. KATALOG 74
SONUÇ 180
KAYNAKÇA 185
EKLER 191
GRAFİK VE TABLOLAR 192
LEVHALAR 194

EKLER, GRAFİK, TABLOLAR, LEVHALAR LİSTESİ

Ek 1	Katalog kayıt formu	191
Tablo 1.	Perge'de bulunmuş takıların buluntu yılı ve türlerine göre dağılımı	192
Tablo 2.	Perge'de Bulunmuş Envanterlik Takıların Türlerine ve Malzemeye Göre Dağılımı	192
Grafik 1.	Takıların buluntu yerlerine göre dağılımı (1979–2005)	193
Lev. I	Pamphylia bölgesi	194
Lev. II	Perge Planı	195
Lev. III	Batı Nekropolis Planı–1	196
Lev. IV	Batı Nekropolis Planı–2	197

KISALTMALAR LİSTESİ

A	:	Ağırlık
D Ç	:	Dış Çap
Env. No.	:	Envanter numarası
G	:	Genişlik
İ Ç	:	İç Çap
K	:	Kalınlık
Kat. No.	:	Katalog Numarası
Lev.	:	Levha
M.Ö.	:	Milattan Önce
M.S.	:	Milattan Sonra
No.	:	Numara
Res.	:	Resim
U	:	Uzunluk
Y	:	Yükseklik
yy.	:	Yüzyıl

Metin içinde ve dipnotlarda geçen kitaplarla ilgili kısaltmalar kaynakçada verilmiştir.

GİRİŞ

Günümüzde kullanımı daha çok kadınların egemenliğinde olmasına rağmen takılar çağlar boyunca her iki cinsiyet tarafından da süs eşyası, statü sembolü, mezar hediyesi, tanrılara ve tanrıçalara sunu, evlilik sembolü, tılsım, mühür vb… amaçlarla kullanılmıştır.[1] Günümüze kalan ilk takı örneklerinin çanak çömleksiz Neolitik Çağ Çayönü buluntularında M.Ö. 7 bine ait taş, geyik dişi, akik gibi malzemelerden yapılmış boncuklardan oluşan kolyeler[2] olduğunu dikkate aldığımızda çağlar boyu geçirdiği evreleri keşfetmek heyecan vericidir. Takılar, insanlığın en erken dönemlerinden beri çeşitli biçimlerde gerek sosyal gerekse ekonomik yaşamda önemli rol oynamıştır.

Antik takılarla ilgilenme sürecinin arkeologlardan önce define arayanlar tarafından mı başladığı sorusuna yanıt bulmak kolay değildir. Ancak çağlar boyunca eski dönemlere ait takıların nesilden nesile aktarıldığı ve değerli kabul edilerek saklandığı, önemsendiği bilinmektedir.[3] Eski çağ insanlarının yaşamlarını keşfetme sürecinde bulmacadaki eksikleri tamamlamada takılar önemli bir buluntu grubu olarak arkeolojide yer almaktadır. Takı buluntuları eski çağların günlük yaşamı, ekonomisi, ticareti ve atölyeleri hakkında önemli bilgiler edinmeye olanak sağlamaktadır.

Takılar çok farklı bir ürün grubu gibi gözükse de diğer sanat dallarına paralel gelişme göstermektedir. Takıların gelişim süreçlerine baktığımızda; takı kullanımı insanların henüz yerleşik hayata geçmedikleri Paleolitik Çağ'da süslenme yanı sıra av bereketi ve korunma gibi amaçlarla kullanılmaya başlanmış olmalıdır,[4] bu amaçla avlanan hayvanların diş, boynuz, kemik, tırnak gibi kısımları ile kolay işlenebilen taşlar sürtme ve kazıma yoluyla şekillendirilip, delinip kolyeler haline getirilmişlerdir.[5]

---

[1] Gülgün Köroğlu, **Anadolu Uygarlıklarında Takı**, Popüler Dizi:18, İstanbul, Eski Çağ Bilimler Enstitüsü Yayınları, 2004, s.1-2.
[2] E. Uzunoğlu, A. Baykal, F. Tulunay, A. Tuzcular, **Çağlar Boyu Anadolu'da Kadın: Anadolu Kadınının 9000 Yılı**, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s.38.
[3] Jack Ogden, **Interpreting the Past Ancient Jewellery** , London, British Museum Press, 1992, s.9
[4] Yıldız A. Meriçboyu. **Antik Çağda Anadolu Takıları**, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, No:69, 2001, s.12.
[5] Altan Türe, M. Yılmaz Savaşçın, **Anadolu Antik Takıları**, İstanbul, Goldaş Kültür Yayınları, No:2, 2002, s.11–12.

Neolitik Çağ'a gelindiğinde ise kullanılan taşların ve hayvan kemiklerinin yüzeyleri istenilen şekillerde kesilip, parlatılarak cilalanmış ve bazen de bunların üstüne kazıma desenler yapılmıştır. Bu dönemde dinsel ve koruma amaçla kullanım yanı sıra takıların insanların kendilerini güzel hissetme ve başkalarına beğendirme amacıyla kullandığı da düşünülmektedir. Yine bu dönemde doğal malzemelerin yanında takı yapımında bakır ve kurşun gibi madenler kullanılmıştır.[6]

M.Ö. 4. binin başlarından itibaren altın ve gümüş kullanımı da başlamıştır. Bronzun bulunması ve hayatın birçok alanında kullanılması, doğal olarak bu madenin takı yapımında kullanılmasına da sebep olmuştur.[7]

İnanç ve geleneklerin büyük ölçüde etkilediği takıların formları ve gelişimi hakkındaki bilgilerimiz çoğunlukla kutsal alanlar ve mezarlardan ele geçen buluntulara dayanmaktadır. Takılar kabartmalar ve vazo resimlerinde de betimlenmişlerdir. Bu betimler o dönemlerde takıların kullanılış biçimlerini göstermesi yanı sıra tarihlemede de kullanılmaktadır. Diğer yardımcı bilgiler özellikle Atina, Delos ve Rodos'ta bulunmuş olan tapınak belgeleri ve rahiplerin tutanaklarından elde edilmiştir.[8]

Farklı kültürler, ölülerine farklı ritüeller uygulamaktaydı. Ölülerin bedenini gömerek (inhumasyon) ya da yakarak (kremasyon) kültür ve geleneklerine uygun mezarlara koymaktaydılar. Gömme âdetinde bedenin yanına hemen her türlü eşya yanı sıra ölene ait ya da mezara hediye edilen takılar da konulmaktaydı.[9]

Antik çağlardan günümüze kadar ulaşan takılar genel olarak değerlendirildiğinde buluntuların en çok mezarlardan geldiği ve çoğunun altın olduğu görülmektedir. Ancak en sık kullanılan malzemenin altın mı olduğu, yoksa bu durumun altının en iyi koruna gelen metal olmasından mı kaynaklandığı sorusu çözüme ulaşmamıştır. Bazı takıların çok ince ve dayanıksız olmasından ötürü günlük yaşamda kullanılmaya uygun olmayıp özellikle mezar hediyesi olarak yapıldığı konusu uzmanlarınca yıllardan beri süren bir tartışma konusudur. Bazılarında ise kullanım ve onarım izlerinin olması mezar hediyesi olmaktan öte diğer fonksiyonları

---

[6] **A.e.**, s.13
[7] A. Higgins, **Greek and Roman Jewellery**, London, Methuen and Co. Ltd.,1961, s.33
[8] Gisela Richter, **Yunan Sanatı**, Çev. B. Madra, İstanbul, Cem Yayınevi, 1984, s.220.
[9] George Thomson, **Eski Yunan Toplumu Üstüne İncelemeler, Tarih Öncesi Ege II**, Çev. Celal Üster, 2. Basım, İstanbul, Payel Yayınevi, 1991, s.254.

ile ilgili yorum yapmaya olanak vermektedir. Ayrıca aynı dönemin heykeltıraşisi, vazo resimleri, antik kaynaklar vb… takıların kullanım alanlarını değerlendirmemize önemli katkı sağlamaktadır

Tezin kapsam, amaç ve yöntemi

Pamphylia Bölgesi Perge antik kentinde 1979–2005 yılları arasında yürütülmüş bilimsel kazılarda bulunmuş çeşitli takılar bu Yüksek Lisans tezinin konusunu oluşturmaktadır. Tezin amacı Perge buluntusu takıların kataloğunu oluşturmak, değerlendirilen takıların analoji yöntemiyle benzerlerini bulmak ve tarihsel gelişimi bulundukları kontekst içinde saptamaktır.

Bu amaç doğrultusunda Perge kazılarında bulunmuş ve Antalya Müzesi envanterine geçmiş takıların; malzemesine, cinsine, ölçülerine, kullanımına ve dönemine göre belgeleme çalışmaları yapılarak katalog oluşturulmuştur.

Tezin yönteminde kütüphane çalışması yapılarak ve danışman öğretim üyesi ile tartışarak belgeleme sırasında kullanılacak bir katalog kayıt formu geliştirilmesi ilk aşamayı oluşturmuştur. Bu kayıt formu katalog numarası, Perge Kazı Envanter numarası, Antalya Müzesi envanter numarası, adı, malzemesi, yapım tekniği, durumu, buluntu yeri ve yılı, ölçüleri, tanımı, fotoğraf numarası bilgilerini içermektedir (Ek 1).

Tez çalışmasının ikinci aşamasında 1997–2004 tarihlerindeki Perge kazı raporları incelenerek kazılarda bulunmuş tüm takılar listelenmiş ve bilgiler bilgisayar ortamına geçirilmiştir. Bu kayıtlara göre 157 envanterlik, 124 etütlük takı malzemesinin çalışılması hedeflenmiştir Belgeleme çalışmaları ilgili liste kullanılarak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından gerekli izin alınarak, 1–31 Ağustos 2005 tarihleri arasında Antalya Müzesi'nde ve 2005 yılı kazı buluntuları için Perge kazı evinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sırasında listelenen tüm takılar; malzeme, teknik açısından incelenerek tanımlanmış, yükseklik, genişlik, çap, kalınlık ölçüleri kumpas kullanılarak, ağırlıkları hassas kuyumcu tartısı ile belirlenmiştir. Takılar farklı yönlerden fotoğraflanmış ve elde edilen bilgiler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Antalya Müzesi'ndeki çalışma sırasında Perge kazılarında bulunmuş ve müzeye envanterlik, etütlük olarak teslim edilmiş tüm takılara ulaşılarak

belgelenmeye çalışılmıştır. Ancak bu çalışma sırasında bazı malzemeler müzenin envanter kayıtlarında bulunamamış, müze tarafından etütlük olarak değerlendirilip farklı şekillerde korunduğu belirlenmiştir. Etütlük malzemelerin bir kısmına ise ulaşılamamıştır. Bu çalışma sırasında 102'si etütlük ve 133'ü envanterlik olarak gruplandırılan takılara ulaşılarak belgeleme yapılabilmiştir. Danışman öğretim üyesinin de onayı ile tez yazımı kapsamına farklı değerlendirme ve inceleme gerektiren 28 adet boncuk/boncuklar ve etütlük olarak değerlendirilen malzeme alınmayarak tezde 105 envanterlik eser incelenmiş ve tartışılmıştır.

Takılar türlerine göre gruplandırıldıktan sonra, takılara K1'den başlanarak katalog numaraları verilmiştir. Katalog numarasından sonra takıya ait müze envanter numarası ve takı ile ilgili teknik bilgiler yer almaktadır.

Tez çalışmasının üçüncü aşamasını oluşturan kitaplık çalışmaları sırasında Perge'de bulunmuş takılarla benzer olabilecek analoji örnekleri bulunmaya çalışmıştır. Analojilerde önce Türkiye'de Anadolu uygarlıklarını inceleyen takı katalogları daha sonra yurtdışından müze ve koleksiyonlara ait takı katalogları incelenmiştir. Bu çalışmalar sonucu elde edilen bulgular bir araya getirilerek tarihleme denemeleri yapılmıştır. Bu bilgilerde katalogda analoji ve tarihleme başlıkları ile gösterilmiştir.

Belgeleme, kataloglama ve kitaplık çalışması sonucu ortaya giriş ve sonuç bölümleri dahil altı bölümden oluşan bu tez çıkmıştır.

Tezin giriş bölümünde takıların arkeolojideki önemi, bu tezin kapsamı, amaç ve yöntemi verilmiştir.

Tezin birinci bölümünde "Antik Takılar" başlığı altında genel bilgiler verilmiştir. Antik takıların tarihçesi Eski Yunan ve Roma Dönemi özellikleri ile sunulmuştur. Şüphesiz takıların tarihçesi ve dönemsel özellikleri daha eski dönemlere dayanmaktadır. Ancak Perge kazı buluntularının Geç Hellenistik ve Roma Dönemi'nden eserler olması nedeniyle tarihçe Eski Yunan ve Roma Dönemi ile sınırlanmıştır. Takıların fonksiyonları, takılarda kullanılan malzemeler, yapım teknikleri ve zanaatkârlarla ilgili bilgiler de yine bu bölümde yer almaktadır.

Tezin ikinci bölümünde Perge kentinin yeri ve topoğrafyası kısaca tanımlanmış, kentin tarihi ve yapılan kazı çalışmaları özetlenerek verilmiştir. Perge

takı buluntularının çoğunluğunun Nekropolis'ten özellikle de Batı Nekropolis'ten olması nedeniyle Perge'nin Nekropolisleri tanıtılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde Perge'de bulunmuş takılar; küpeler, yüzükler, kolyeler, bilezikler, aplikler, cameolar, saç iğneleri olarak gruplandırılarak sunulmuştur. Her bir takı türü için önce genel ve tarihsel tipolojileri ile ilgili bilgiler verilip, ardından Perge kazısındaki ilgili buluntular tipoloji ve özelliklerine göre gruplandırılarak tanımlanmış ve analoji bilgileri verilerek tartışılmıştır. Analoji bilgileri ve bulundukları kontekst de dikkate alınarak tarihleme yapılmaya çalışılmıştır. Analoji bulunamayan tarihleme yapılamayan takılarda gerekçeler anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca Perge buluntuları arasında sayıca önemli yer tutan kemikten saç iğneleri de yer almaktadır. Kemikten yapılmış saç iğneleri çoğunlukla kataloglarda, kazı sonuç raporlarında ve ilgili yayınlarda yeterince yer almazlar. Baş-boyun takıları grubunda yer alan kemikten saç iğneleri bu tez kapsamında kataloglanarak saç iğneleri gruplanmış, tanımlanmış ve tarihlemeye katkı yapılmaya çalışılmıştır.

Tezin dördüncü bölümü katalog kısmıdır. Katalogda her malzeme özellikleri, ölçüleri, yapım tekniği açısından tanımlanıp, analojileri ve tarihlemeleri yanı sıra resimleri ile verilmiştir.

Tezin sonuç kısmında Perge kazı buluntusu olan takılar yararlanılan kaynakçanın da desteğiyle bütün olarak değerlendirilmiştir. Tipolojileri, ikonografik ve dönemsel özellikleri yanı sıra tarihlemede yaşanan sorunlar gerekçeleri ile tartışılmıştır. Ayrıca takıların günlük yaşamdaki, ölü kültündeki yerleri ile ilgili de yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

1. ANTİK TAKILAR

1.1. Antik Takıların Tarihçesi

1.1.1. Eski Yunan

Antik Yunan takılarının kökeni, Ege dünyasının doğusuna, M.Ö. 2700'lere tarihlenen Babil'deki Ur şehrinin mezarlığında bulunan takılara dayanmaktadır. Bu sanat Ege dünyasına M.Ö. 2400'lerde ulaşmıştır. Ege dünyasındaki en erken örnekler Babil takılarının kopyaları olan Girit'teki çeşitli mezar buluntularıdır. Bundan sonra Aigina hazinesi buluntuları gelmektedir. Bu buluntular M.Ö. 17. ve 16.yüzyıl Minos takılarıyla benzerlik gösterdiği için olasılıkla Girit'te Mallia'da bulunmuş oldukları düşünülmektedir. 16. ve 15. yüzyıllarda hem Minos hem Myken kültürü egemenken, 14. ve 13. yüzyıllarda Myken ve diğer kıta Yunanistan'ı şehirleri üstünlüğü ele geçirmiştir. Myken takıları Minos takılarından büyük ölçüde etkilenmiştir, fakat sayıca daha fazla olmalarına rağmen kaliteleri daha düşüktür.[1]

Myken kültürünün M.Ö.1100'lerde çöküşüyle birlikte başlayan Karanlık Çağlar'da sanatsal yaratıcılık çok azalmıştır. Bu döneme ait takılardan çok azı günümüze ulaşmıştır ve çoğu primitif eserlerdir. M.Ö.800'lerde başlayan Orientalizan Dönemde, Doğu ve Mısır'la olan ilişkiler sayesinde takılar yeniden yüksek kalitede ve çok sayıda yapılmaya başlanmıştır. M.Ö. 8.yüzyılda Knossos, Korinth ve Atina gibi belli merkezlerde görkemli altın takılar üretilmiştir. Bu takıların olasılıkla Fenike'den göç eden zanaatkârlar tarafından yapıldığı düşünülmektedir. M.Ö. 7.yüzyıla ait takılar ise daha çok Adalar'da ve Küçük Asya'da ele geçmiştir, bunların arasında Rhodos, Melos ve Ephesos sayılabilir. [2]

M.Ö. 6. ve 5. yüzyıl başlarındaki Arkaik Döneme ait heykeltıraşlık eserleri ve vazo resimlerinde sık olarak gerdanlık küpe, yüzük betimlerine rastlanmasına rağmen, bu döneme ait oldukça az sayıda takı ele geçmiştir. Bu durumun sebebinin Pers savaşları sırasındaki yağma olayı[3] ya da altın kaynaklarının Persler tarafından kesilmesi olduğu düşünülmektedir. M.Ö.450'deki son Pers bozgunundan sonra yine

[1] R.A.Higgins, **Jewellery From Classical Lands**, Oxford, Oxford University Press, 1965, s.13-15.
[2] **A.e.**, s.16-18.
[3] Gisela Richter, **Yunan Sanatı**, Çev. B. Madra, İstanbul, Cem Yayınevi, 1984, s.222.

aynı geleneği devam ettiren fakat bazı belirgin farklılıkları olan takıların örnekleri kazılar sırasında bulunmuştur.[4]

Klasik Dönemde, o zamana kadar üretilen bazı sanat eserlerinde olduğu gibi altın takıların da iyi örnekleri üretilmiştir. Bu dönemde çeşitli formlarda yapılan çelenkler; şölenlerde, tören alaylarında takılmış ve ölüyle birlikte gömülmüştür. Spiral, disk gibi çeşitli formlarda, genellikle rozet bezemeli küpeler kullanılmıştır. Altın yüzükler bu dönemde çok yaygınlaşmıştır. Kolyeler, pek yaygın olmasa da ele geçen az sayıdaki örnekleri iyi kalitededir. Bileziklerde de yaygın olan form her iki ucu hayvan başlı olanlardır [5].

Hellenistik Dönemde, İskender'in fetihleri hayatın ve sanatın her alanında olduğu gibi takıları da etkilemiştir. Bu dönemde takılar, Makedonya'daki madenlerin işletilmesi ve Perslerden ele geçirilen hazinelerin dağılmasından dolayı, Yunan dünyasında daha önce olmadığı kadar bollaşmıştır. Mısır ve Batı Asya'yla olan ilişkiler sayesinde altının renkli taşlar ve camla zenginleştirilmesiyle yeni bir tarz ortaya çıkmıştır. Fethedilen ülkelerden yeni bezeme tipleri ve yeni motifler Yunan takılarında da uygulanmaya başlanmıştır. Hellenistik Dönemdeki en önemli takı üretim merkezleri İskenderiye ve Antiokheia'dır. Bu dönemde en yaygın ve en özenle işlenen tiplerin başında diademler gelmektedir. Küpeler de oldukça çok sayıdadır. Yüzüklerde Klasik Dönemin özellikleri devam ettiği gibi yeni stiller de ortaya çıkmıştır. Kolyeler, M.Ö. 5.ve 4. yüzyıllardaki kadar iyi olmasalar da çok daha fazla sayıdadırlar. Bilezikler de bu dönemde çok yaygındır.[6]

1.1.2. Roma

Roma hâkimiyetine gelindiğinde, kültür ve sanat alanında Hellenistik Dönemin etkileri halen devam etmektedir. Romalılar hâkimiyeti altına aldıkları bölgelerin sadece kültürlerinden etkilenmemiş, pek çok sanatçıyı da başkent Roma'ya getirmiş, atölyeleri taşımışlardır. Roma'daki kuyumcu atölyelerinde çalışan sanatçılar ve zanaatçılar, büyük ölçüde Doğu'dan göç etmişlerdir. Dolayısıyla Roma

[4] Higgins, JFCL, **a.g.e**., s. 18
[5] **A.e.**, s.19-21.
[6] **A.e.**, s.22-24.

Dönemi takılarında doğunun etkileri belirgindir.[7] Eyaletlerdeki merkez atölyeler bulunduğu toprakların geleneksel öğelerinden esinlenerek yeni takılar üretmişlerdir. Hellenistik Dönemde olduğu gibi genel bir üslup birliği vardır. Dönemin moda olan takıları pek çok yerde yapılarak yaygınlık kazanmaktadır. Bu birliktelik M.S.1 yüzyılın ikinci yarısından itibaren belirginleşir ve artarak devam eder.[8]

Takı alanında görülen Doğu ve Yunan etkisi her ne kadar bir süre devam etse de, M.S. 2. ve 3.yüzyıllara doğru bozulan ekonominin de etkisiyle kullanılan metallerde altın azalmış, değerli taşların yerini cam taklitleri almıştır.[9] Daha az altın kullanarak çok renkli ve etkileyici bir görünüm elde edilmiştir.

Yarı değerli taş kullanımında yeni bir yaklaşım bu dönemde ortaya çıkar. Taşları düzeltmeden, doğal biçimiyle gelişigüzel ipe dizmek ya da takıdaki bir yuvaya yerleştirmek sık yapılan uygulamalardan olmuştur.[10]

Bu dönemde imparatorun sikkesinin veya madalyonunun yüzük kaşlarında, broşlarda, kolye sarkaçlarında kullanımı başlar.[11]

Takılar da opus interrasile (delik işi) tekniği M.S. 2. yüzyıldan itibaren sık görülmeye başlamış, M.S. 3. yüzyılda ise savatlama (niole) süsleme başlamıştır. Savatlama M.Ö. 15. yüzyılda Myken kültüründe silahların süslemesinde kullanılan bir teknik iken Romalılar bu tekniği altın kuyumculuğunda uygulamışlardır.[12] Ayrıca granülasyon tekniği de gerek Roma takılarının sadelik anlayışına aykırı olması gerekse zor bir teknik olması ve fazla altın kullanımını gerektirmesi nedeniyle Roma takılarında terk edilmiştir.[13] Ancak Anadolu ve Doğu Akdeniz'de eski geleneklerin devamı olarak bu teknik devam etmiştir.

Roma takılarında görülen Doğu etkileri için en tipik örnekler ele geçen mezar kabartmaları ve özellikle mumya portrelerinde de görülen her iki kola da bilezik takılması, çok sayıda kolyenin bir arada kullanılması, kalın enli bileziklerin kullanımıdır. Pompeii, Herculaneum, Fayyum, Palmyra özellikle Roma takıları için

---

[7] **A.e**., s.175.
[8] Yıldız A. Meriçboyu. **Antik Çağda Anadolu Takıları**, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, No:69, 2001, s.198
[9] Higgins, JFCL, **a.g.e.**, s.176.
[10] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.199.
[11] Higgins, JFCL, **a.g.e.**, s.173.
[12] **A.e.**, s.75.
[13] Altan Türe, M. Yılmaz Savaşçın, **Anadolu Antik Takıları**, İstanbul, Goldaş Kültür Yayınları, No:2, 2002, s.117.

önemli buluntu yerleridir. Özellikle Roma dönemi Mısır'ında mumya portreleri, Palmyra mezar kabartmaları ve az sayıda da olsa heykeltıraşlık eserleri üzerinde kullanım şekillerini ve formlarını görmekteyiz.[14]

M.S. 2. yüzyıldan itibaren Roma kuyumcuları Hellenistik takıların aşırı karmaşık ve zarif düzenlemelerinden uzaklaşıp sade ve güzel takılar yarattılar. Altının yanı sıra taşlar kullanıp renkli dekoratif etkiler yarattılar. Romalıların toplum yapısını yansıtan bu özellikleri günümüzde gerçek anlamı içinde değerlendirilmemekte ve sadelikleri haksız olarak teknik bilmezliğe bağlanmaktadır.[15]

1.2. Antik Takıların Fonksiyonları

Takıların başlıca yapım amacı ve fonksiyonu giyilen giysinin güzelliğini ve fark edilebilirliğini artırmak, giyimi tamamlamaktı. Kullananın statüsü, zenginliğine göre çoğu zaman tercih edilen metal altın olmuştur[16].

Takılar özellikle kadınlar için, karşı cinse daha çekici olmak maksadını taşımıştır[17]. Pek çok Antik Yunan takısında Tanrıça Aphrodite'nin betimlenmesi bunun en iyi kanıtlarını oluşturmaktadır.

Takılar doğumda ve doğum günü kutlamalarında, düğünlerde hediye olarak da verilmiştir. Bu süreçlerde verilen takının sunan için statü oluşturduğu ve verdiği kişiye yönelik duygularını yansıttığı da belirtilmektedir[18]. Özellikle bazı takılar nesilden nesile devredilerek hediye edilmiş ve taşıdığı önem de artmıştır.

Takılar ayrıca dinsel anlam taşımakta ya da nazarlık, tılsım gibi kullanılma özelliklerine de sahipti.

Takılar tanrılara sunulan özellikle de kadınlarca tercih edilen armağanların başında gelmiştir. Bu tanrılara adak olarak sunma çeşitli şekilde yapılmaktaydı; Aphrodite'ye kadınlığa geçiş yaşlarında, sevgilisini kocasını koruduğu için

---

[14] Gülgün Köroğlu, **Anadolu Uygarlıklarında Takı**, Popüler Dizi:18, İstanbul, Eski Çağ Bilimler Enstitüsü Yayınları, 2004, s:34
[15] Türe- Savaşcın, **a.g.e.**, s.115.
[16] A. Higgins, **Greek and Roman Jewellery**, London, Methuen and Co. Ltd.,1961, s.3
[17] Dyfri Williams, Jack Ogden, **Greek Gold: Jewellery of the Classical World**, Londra, British Museum Press, 1994, s.38
[18] **A.e**,s.31

şükranlarını sunma, ya da bu süreçlerin kazasız belasız atlatılması için takı sunulmaktaydı. Benzer şekilde Eileithyia'ya sağlıklı, kolay bir doğum için; Askleipos'a iyileştirdiği için teşekkür amacıyla sunulmaktaydı. Kadınlar böyle hediyeleri ayrıca var olan durumlarının korunması ya da korunduğu için de vermekteydiler. İstedikleri adamların aşkını kazanmak içinde yapılan sunular da vardır. Örneğin Aspasia, Periklesin aşkını kazanmak için Parthenon'daki tahta sunağa bir "altın stlengis"[19] sunmuştur.[20]

Tapınak kayıtlarından, erkeklerin de kendi yüzüklerini ve eşlerinin kolye benzeri takılarını hediye ettikleri belirlenmiştir.[21] Tanrılara adak olarak verilen değerli süs takılarından, Yunanistan'ın oldukça yoksul olduğu erken dönemlerinde bile halkın tanrılara yaraşır olanı vermekten kaçınmadığı anlaşılmaktadır.[22]

Takılar tapınaklarda yer alan kült heykellerini süslemek ve heykelin görkemini artırmak amacıyla da kullanılmıştır. Örneğin Atina'daki Asklepios kült heykeli, Delphoi'daki Apollon kült heykeli birer altın çelenke sahipti. Takı örneklerinin bir diğer rolü ise tapınakların zenginliğini artırmaktı. Atina'daki tapınaklarda yapılan araştırmalarda bu amaçla verilmiş çok fazla miktarda altın çelenk bulunmuştur.

Ayrıca Antik Yunan'da mezarlara altın hediye bırakılması geleneği de vardı. Bu gelenek belirli dönemlerde, özellikle ekonomik olarak güçlü olunan dönemlerde ölüye saygılarını iletme yolu olarak kullanılmıştı [23]. Bu gelenek Roma döneminde de sürmüştür.

Altından takılar kadınlar yanı sıra erkekler tarafından da kullanılmaktaydı. Erkekler genelde yalnızca yüzük takarken, özel durumlarda altın çelenkler takarlardı. Attika'dan M.Ö. 6. yy. a tarihlenen erkek mermer heykellerde boyun bantları gözlenmektedir. Batı Anadolu şehirlerinde erkek takılarının daha çeşitli ve yaygın olduğu küpe ve bilezik takıldığı bilinmektedir. Altın takı zenginliğin refahın bir

[19] Stlengis: çelenk ya da tiara olabileceği düşünülmektedir. John Boardman, Sickles and Strigils, **The Journal of Hellenistic Studies**, Vol.91, 1971, s:136-137.
[20] Williams-Ogden, **a.g.e.**, s.32
[21] **A.e.**, s.33.
[22] Richter, **a.g.e.**, s.220-221.
[23] **A.e.**,s.32-33.

göstergesi olarak da kabul edilmekteydi. Erken döneme ait erkek mezarlarında kolye, küpe, bilezik bulunmuştur.[24]

1.3. Takılarda Kullanılan Malzemeler

Takı yapımında kullanılan gereçlerin başında altın gelmektedir. Pahalı, her yerde kolaylıkla bulunmayan bir malzeme olmasına rağmen geçmişte de günümüzde de gözde olmayı sürdürmüştür. Altının yanı sıra gümüş, bronz, taş vb... malzemelere de takı üretiminde gereksim duyulmuştur. Kullanılan malzemeler metaller, taş ve benzeri malzemeler, cam ve pişmiş toprağı da kapsayan diğer malzemeler gruplarında irdelenecektir.

1.3.1. Metaller

Altın

Yunanca'da *Khrysos*[25], Latince *Aurum*[26] diye geçen altın, doğada kendiliğinden büyük miktarlarda bulunan kullanılabilir metal formundaki tek metaldir. [27] Bulunur bulunmaz kullanılabilir özelliğe sahiptir. Havadan ve sudan etkilenmediği için okside olmaz, kararmaz. Diğer değerli metallere göre daha kolay işlenir.[28] Altın damarlarda "resif altın" halinde, kuvars yığını halinde ve belli nehirlerde "alüvyal altın" olarak bulunur. Alüvyal altın, suyun hareketiyle yıkanan ve yoğunlaşan resif altındır. Her iki tür de erken dönemlerden itibaren kullanılmıştır. Nehirlerin taşıdığı altını elde etmek için koyun postundan faydalanılır. Altın taşıyan ırmağın sığ kısmına koyun postu gerilir, postun üzerine çöken toz halindeki altın posttaki yağ tabakaları tarafından tutulur.[29] "Altın Post" efsanesinin, altının bu şekilde elde edilmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.[30] Bunun dışında, toprağı

---

[24] **A.e.,** s.33.
[25] http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/enggreek, (Çevrim içi) Erişim 14.3.2007
[26] http://sunsite.ubc.ca/LatinDictionary/ (Çevrim içi) Erişim 14.3.2007
[27] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.3.
[28] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.16.
[29] **A.e.**, s.18.
[30] G, E., Bean, **Eski Çağda Ege Bölgesi**, Çev. İnci Delemen, 3. Basım, İstanbul Arion Yayınevi, 2001, s.242.

yıkama ve daha geniş ölçekli yıkama teknikleri ile ırmaklardan altın elde edilebilir.[31] Resif altın, antik çağda kayanın çekiçlenmesi ve toz haline getirilmesiyle elde ediliyordu. Toz, akan suyun altında yıkanıyordu ve böylece hafif parçalar ayrılıyor sonuçta altın, süngerler üzerinde toplanıyordu.

Altın doğada nadir olarak saf halde; genellikle gümüş, bakır ve demir parçalarıyla alaşım halinde bulunur. Alaşımın içinde gümüş oranı fazlaysa, bu alaşım farklı bir metal olarak ele alınıyor ve "beyaz altın" yada "elektron" olarak adlandırılıyordu. Altın, en erken dönemlerde rafine edilmiyordu. Fakat ilk olarak ne zaman rafine edildiği de kesin olarak bilinmemektedir. İlk olarak Troia II hazinelerinde ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu yüzden bu işlem 3. bin yılın sonlarına tarihlenebilir. Fakat Klasik Dönemlerden önce yaygın olarak kullanılmamıştır.[32]

Gümüşün rafine edilmesi, bu metalin elde edilmesi için mutlaka gerekli olduğundan, altının rafine edilmesi ikincil bir işlem olmuştur. Bu yüzden altının rafine edilmesinin gümüşün rafine edilmesine dayandığı düşünülmektedir. Grekçe bu işlemin adı "*obryza*" dır. Kelimenin kökeni Hititçe'den gelmektedir. Anadolu'da ilk altını rafine edenler Lydialılar' dır. Obryza kelimesinin o zamana kadar kullanılır olduğu ve Yunanca'ya bu yolla geçmiş olduğu düşünülmektedir. Her iki metal için de rafine etme işlemi "cupellation" olarak adlandırılmıştır. İngilizce "cupellation" olarak adlandırılmakta fakat Türkçede tam bir karşılığı bulunmamaktadır Hem arkeolojik hem de etimolojik kanıtlar, arıtmanın ilk kez Küçük Asya'da gerçekleştiğini göstermektedir.[33]

M.Ö.14. yüzyıla tarihlenen Amarna mektupları, altının saflığından ve arıtılmasından bahseder. Altının saflığı anlamak için yapılan en yaygın deney, altını bir mihenk taşına sürtmek ve bıraktığı izi, saf olduğu bilinen bir altının bıraktığı izle karşılaştırmaktı.

Altını hazırlamanın son aşaması, ergitmek ve kil ya da taş kalıplara dökerek bloklar ya da "ingot"lar (külçe) haline getirmektir.[34] Değerli metallerin ingotlarının

[31] Jack Ogden, **Ancient Jewellery**, London, British Museum Press, 1992, s.28.
[32] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.3.
[33] Önder Bilgi, Ed. **Anadolu Dökümün Beşiği**, İstanbul, Döktaş, 2004, s.34.
[34] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.4.

boyu küçüktür. Bu ingotlar daha sonra kuyumcu atölyelerinde kullanılmak üzere pazarlanırdı.

Altın kaynaklarıyla ilgili olarak dönemlere göre kesin ayrımlar yoktur. Kullanıldığı dönemler kesin olarak bilinmese de klasik dünyadaki altın kaynakları şunlardır:

Yunanistan: Bronz çağından itibaren Makedonya ve Thrakia'da belli madenler bilinmektedir. Üretim olasılıkla, 4.yüzyılın ortalarında II. Philippos zamanında yoğunlaşmıştır. Thasos'da zengin madenler M.Ö.8.yüzyıl civarında Fenikeliler tarafından açılmış ve M.Ö.5.yüzyılda tükenene kadar işletilmiştir. Kyklat adalarının birçoğunda da altın kaynakları vardır. Bunlar muhtemelen Demir Çağı'nda işlenmeye başlamıştır. En önemli madenler Siphnos'tadır ve M.Ö.5. yüzyılda su baskınına maruz kalmıştır. [35]

Küçük Asya'da sınırlı miktarda altın vardır. Myken döneminde Güney Kafkasya'daki altın kaynakları Yunanistan'a altın sağlamıştır. Argonautlar efsanesine göre burası, daha sonraki dönemlerde de Yunanistan için altın kaynağı olmuştur. Küçük Asya'da altın sağlayan ikinci bir bölge Lydia ve Pers Dönemlerinde, Paktolos çayı ve Tmolos dağıdır. Bu bölge olasılıkla Tunç Çağı'nda işletilmeye başlanmış ve M.Ö.1.yüzyılın sonunda tükenmiştir. Altın taşıdığı için Lydialılar Paktolos çayına "altın dalgaları ile akan nehir" demişlerdir.[36,37]

Üçüncü bir kaynak ise Troas'dır (Çanakkale, Ilıca). Bu kaynak da erken dönemlerden itibaren yerel ihtiyacı karşılamış ve Hristiyanlık Döneminin başlangıcında tükenmiştir.[38] Antik yazılı kaynaklardan, Çanakkale Boğazı üzerinde yer alan Lampsakos (Lapseki) civarında altın olduğu bilinmektedir. Bu kaynaklara göre kent yönetimine bağlı altın madenlerini kentin ileri gelenleri kiralayarak işletmişlerdir. Dağlardaki altın yataklarından değerli taşların da çıktığı yazılıdır. Çanakkale ilinin Çan ilçesinde Maden dağında ve Çan'ın 7-8 km güney doğusunda

[35] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.5.
[36] Meriçboyu, a.g.e., s.17.
[37] Veli Sevin, **Atlaslı Büyük Uygarlılar Ansiklopedisi, Eski Anadolu ve Trakya, Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s.292.
[38] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.5.

Kartaldağ'da altın galerileri saptanmış, bunların Yunan ve Roma devirlerinden Osmanlı dönemine kadar işletildiği anlaşılmıştır. [39]

Hatay ilinde Asi nehri vadisindeki alüvyonlarda altın vardır ve İlk Tunç Çağı'ndan itibaren işletilmektedir. Ayrıca Bergama civarında da altın madeni vardır.

Nubia Tunç Çağı'nda antik dünya için başlıca altın kaynağıdır ve daha sonraki dönemlerde de önemini sürdürmüştür.

Arabistan ve Baktria hem Hellenistik Çağda hem de Geç Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemlerinde önemli bir altın kaynağı olmuştur.

Sibirya ve Altaylar altın bakımından zengindir. Yunan dünyasına Hellenistik Dönemde ulaşmış ve Güney Rusya'daki Yunan toplulukları için iyi bir gelir kaynağı olmuştur.

İtalya'da Penin Alpleri hem Etruria hem de İmparatorluk Roma'sının altın gereksinimini karşılamıştır.

İspanya altını Etruria'ya 7. ve 6.yüzyıllarda ve madenleri kontrol altında tutan Fenikeliler yoluyla da Batı Yunanistan'a 6.yüzyılda ulaşmıştır. İspanya altını M.Ö.3. yüzyıl başlarında Roma'ya girmiş ve İmparatorluk döneminde de devam etmiştir. [40]

Gümüş

Yunanca'da *arguros, argentinos,*[41] Latince *Argentum*[42] diye geçen altın,Gümüş de altın gibi takılarda kullanılan kıymetli bir metaldir. Altın kadar yaygın kullanılmış olabilir, fakat gümüş doğa koşullarından etkilenerek kararır ve okside olur. Bu nedenle takı yapımında altının önceliğini koruduğu düşünülmekte veya günümüze çok azının ulaşmış olduğu görüşü kabul görmektedir. Gümüş ile daha çok sofra takımları yapılmıştır. Altının aksine, gümüş doğal halde çok nadir bulunur. [43]

Doğada başlıca gümüş kaynağı Galena cevheri denilen kurşun ve gümüş karışımı halidir.[44] Bu cevherde gümüş %0,4 oranında bulunur. Gümüşü saflaştırma metodu Küçük Asya'da M.Ö.3. binde ortaya çıkmıştır. Kurşun sülfid cevheri önce

---

[39] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.18.
[40] Higgins, GRJ, **a.g.e**., s.5-6.
[41] http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/enggreek, (Çevrim içi) Erişim 14.3.2007
[42] http://sunsite.ubc.ca/LatinDictionary/ (Çevrim içi) Erişim 14.3.2007
[43] Meriçboyu, **a.g.e.**,s.19.
[44] Işık F.R.,Bingöl: **Antik Takılar, Anadolu Medeniyetleri Müzesi**, Ankara, T.C.Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü,1999, s.19.

ezilir, yıkanır ve elekten geçirilir. Toz haline gelen bu cevher ısıtıldığında desülfürize hale gelir yani sülfid uçar ve kurşun haline gelir.[45] Bu ürün "litharge" antimon, bakır, kalay ve arsenik gibi bir çok fazlalıklarla birlikte kurşun-gümüş alaşımına dönüşür. Bu alaşımdan "cupellation" yöntemiyle gümüş elde edilir. Başka bir deyişle kurşun ateş üzerinde yanarak damlalar halinde gümüşü verir.[46] Bu işlemde kullanılan fırınlar çok basit olmalıdır. Bu aşamada en gerekli şey hava akımıdır.[47] Altın arıtılırken de küçük miktarlarda gümüş elde edilir. Son olarak gümüş dökülerek ingotlar haline getirilir.

Antik çağda gümüş kaynakları:

Yunanistan: M.Ö.8.yüzyıldan itibaren Makedonia, Thrakia ve Kyklatlarda gümüş kaynakları vardır. Siphnosluların gümüş madenleri vardır. Attika'da Laurion madenleri demir çağından itibaren işletilmeye başlanmış ve M.Ö.100 yıllarına kadar kullanılmıştır. M.S.5.yüzyılda tekrar açılmıştır.

Küçük Asya: 26 ayrı gümüş kaynağı saptanan Küçük Asya bütün çağlarda antik dünyanın başlıca gümüş kaynağı olmuştur.[48] Türkiye'nin birçok bölgesinde gümüş içeren kurşun sülfid yatakları vardır. En önemli kaynaklar Çanakkale ve Balıkesir'de, Toros dağlarında ve Karadeniz'de bulunur.[49]

Sardinya: Etrüsklerin başlıca gümüş kaynağıdır. Roma Dönemi'nde de kullanılmıştır. [50]

Diğer Metaller

Demir (Yunanca *sidêros* Latince *ferrum*), bronz (Yunanca *khalkeos,* Latince *aeneolus, aenulum*) ve kurşun (Yunanca *agineo*, *molubdos*, Latince *abduco*) takılarda kullanılan diğer metallerdir.[51] Demir, Minos ve Myken yüzüklerinde, Karanlık çağlarda iğnelerde ve yüzüklerde, ve bazen de Roma yüzüklerinde kullanılmıştır. Altın kaplamada da temel oluşturmuştur. Doğu Anadolu' da zengin demir yatakları vardır ve bunlar ilk kez Urartularca kullanılmıştır. Bronz, iğneler ve

[45] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.19
[46] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.7
[47] Meriçboyu, **a.g.e.**,s.19
[48] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.6-7
[49] Jack Ogden, **Jewellery of the Ancient World**, London, 1992, s.22-23.
[50] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.6-7.
[51] http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/enggreek, (Çevrim içi) Erişim 14.3.2007.

fibulalarda yaygın olarak, zaman zamanda küpelerde ve boncuklarda kullanılmıştır. Ayrıca altın kaplama, cilalama ve gümüş kaplamada da bronzdan yararlanılmıştır. Takıların ucuz imitasyonları da kurşunla döküm tekniğinde, olasılıkla çok sayıda yapılmış fakat kurşun kolay bozulan bir malzeme olduğu için çok azı günümüze ulaşmıştır.[52]

1.3.2. Taş ve Benzeri Malzemeler

Taş ve benzeri diğer doğal malzemeler takı yapımında neolitik çağdan beri kullanılmaktadır. Bu malzemelerin işlenmişlerinin genel adı "Gem" dir. Antik takılarda iki amaçla bu yarı değerli taşlar kullanılmıştır:

1) Yüzük taşlarında olduğu gibi altın ve gümüşte kakma olarak ya da metal takıya eklenen boncuk ve pandant olarak
2) Boncuk, pandant, yüzük veya bileziklerde bağımsız süsler olarak

Bronz çağında, Yunan ve Roma dönemlerinde taşlar hem bezeme amaçlı hem de büyüsel anlamlı olarak kullanılmış, her taşın ayrı bir gücü olduğuna inanılmıştır. Arkaik ve Klasik Dönemlerde taşlar mühürler dışında nadir olarak takıda kakma olarak kullanılmıştır. Etruria'da da M.Ö.800-330 arasında aynı durum geçerlidir. Hellenistik Dönemde lal taşı ve kornalin takıların bezenmesinde yaygındır. M.Ö.200'den itibaren inci yaygınlaşmış ve zümrüt ender olarak kullanılmıştır. Erken Hellenistik Dönemde kaya kristalinin kullanıldığı bilinmektedir.[53]

Yarı değerli taşlar[54]

Lal

Antik çağda **(Grena)** "*anthrax", "carbunculus"* olarak bilinen silikatlı mineral ailesinden, sertlik derecesi 7,5 olan parlak kırmızı renkte ve saydam bir taştır. Kırmızımsı kahverengi ve morumsu kırmızı renkli olan türleri Klasik dünyada kullanılmış ve olasılıkla Küçük Asya kökenlidir. Hellenistik ve Roma Dönemlerinde kullanılmıştır.

---

[52] Higgins, GRJ, **a.g.e**., s.45.
[53] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.37; Meriçboyu, **a.g.e.**,s.19
[54] Meriçboyu, **a.g.e.,**s.19-21; Bingöl, **a.g.e.**, s.19-23; Higgins, GRJ, **a.g.e**., s.37-40; Köroğlu, **a.g.e.,** s:4-7.

Lapis Lazuli (lacivert taşı)

Antik çağda "*Cyanus", "sapphirus?"* olarak bilinen altın parıltılı lacivert renkte bir taştır. İçeriğinde prit noktaları çeşitli mineraller içerir, opaktır, sertlik derecesi 5.5'dir. Afganistan, Rusya kökenlidir, ticaret yoluyla Batı Asya'ya gelmiştir. Başlıca Minos ve Myken'de ayrıca Roma mühürlerinde de kullanılmıştır.

Kuvartz

Antik çağ kuyumcuğunda sık kullanılmış, 7 sertlik derecesinde, kristalli bir silikadır. Birçok türü var. Şeffaf olanları kaya kristali ve ametist, opak olanı yeşim taşı olarak adlandırılır.

- Kaya kristali (necef), antik adı *"crystallus"dur.* Şeffaf renksiz bir tür taş olan necef sert, soğuk ve çift kırılmalıdır. Çoğu dönemde kullanılmıştır. Türkiye'de Çatalca, Kaz dağı ve Karacadağ'dan çıkartılır.
- Amatist antik çağda "*Amethystus"*diye bilinen koyu eflatundan açık leylak rengine değişen şeffaf kuvartzdır. Rengini manganez oksitten alır. Çoğu dönemde özellikle yüzük taşı ve boncuk yapımında kullanılmıştır. Ülkemizde Balıkesir, Kemalpaşa ilçesi yakınında vardır.
- Yeşim taşı (Jasper): Bir tür kuvars. Opak; siyah, kırmızı, yeşil ve sarı renkleri var. Ufak benekler veya lekeler ihtiva eder. Takılarda ender olarak fakat daha çok mühür taşlarında kullanılmış. Ülkemizde Uşak- Salihli arasında yatakları vardır. Minos ve Roma Dönemlerinde görülüyor. Koyu portakal rengi cinsi Roma Dönemi yüzük taşlarında çok kullanılmıştır.
- Dumanlı kuvartz: sert siyahımsı kahveden, kahverengi gri arasında değişen renktedir. Saydam olan bu taş kuvartz ve silikon içerir. Bazıları sarı gölgeli duman rengindedir.

Kalseduan (Kadıköy taşı)

Khalkedonic silica, Kyrptokristalin çeşididir. Yarı saydam, beyazdan maviye veya mavimsi griden, grimsi kahverengiye değişen renklerde sert bir taştır. Her yerde bulunur. Anadolu'da özellikle Bilecik bölgesinde büyük kaynakları vardır. Tüm çağlarda mühürlerde yaygın olarak kullanılması yanı sıra boncuk, yüzük taşı yapımında kullanılmıştır. Kalseduanın bir çok çeşidi bulunur. En çok bilineni akiktir.

- Akik antik çağda "*achates"* olarak bilinen kalseduanın bir türüdür. Değişik renkli ve aynı merkezli kürelerden oluşan kalseduan topaklarına akik denir. Bu tabakalar, silisli suların bıraktıkları silis çökelmeleri ile oluşur. Opak veya yarı şeffaf olabiliyor. Beyaz, gri, mavi, kahverengi, sarı ve kırmızı renkleri var. Çoğu dönemde, özellikle mühür taşlarında kullanılmışlardır. Tabakalarda oluşan taşlar renklerine ve saydamlıklarının dercesine göre isim alır.
    - Bantlı akik: çeşitli renkte düzensiz bantlar şeklindedir. Bu bantlar köşeli dönüşler ve dalgalı kavisler şeklindedir ve birbirine paraleldir. Çoğunlukla boncuk yapımında kullanılır.
    - Oniks veya mühresenk akik taşının renkli bantları birbirinden keskin ve düz çizgiler halinde ayrılmış olan cinsine denir. Aynı grup olan bu taşları birbirinden ayırt etmek için isimlendirilmişlerdir. Oniks grubu taşlar cameo ve intaglio yapımında öncelikle tercih edilmişlerdir. Dikey ve yatay kesildiklerinde farklı görünüm alırlar. Antik çağda çok kullanılmıştır. Bu taşlarla yapılan nesnelerin özellikle Roma döneminde cam taklitleri yapılmıştır.
        - Oniks: siyah ve beyaz bantlıdır.
        - Nikolo mavi ve beyaz bantlıdır.
- Kornalin veya kırmızı akik: genelde ten kırmızısı renktedir. Fakat sarımsı kırmızıdan, kırmızımsı kahverengiye değişen çeşitleri de vardır. Yarı saydam, damarlı, sert ve kırılmaz yapısı vardır. Sıcakta rengi koyulaşır. Boncuk ve intaglio yapımında her devirde yaygın olarak kullanılmıştır.

  Kornalin ve Sard birbirinin yerine de kullanılmaktadır.
    - Sard: antik çağda *"sardius"* olarak bilinen kornalinden parlak ve genelde koyu kızılımsı kahverenkte ve damarsız oluşu ile ayırt edilir. Yarı saydam bir taştır. Lydia bölgesinde yoğun olarak kullanılması nedeniyle "Krezüs" taşı adını da alır. Çoğu dönemde kullanılmıştır.
- Plasma: silis minerali. Bu kalseduanın eski dilde adı *prasius"* ve olasılıkla *"smaragdus"* dur. Saydam olmayan, minik taneli veya lifli yarı değerli bir türüdür. Beyaz veya sarımsı noktaları olan yeşil kalseduandır. Hellenistik ve Roma Dönemlerinde kullanılmıştır.

- Sardoniks kalseduanın açık kahverengi ile koyu kahverengi arasında değişen renklerde yarı saydam bir türüdür. Mühürlerde çok kullanılmıştır. Yunan, Etrüsk ve Roma dönemlerinde kullanılmıştır.

Beril

Berilyum ve alüminyumun çift silikatıdır. Şeffaftır. Zümrüt ve akuamarin olmak üzere iki formu var.

- Zümrüt antik çağda "*smaragdus"* diye bilinen Berilin yeşil bir türüdür. Saydam olan zümrüt soluk yeşilden koyu yeşile değişen renkler içerir. Plinius'un aktardığına göre elmas ve inciden sonra gelen en değerli taştı ve Ural dağlarından geliyordu. Geç Hellenistik ve Roma'da kullanılmıştır. *Smaragdus* terimi plazma anlamında da kullanılmaktadır.
- Aquamarin: "*beryllus"* Berilin yeşilimsi ya da mavimsi bir türü. Roma döneminde nadiren kullanılmıştır.

Topaz

Sert, çift kırılganlı ve saydam bir taş cinsi olan topaz eski çağlarda *"topazon" veya "chrysolithus?"* olarak bilinmekteydi. Genelde sarıdan portakal rengine değişir. Renksiz olanı da vardır. Sertlik derecesi 8'dir. Hellenistik ve Roma dönemlerinde kullanılmıştır. Ülkemizde Muğla civarlarında vardır.

Korindon cinsi taşlar

- **Yakut:** korindon cinsi saydam bir taştır. Doğal alüminyum oksit mineralinin bir türüdür. İnce taneli ve değerlidir. Sertlik derecesi 9'dur. Pembeden koyu kırmızıya değişen renklerdedir. Ana kaynakları uzak doğudadır. Helenistik dönemden itibaren kullanılmıştır.
- **Safir (Gökyakut)**: eski çağlardaki adı bilinmemektedir. Korindon cinsi saydam bir taştır. Doğal alüminyum oksit mineralinin bir türüdür. İnce taneli ve değerlidir. Sertlik derecesi 9'dur. Açık mavi ve koyu çivit rengi arasında rengi vardır. Mavi safir demiroksit ve titanium içerir. Hellenistik Dönemde az görülür. Roma Dönemi ve Orta Çağda çok kullanılmıştır.

Elmas

Eski çağlarda *"adamas"* olarak bilinirdi. Karbondan oluşmuş bir mineraldir. Saydam, yarı saydam ve mat olabilir. Renksiz olabildiği gibi siyaha kadar değişen renkleri vardır. Sertlik derecesi 10'dur. Takılarda renksiz ve saydam olanları kullanılmıştır.

Diğer gemler

- **Turkuaz (firuze):** eski çağlarda "*callais"* olarak bilinen bu taş fosfat mineralidir. Takılarda bol kullanılmıştır. Mavi ve yeşil arasında değişen renklerde ve mattır. M.Ö. 4. binde Sina yarımadasında çıkarılmış ve Anadolu üzerinden Avrupa' ya ihraç edilmiştir.
- **Turmalin**: erguvan renkte saydam bir taştır. Boron silikatı ve alüminyum kompleksinden oluşmuştur. Siyah gölgeleri vardır. Isındığı zaman kırmızımsı erguvan renk alır. Roma devrinde daha çok orta çağda kullanılmıştır.
- **Krisopraz**: yarı saydam ve yeşil renkte bir taştır. Boncuk ve yüzük taşı olarak kullanılmıştır. İsmi yunancadan gelir. *Khrysos* (altın) ve *prasios* (pırasa) kelimelerinin birleşmesinden türemiştir.
- **Steatite**: (sabun taşı) eski çağda "*steatitis*" olarak bilinen magnezyum silikat, hidrat türünden, mat, sertlik derecesi 1 olan bir taştır. Beyaz, gri, mavi, yeşil, kahverengi ve sarı renklerdedir. Daha çok mühür yapımında kullanılmıştır.

Organik Malzemeler

Kemik ve Fildişi

Fildişi yüzük, bilezik ve boncuk gibi takılar yanı sıra ev aksesuarı, mobilya süslemesi ve benzeri lüks eşyanın yapımında kullanılmıştır. Afrika'nın doğusundan ve Hindistan'dan getirilmiştir. M.Ö. 3000'den beri bilinir. Kemik organik gereçler içinde en dayanıklısıdır. Neolitik çağdan beri kullanılmıştır. [55] Kemik ve fildişi bütün

[55] Meriçboyu, **a.g.e**., s.22.

dönemlerde iğnelerde kullanılmıştır. Orta Minos'ta mühürlerde, Orientalizan dönemde mühürler, boncuklar ve broşlarda kullanılmıştır[56]. Urartular, Lydialılar fildişi oymacılıkta oldukça ileri düzeydedirler.

Amber (kehribar)

Eski çağda "*electrum"* olarak bilinen kırmızımsı sarı, yarı şeffaf fosilleşmiş reçinedir. Plinius amber için çam ağacığından sızan likit demiştir. Kolay işlenir, Neolitik Çağdan beri kullanılmaktadır.

İnci(Pearl)

Eski çağlarda *"margarita"* olarak da bilinen çift çeneliler sınıfından birçok omurgasız su hayvanının oluşturduğu ve kabuklarının iç yüzeyini örten sedef yapısındaki katılaşmış organik maddedir. Yarı saydam ve parlaktır. Siyahtan beyaza kadar değişen renktedir. Sertlik derecesi 2,5–3,5'tur. Geç Hellenistik ve Roma dönemlerinde kullanılmıştır. İnci kesilmez, parlatılmaz. Basra körfezi ve Hindistan'da çıkarılır. Takılarda boncuk olarak, iğne topuzu olarak kullanılmıştır. İnci dayanıksız bir maddedir. Antik çağda en değerli gereçler arasında görülmüştür.

Deniz Kabukluları

En erken kullanılan gereçlere arasındadır. Aynı zamanda önemli ticaret malı da olmuşlardır. Deniz salyangozu kabuğu bereketi simgeler. Altın ve taş taklitleri yapılmıştır. Fosil deniz kabuklularının koruyucu (amuletik) önemi vardır.[57]

Mercan

Sert ve kalkerli organik maddedir. Bunlar denizde yaşayan omurgasız ahtapot iskeletidir. İlk çağda pembe, kırmızı ve beyaz renkte mercan kullanılmıştır. Kırmızı ve beyaz renktekiler daha değerlidir. Magnesia'da mercan işleyen ustaların cemiyetini olduğu bir Roma yazıtında bildirilmektedir.[58]

---

[56] **A.e.**, s.23
[57] **A.e.**, s.22.
[58] **A.e.**, s.22.

Diğer Malzemeler

Cam

Antik cam belli oranlarda silika, kireç ve sodadan (kalsiyum karbonat) oluşuyordu. (%52-72 silika, %3-10 kireç, 9-% 21 soda). Yapay bir üründür, çabuk kırılır, saydam, yarı saydam ve opak çeşitleri bulunur. Renk için cam hamuruna istenilen rengi veren metal oksitler karıştırılır[59]. Çabuk kırılabilen bir yapıya sahip olan camın saydam yarı saydam ve opak çeşitleri bulunur. Takı yapımında cam kullanımı Mezopotamya ve Mısır'da M.Ö.5.binde pişmiş toprak boncukları sırlamada kullanılıyordu, 3.bin ortalarında Mısır'da camdan boncuklar yapılmaya başlanmıştır ve 2.bin ortalarında ise cam boncuk yapımı geliştirilerek kalıp baskı tekniğiyle kolye yapımında kullanılan çok çeşitli boncuklar üretilmiştir.[60] Cam genel olarak kolye boncukları, yüzük taşları, bilezikler, yüzükler ve gerdanlıkların yapımında kullanılmıştır. Anadolu'da cam boncukları, özellikle Pers döneminde, altından yapılmış bilezik veya kolyelerde kullanılmışlardır. Halka kısmı camdan, uç kısımları altın hayvan başı figürleriyle süslü bileklikler günümüze ulaşmıştır. Altından yapılan kolyelerde değerli taşların yanında, ya da bu taşların taklidi olarak kullanıldıkları da görülmektedir.

Myken Döneminde cam boncuklarda, plakalarda ve pandantlarda ve kakmada kullanılmıştır. Yunanda ise boncuklarda Geometrik dönemden itibaren, mühürlerde M.Ö.6.yüzyıldan itibaren ve kakma ve yüzük taşı olarak kullanılmıştır. [61]

Pişmiş Toprak

Pişmiş toprak, takı yapımında sırlı ve sırsız olmak üzere iki şekilde kullanılmıştır. Sırlı pişmiş toprak fayans olarak adlandırılmaktadır. Alıcı görünümü ve çok ucuz olması nedeniyle çok kullanılmıştır. M.Ö. 5.binde Mezopotamya daha sonrada Mısır'da kullanılmaya başlamıştır.[62] Mavi, yeşil ve sarı renklerde yapılan fayanslar, boncuk, mühür veya sarkaç yapımında kullanılmışlardır. Çok yaygın olmamakla birlikte sırsız pişmiş toprak altın görünümü sağlamak amacıyla

[59] Higgins, GRJ, **a.g.e**., s.41-44, Meriçboyu, **a.g.e**., s.22
[60] Meriçboyu, **a.g.e.**, s. 21-22.
[61] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.41-44.
[62] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.22.

yaldızlanarak kullanılmıştır. Bazen kırmızı ve mavi renklere de boyanmıştır. Pişmiş topraktan yapılmış boncuklar, mühürler ve sarkaçlar günümüze ulaşmıştır.

Pişmiş toprak genellikle imitasyon takılarda Özellikle M.Ö.4.ve 3.yüzyıllarda kullanılmıştır[63]. Sırsız pişmiş toprak takılar altın görünümü vermek için yaldızlanmıştır. Bazen kırmızı ve mavi renklere boyanır. Sırlı pişmiş toprak fayans adıyla da bilinir.

Fayans ve Frit

Fayans, üzeri sırla kaplı toz halindeki kuvars gövdeden oluşur. Sır çeşitli renklerde olabilir. En yaygın olanları yeşil ve yeşilimsi mavidir. Gövde %94-99 kuvars kumu, %0-1 soda ve %2 kireçten oluşur. Sır soda-kireç camdır. Frit pişirilmiş kireç ve bakır çift silikatıdır. Tozlu mavi renktedir. Homojendir. %14 kireç, %2-7 soda, %60-70 kuvars kumu ve %20 bakırdan oluşur. Fayans ve frit görünüm ve fonksiyon açısından çok benzerdir ve genellikle birada kullanılır. Bu maddelerin kullanıldığı objeler genellikle boncuklar ve amuletlerdir. Genellikle kil kalıplarla yapılırlar fakat boncuklar bazen elde şekillendirilir. Renkli ve beyaz fayans boncuklar Girit'te M.Ö.1800'lerde görülür. M.Ö.1500'erden itibaren Yunan anakarasında da yapılmaya başlanmıştır. Bu maddeler Yunan ve Etrüsk yerleşmelerinde M.Ö.7.yüzyıldan itibaren boncuklar, skarebeler ve amuletlerde kullanılmıştır. Fenike'de ve Yunan şehirlerindeki Fenike yerleşmelerinde de yapıldığı düşünülmektedir. [64]

[63] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.45
[64] **A.e.**, s.44.

1.4. Takı Yapım Teknikleri

Anadolu'da Trakya'da ve Mezopotamya'da ele geçen buluntulara göre "Kuyumculuk" M.Ö.4.binde ortaya çıkmıştır. Fakat bu örnekler, bu dönemde teknolojinin yeterince gelişmemiş olduğunu göstermektedir.

Eski dünyadaki tüm yerleşmelerde ele geçen buluntular M.Ö.3000'de kuyumculuğun, yapım ve süsleme tekniklerinin tam anlamıyla geliştiğini göstermektedir. Bu dönem aynı zamanda kuyumculuk teknolojisinin gelişme dönemi olarak değerlendirilebilir.[65]

M.Ö. 2. binden itibaren, uzun bir dönem altın ve gümüş kuyumculuğunun teknik işlemleri temelde aynı kalmış ve kullanılan aletler de büyük bir değişikliğe uğramamıştır.[66]

M.Ö.7.yy. dan itibaren ele geçen çok sayıda buluntular ve antik kaynaklar sayesinde, kuyumculuk ve takılarla ilgili daha fazla bilgi edinilmiştir. Antik kaynaklar, kuyumculuk teknolojisinden, takıların biçim ve isimlerinden bahsetmekte, vazo resimleri, duvar resimleri, sikkeler ve heykeller üzerindeki takı betimleri de takıların formları ve kullanımıyla ilgili bilgiler vermektedir.[67]

Antik çağlarda kuyumculukta kullanılan başlıca aletler; metal veya taştan bir örs, yaprak metali dövmek ve delik açmak için çekiçler, mühürler, özler, dövme ve döküm kalıpları, kuyumcu kalemleri, taş ve demirden kazıma aletleri, maşalar, törpüler, aşındırıcılar, cilalama taşları, ölçekler, kil pota ve zift kaplarıdır. Kuyumculukta kullanılan ısı kaynağı açık bir kömür ateşidir. Kömür ateşinin ısısını yükseltmek için üfleme boruları (üfleç)[*] ve körük gibi aletler de kullanılmıştır. Isıtılacak obje ateşin üzerine kil bir pota içinde yerleştirilmekteydi. [68]

Genellikle kuyumcu aletlerinin antik dönemden itibaren çok az değiştiği söylenir. Bu durum; kalemler, kakma tekniği ve kalıp baskı kapları için geçerlidir. Ancak bütüne bakıldığında modern kuyumcular ve antik dönemdeki kuyumcuların

---

[65] Meriçboyu, **a.g.e.,** s.26-27.
[66] Higgins,GRJ, **a.g.e**, s.8.
[67] Meriçboyu, **a.g.e.**,s.27.
[*] Üfleme boruları, 70-80 yıl öncesine kadar kullanılmış, fakat bugün kullanılmamaktadır.
[68] Higgins,GRJ, **a.g.e.**, s.8.

kullandığı aletler çok farklıdır. Örneğin modern bir atölyedeki en önemli aletler olan kuyumcu testeresi, levhayı yuvarlamak için kullanılan aletler), tel haddesi, pense ve oksijen-asetylen kaynağı[**] vb… gibi aletlerden hiçbiri antik dönemdeki bir atölyede yoktu. Modern atölyelerde aletlerin tamamına yakını çeliktir. Hellenistik zanaatkârların birkaç çelik uçlu demir aleti olmasına rağmen çeliği tavlamayı henüz bilmedikleri için uçlar kolay kırılabilir ve altını kesme- kazıma için uygun değildi.[69]

Günümüze gelen Hellenistik altın işleme aletleri, taş kalıplar, tunç modeller, çeşitli tunç kalıp baskı kalıpları, maşalar, bızlar ve kazıyıcılardır. Ortaya çıkarılan testere ve kaba törpü gibi diğer aletler altın işlemede kullanılmamıştır. Çünkü bunlar mücevherlerin çoğunluğunda kullanılan ince ve esnek altın levhayı işlemek için çok kabadırlar. Hoffmann ve Davidson'a göre günümüze az sayıda aletin ulaşmasının sebebi antik dönemdeki altın kuyumcularının kullandığı aletlerin tahta, bakır ve demir gibi kolay çürüyebilen maddelerden yapılmış olması ve kazılarda ele geçen birçok basit aletin de tanınmadığı için atık topraklara katılmış olması olabilir.[70]

1.4.1. Temel Teknikler

Metal Levha

Antik dönemde altın takıların çoğunun esası metal levhadır.[71] Metal levha, bir külçenin örs üzerinde çekiçlenmesiyle elde edilir. Metal sert ve kırılgan hale geldiğinde, kızarıncaya kadar ısıtılır ve suya batırılarak soğutulur. Böylece çekiçlemeyle bozulan kristaller yeniden düzelir ve levha tekrar yumuşar, işlenebilir hale gelir.[72] Metal külçe böylelikle kalın bir levha haline getirildikten sonra istenilen inceliğe getirmek için levhalar, deri, papirüs veya kumaş tabakaları arasında dövülür. İdeal varak kalınlığı yaklaşık bir kâğıdın kalınlığına denk olan 0,1 mm.'dir. Altın kaplamalar için bu kalınlık 0,01 mm olmalıdır.[73]

[* *] Günümüzde çok ince bir ateş veren oksijen-astylen kaynağı genellikle platinde kullanılmaktadır.
[69] H.Hoffmann, P.F.Davidson: **Greek Gold: Jewellery from the Age of Alexander**, Mainz- Rhein, Verlag Philipp von Zabern, 1965, s.24.
[70] Hoffmann , Davidson, **a.g.e.**, s.24-25.
[71] Higgins, JFCL**, a.g.e.**, s.11.
[72] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.8-9.
[73] Meriçboyu, **a.g.e**.,s.28.

Meriçboyu saplı çekiçlerin M.Ö.1.binde kullanılmaya başlandığını söylemektedir[74]. Higgins'e göre ise Hellenistik Dönemde bu teknikte uzun saplı ve konveks çekiç kullanılmaya başlanmıştır ve bu çekiç kuyumculukta kullanılan başlıca alet olmuştur. [75] Daha önce ise saplı çekiçler ve küçük ağızlı çekiçler kullanılmıştır.[76]

Uygun kalınlıktaki levha elde edildikten sonra yapılmak istenen nesneye göre aşağıdaki 5 yöntemden biri uygulanır:

Kakma

Kakma hem takı yapımında, hem takıya kabartma yapmada hem de takının tamamlanmasında uygulanan önemli bir yöntemdir.[77] Kakma, metal levha üzerinde çekiç ve kalıplarla yapılan süslemeyle ilgili olan işlere genel olarak verilen addır. Tam anlamıyla arkadan yapılan çalışmayı ifade eder. Önden yapılan çalışmaya ise işleme denir. Fakat bu terim genellikle iki işlemi de ifade eder.

Kabartma olarak bir desen yapmak için, metal levha, yumuşak bir yatak üzerine konur. Alçak bir kabartma için hem işi destekleyecek kadar katı, hem de çekicin darbelerine izin verecek kadar yumuşak olacak şekilde ahşap veya kurşun yatak kullanılır. Önceden ısıtılan levha yatak üzerine konur ve kuyumcu kalemine çekiçle vurularak istenen biçim verilir.[78] Malzemenin her iki tarafından da çalışılabilir. En basit bezemeler, hem önden hem arkadan yapılan nokta ve çizgi desenleridir.

Kalıp Baskı

Kalıp baskı daha çok temel şekiller ve dekoratif detayları yapmak için uygulanan, kakmanın bir çeşididir. Bu yöntemin aynı deseni kolaylıkla tekrarlayabilme avantajı vardır. Bu yöntemde kalıpların uçları, tekrarlanmak istenen desen biçiminde yapılır. Genellikle desen kabartma olur ve arkadan işlenir.[79] Kalıp

[74] **A.e**.s:29
[75] Hoffmann , Davidson, **a.g.e**.,s.25.
[76] Meriçboyu, **a.g.e.**, s:27
[77] **A.e.**, s:28
[78] **A.e.**, s:27
[79] Higgins, GRJ, **a.g.e**., s.10.

yatak üzerine yerleştirilen önceden tavlanmış levhanın arka yüzüne yerleştirilir ve diğer ucuna çekiçle vurulur. Kalıptaki motif kabartma halinde metal levhaya çıkar.[80] Takı elemanı tam plastikse, aynı işlem tekrarlanarak, elde edilen parçalar lehimle birleştirilir. M.Ö.5.yy başlarına tarihlenen kalıp baskı kalıpları Uşak-Güre çevresindeki tümülüslerde ele geçmiştir. Anadolu-Pers dönemi eserleridir. Daha önce Mısır'da, Galjup'ta Hellenistik Döneme tarihlenen kalıplar da ele geçmiştir. [81]

Çekirdek üzerinde dövme/sıvama/ kalıp üzerinde çalışma

Bu teknikte objeler ahşap bir çekirdeğin üzerinde ahşap veya boynuzdan bir kalıpla çekiçlenerek yapılır. Eğer obje her yönden görülmek üzere yapılmış bir nesneyse çekirdek çıkarılmaz. Yunan mücevherlerinin ele geçtiği yerlerde ahşap ender olarak koruna geldiği için bu işlemin ne yoğunlukta kullanılmış olduğu saptanamamaktadır. Olbia'dan M.Ö.6.yy.'a tarihlenen içinde ahşaptan bir çekirdek bulunan bir pandant ele geçmiştir. Çağdaş İskit altın süslemelerinde de benzer bir teknik uygulanmıştır. Mykenai'da bir mezarda bulunan bir pandant'ın kurşun bir çekirdeğin üzerine çekiçlenerek yapıldığı saptanmıştır.

Her yönden görülmek üzere yapılan objeler iki parça halinde yapılır ve lehimlenir.[82] Uçları hayvan ve insan başlı bilezikler ve sarmal küpeler bu yöntemle yapılmıştır. Bakırdan çekirdek üzerine ince altı veya gümüş levha kaplandıktan sonra çekirdeğin içte kalması küpenin bozulmamasını sağlar. Fakat çekirdek zamanla okside olduğunda küpelerin birleşme yerlerinde oksidasyon dışa vurur. Büst, madalyon gibi yüksek kabartmalar da bu yöntemle yapılmıştır.[83]

Darp

Bu yöntem kalıp baskı tekniğine benzemekle birlikte ondan farklı olarak bu teknikte kalıptaki desen kabartma olarak değil oyularak yapılır.[84] Bu yöntemde kalın metal levha, metal bir örs veya cilalanmış bir taş gibi sert bir desteğin üzere konur.

---

[80] Meriçboyu, **a.g.e.**, s:30
[81] **A.e.,** s.28-32.
[82] Higgins,GRJ, **a.g.e.**, s.10-11.
[83] Meriçboyu, **a.g.e.**,s.32.
[84] **A.e.**, s.31

Ucuna intaglio olarak desen yapılmış bir çubuk metal levhanın üzerine konur ve çekiç vurulur. Bu darbeyle desen, sikkelerde olduğu gibi kabartma olarak ortaya çıkar. Levhanın arkası düz kalır. Bu teknik kalın bir levha gerektirdiği için kuyumculukta pek sık kullanılmamıştır.

Kenarları düzgün olan küçük parçaların darp mı yoksa döküm tekniğiyle mi yapıldığını ayırt etmek genellikle zordur. Bu X-ışınlarıyla anlaşılabilmektedir. [85]

Kalıba Çakma / Kalıp tekniği

Bu yöntemde tekrarlamalı şekiller, metal levhanın bir kalıp üzerinde çekiçlenmesiyle elde edilir. Bu yöntemle karmaşık bezemeli objeler kolaylıkla tekrar yapılabilir. Bu yöntemde eğer kullanılacak altın levha inceyse doğrudan çekiçlenmez. Altın levhanın üzerine kurşun bir levha konarak çekiçlenir. Böylece altın levha da direkt çekiç darbelerinden korunmuş olur.[86] Küresel boncukların yapımında levha kalıbın oyuğuna yerleştirilerek çekiçlenir ve bir yarıküre elde edilir Bu yarıküre ortasından delinir ve aynı şekilde yapılmış ve delinmiş başka bir yarımküreyle lehimlenir.

Bu teknikle diademler, boncuklar ve bazı küpeler yapılmıştır. Myken mühür yüzüklerinin kaşlarının birleştirildikten sonra kakma yöntemiyle bezendiği ileri sürülmektedir. Fakat Eleusis'te bulunan steatit bir kalıp birleştirilmeden önce bir kalıpta* dövüldüklerini göstermektedir.[87]

Metal levha darp veya çekiçleme yöntemiyle yapıldıktan sonra kusurlar düzeltilir ve detaylar kakma yöntemiyle işlenir. Eğer levha kabartma bir desen için kullanılmışsa detaylar oyma aletleriyle yapılır.[88] Ayrıca takıların hem yapımı sırasında, hem de sonrasında bozulmasını engellemek için içteki boşluklara balmumu, reçine, madeni zift gibi maddelerle dolgu yapılır. Mermer, kireçtaşı,

---

[85] Hoffmann, Davidson, **a.g.e**., s.26.
[86] Meriçboyu, **a.g.e**., 23
* Kalıp tekniği bugün de kullanılmaktadır. Bugün kullanılan kalıplar genellikle metaldir, demir ve çelik kullanılmaktadır. Bilgisayar yardımıyla kalıp yapılabilmektedir. Bu teknikte metalden bir kalıp yapılır. Büyük bir tepsiye altın levha konur, üzerine kurşun yerleştirilir ve çekiçle vurularak kalıbı çıkartılır. Kurşun ısıtıldığında çok çabuk şekil değiştirmektedir. Bu teknikte önemli olan kalıba çakmak değil kalıbı yapmaktır.
[87] Higgins, GRJ, **a.g.e.,** s.12-13.
[88] **A.e.**, s.13.

kalsiyum karbonat ve alçıtaşı gibi sert maddelerin tozları ise reçineyle karıştırılarak kullanılır.[89]

Tel

Tel çok çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Hem takı imalatında hem de takıların süslenmesinde telden yararlanılmıştır. Telin elde edilmesinde uygulanan başlıca yöntemler şunlardır:

1. Metal levhadan elde edilen ince şeritler çekiçlenir ve taş ya da bronz levhalar arsında yuvarlak bir form alana kadar yuvarlanır.[90] Bu yöntem tel üzerinde dikiş çizgileri bırakmaktadır.[91]

2. Tel haddesi üzerinde delikler açılmış olan dörtgen biçimli kalın bir metal levhadır. Bir yüzündeki deliklerin ağzı daha geniş, diğer yüzündekilerin ağzı daha dardır. Geniş olan ağızdan sokulan tel diğer taraftan incelmiş olarak çıkar. Meriçboyu[92] bu yöntemin M.Ö.4.yy. dan itibaren görüldüğünü söylese de Higgins[93] tel haddesinin Roma Döneminde veya sonrasında icat edildiğini söylemekte ve bu yöntemin Orta Çağa kadar yaygın olarak kullanılmadığını belirtmektedir. Hofmann-Davidson da Higgins'in savını doğrulayarak tel haddesinin Hellenistik Dönemden sonra ortaya çıktığını söylemektedir.[94]

3. Kalın bir tel yapmak için uygulanan döküm yöntemi.

4. Metal bir şeridi devamlı bir spiral halinde burma işlemi için boş tel veya tüp metal levha şeritlerinin ahşap veya metal blokların üzerindeki oluklara çekiçlenerek veya şerit bir telin üzerine sarılıp oluğa yerleştirilir. İçi boş tel tamamlandığında içindeki tel çekilir.[95] Günümüzde içte bakır tel kullanılmakta ve işlem tamamlandığında bunu yok etmek için kezzaba batırılmaktadır. Meriçboyu'na göre antik çağda da içte kullanılan tel aside batırılarak yok edilmiş olabilir. [96]

---

[89] Meriçboyu, **a.g.e**., s:34
[90] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.13-14.
[91] Williams - Ogden, **a.g.e**., s.23.
[92] Meriçboyu, **a.g.e**.s.33.
[93] Higgins, GRJ, **a.g.e**., s.14.
[94] Hoffmann - Davidson, **a.g.e.**,s.36.
[95] Higgins, GRJ, **a.g.e**. s.14.
[96] Meriçboyu, **a.y.**

Tel; yüzükler, küpeler, bilezikler, saç halkaları, iğneler, fibulalarda ayrıca karmaşık süslerin çeşitli elemanlarını birleştirmede, telkaride, zincir ve kayışlarda kullanılmıştır.

Zincir antik takılarda önemli bir yere sahiptir. Her dönemde kullanılmış olan *"basit zincir",* bir tel parçasını bir önceki halkanın içinden geçirip yuvarlak bir biçimde kıvırıp uçlarını lehimleyerek yapılan bir dizi halkadan meydana gelir. [97] Günümüzde bu zincire *"gurmet"* denmektedir. Basit zincirin çift halkalı sı da vardır. Zinciri oluşturan halkalar bazen S biçiminde olur.[98] Daha dekoratif olan *"iç içe halka zincir"* ya da *"kare zincir"* [*] M.Ö. 2200'den itibaren Klasik dünyada görülür[99]. Meriçboyu bu zinciri "Arnavut zinciri" olarak adlandırmıştır.[100] İç içe halka zincirin çeşitli biçimleri vardır:

Tekli biçimde; ilk halka elips şeklinde bastırılır ve ikiye katlanır. İkinci halka da elips şekline getirildikten sonra ilk halkanın içinden geçirilir ve ikiye katlanır. Zincir tamamlanana kadar bu işlem tekrarlanır.

Daha yoğun olan diğer bir zincirde her halka yanı şekilde kendinden önceki iki zincirin içinden geçirilir. Bu tip *"çift içiçe halka zincir"* olarak adlandırılır. [101] Meriçboyu bunu *"tilki kuyruğu"* olarak adlandırmıştır. Bu zincir, gösterişli görünümü nedeniyle özellikle Hellenistik Dönem takılarında çok kullanılmıştır.[102]

Genellikle yanlış olarak *"sicim"* diye adlandırılan zincir, çift iç içe halka zincirin çapraz olarak geçirilmesiyle yapılır. Dört, altı veya sekiz yüzü vardır.

Genellikle yanlış olarak *"örgü"* diye adlandırılan *"kayışlar"* da iç içe halka zincirlerin yan yana birleştirilmesiyle yapılır. Bu kayışlar Klasik dünyada ilk kez M.Ö.7.yy Rodos takılarında kullanılmış; Etrüsk, Hellenistik ve Roma kolyelerinde sıklıkla, Hellenistik diademlerde de ara sıra kullanılmıştır.[103]

---

[97] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.15-16.
[98] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.34
[*] Bugün kuyumculukta içiçe halka zincir tilki kuyruğu zincir, Bizans kandil zinciri veya Hellenistik zincir olarak adlandırılmaktadır.
[99] Higgins, GRJ, **a.y.**
[100] Meriçboyu, **a.y**.
[101] Higgins, GRJ, **a.y**.
[102] Meriçboyu, **a.y**.
[103] Higgins, GRJ, **a.y**.

Teller Hellenistik takılarda basit tellerin bir araya getirilmesi ve burulmasıyla dekoratif amaçlı olarak da kullanılmıştır. *Basit yuvarlak teller*, altın bir şeridin burulmasıyla ya da kalın bir metal levha şeridinin yuvarlak hale gelene kadar çekiçlemesi ve yuvarlanmasıyla elde edilir.

Döküm

Ekonomik nedenlerden dolayı takılarda değerli metallerden döküm pek yapılmamıştır. Çünkü metal levha daha düşük maliyette uygun sonuçlar vermiştir.[104] Genellikle bronz, demir, kurşun gibi ucuz metallerden döküm tekniğiyle takılar yapılmıştır.[105] Bazen de altın ve gümüşten iğne fibula, küpe yüzük ve bilezikler döküm tekniğiyle imal edilmiştir.[106] Altından yüzük, iğne ve küpe pandantı gibi küçük objelerde genellikle döküm tekniği uygulanmıştır.[107]

Hellenistik Dönemde iki ayrı döküm tekniği uygulanmıştır. Bunlardan biri kalıp döküm, diğeri eriyen balmumu tekniğidir:

Kalıp dökümde sıkı bir maddeden yapılan kalıp kullanılır ve dökülen metal kalıptan zarar görmeden çıkarılır. Kalıplar kum, kil, alçı gibi üzerine bir modelin bastırılmasıyla negatif bir form alan yumuşak bir maddeden ya da taş gibi negatif formda işlenen bir maddeden olabilir. Kalıp döküm; düz döküm ve her yönden görülmek üzere döküm olarak ikiye ayrılır. Düz dökümde kalıbın bir yüzü biçimlendirilir, diğer yüzü düz bırakılır ya da üstü açık kalıp kullanılabilir. Her yönden görülmek üzere yapılan dökümde dökülecek parçanın her bir kısmının ayrı ayrı işlendiği iki ya da daha fazla parça kalıp kullanılır.

Eriyen balmumu tekniğinde figürün konik bir balmumu tabanına oturtulmuş balmumu prototipi yapılır. Sonra prototipin ve balmumu figürün üzeri alçı benzeri bir maddeyle kaplanır. Kalın duvarlı madde tamamen kuruduktan sonra balmumu eriyip yok olana kadar ısıtılır. Son olarak altın ergitilir ve eriyen balmumunun bıraktığı boşluğa dökülür. Bu şekilde döküm tamamlanır. İçindeki objeyi çıkarmak

[104] Higgins,GRJ, **a.g.e.,** s.16.
[105] Meriçboyu, **a.g.e.,**s.35.
[106] Higgins,GRJ, **a.y.**
[107] Higgins, JFCL, **a.g.e.**, s.11.

için kalıp kırılarak açılır. Bu sebepten eriyen balmumu tekniğiyle yapılmış olan obje üniktir.[108]

1.4.2. Bezeme İşlemleri

Bezeme işlemleri üç grupta incelenebilir.

1. Aynı metalden ekleme: Filigre, granülasyon ve küçük süslerin lehimlenmesi
2. Diğer maddelerden ekleme: Mine işi, kakma ve benzeri işlemler
3. Metalden çıkarma: kazıma, oyma ve delik delme.[109]

Bezeme tekniklerinin kullanım yoğunluğu dönemlere göre değişmektedir. Bazı dönemlerde bazı bezeme teknikleri moda denecek kadar yaygın şekilde kullanılmış olması takıların tarihlenmesinde formların yanı sıra bezeme tekniklerinden de yaralanılmasını sağlamaktadır.[110]

Telkari ve Güverse

Telkari çeşitli biçim ve kalınlıktaki tellerle yapılan süslemedir. Telkarinin en yaygın formu bir arka plan üzerinde desenler oluşturacak şekilde lehimlenmiş tellerden oluşur. Teller tek başına bükme olarak, örgü halinde ya da yalın veya boncuklu olarak düzenlenebilir. En yaygın biçimler, daireler, spiraller ve düz çizgilerdir. Genellikle teller tek başına bir desen oluşturur. Fakat bazen mine işi de tellerle birlikte uygulanabilir. Daha zor ve daha ender rastlanan bir telkari çeşidi, arka planı olmayan desenlerden oluşur.

Güverse çok küçük altın taneciklerinin bir arka plan üzerinde desen oluşturacak şekilde lehimlenmesidir.

Telkari ve güverse de temel kuralları aynıdır. Fakat güverse daha yüksek bir teknik beceri gerektirmektedir. Taneciklerin antik dönemde nasıl yapıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte şu yöntemin uygulandığı tahmin edilmektedir:

Kabaca aynı büyüklükteki küçük altın parçaları bir kil potanın içine, kömür tozunun üzerine, ayrı olarak konur. Pota dolana kadar bu işlem tekrarlanır. Sonra

[108] Hoffmann, Davidson, **a.g.e.**,s.32-33.
[109] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.18.
[110] Meriçboyu, **a.g.e.**,s.35.

ısıtılır ve altın ergiyerek küçük küreler haline gelir. Pota soğuyunca kömür yıkanır ve geriye tanecikler kalır. Tanecikler boylarına göre ayrıldıkta sonra kullanıma hazır hale gelir.

Basit desenler taneciklerin direkt metal yüzeyine tutturulmasıyla yapılır. Fakat genellikle önce desen taş veya metal üzerine kazınır ve tanecikler bu kazınmış alana yerleştirilir. Üzeri bir yapışkanla kaplanmış bir papirüs veya deriyle kazınmış alandaki tanecikler alınır. Üzerine lehim maddesi sürülmüş olan bezenecek yüzeyin üzerine yerleştirilir. Bu yöntem "transfer metodu" olarak adlandırılır. Tanecikler bütün bir süsün üzerinde kümelenebilir, çizgisel veya geometrik şekiller yapılabilir. Kabartma motiflerin dış hatlarını belirleyebilir. Figürler tamamen taneciklerle yapılabilir ya da tüm arka plan taneciklerle doldurulur, önemli kısımlar kabarma yapılır, diğer kısımlar boş bırakılır.[111]

Telkari ve güversenin Mezopotamya, Suriye ve Anadolu'da M.Ö.2500'lere kadar inen bir geçmişi vardır. Fakat Ege dünyasında ilk kez ortaya çıkışı M.Ö.2000'den hemen sonra Messera'daki Minos mezarlarında görülür. Güverse tekniği ile örnekler Bronz Çağı'nda Yunanistan ve Girit'te bulunmuş fakat filigre Minos ve Myken dönemlerinden sonra ender olarak görülmüştür. M.Ö.800'den sonra telkari ve güverse Yunanistan'da yeniden ortaya çıkmış, M.Ö.600'den sonra telkari yavaş yavaş güversenin yerini almıştır. Roma takılarında da telkari ve güverse vardır, fakat ikisi de yaygın değildir. Telkari hiçbir zaman tam olarak yok olmamış fakat güverse M.S.1000'lerde ortadan kalkmıştır.[112]

Mine İşi

Mine büyük ısı etkisiyle eriyerek metalik bir bazla birleşen renkli camdır. Bu işte kullanılan başlıca metaller altın ve elektrondur. Bazen gümüş de kullanılır. Bronz ise Roma-Kelt takılarında kullanılmıştır. Kırılmış veya toz haline getirilmiş cam bezenmek istenen yere konur ve ısıtılır. Cam ergime noktasına geldiğinde ergiyerek ısıyla yumuşamış ve gözenekli hale gelmiş olan metalin yüzeyini kaplar.[113] Katkı maddelerinin oranları minelerin sağlamlığını veya opaklığını belirler. Metal

[111] Higgins, GRJ, **a.g.e.,** s.18-20.
[112] **A.e.,** s.21-23.
[113] **A.e**.,s.23-24.

oksitlerin katılımıyla da çeşitli renkler elde edilir.[114] Mine renkleri mavi, turkuaz, yeşil, siyah, kahverengi, beyaz ve kırmızıdır.[115]

Mine tekniği olasılıkla Minos veya Mykenliler tarafından bulunmuştur. Yunan altınlarında mine M.Ö. 6.yy. ın ilk yarısından itibaren kullanılmıştır. M.Ö. 6.yy. dan itibaren filigre –mine, M.Ö. 3-1. yy. larda daldırma-mine, yalnız özel amaçlı olarak küpe pandantlarında ve diademlerde kullanılmıştır. Roma altınlarında ise mine ender olarak kullanılmıştır.[116]

Savatlama

Savat, metal sülfit içeren mat siyah bir maddedir. Altın veya daha çok gümüş üzerinde kullanılır. Metal üzerinde açılan oyuklara toz halinde konur, ısıtılır ve toz ergime noktasının altında plastik hale gelir ve şekillendirilir. [117] Savatlamayla elde edilen zıt renk, desenin daha çok daha belirgin olarak ortaya çıkmasını sağlar.[118] Savat, gümüş sülfit olarak Hellenistik ve Roma gümüş plakalarında ve Geç Roma ve Bizans takılarında kullanılmıştır.[119]

Taş Kakma/ Taş Mıhlama

Mine gibi çok renkli bir bezeme yöntemidir. Renkli taş, cam veya başka maddelerin mücevherin içine kakılmasıyla yapılır. Kakmalar kesilerek biçimlendirilir ve zemine lehimlenmiş metal şeritlerden oluşan hücrelerin içine yapıştırılır. Kakmalı hücreler devamlı bir desen oluşturacak şekilde yan yana gelebilir ya da yan yana gelmeden de bir desen oluşturabilir ya da tek başlarına olabilirler. Kakmanın kökeni Mezopotamya'dır. Kakmanın Mezopotamya ve Mısır'da M.Ö.2500'lere dayanan uzun bir geçmişi vardır. [120] Meriçboyu ise taş kakmanın M.Ö.4.bin sonundan itibaren kullanıldığını söylemektedir.[121] M.S. 4.yy. da İskender'in fetihleriyle doğunun modalarının ve lüks eşyalarının Yunanistan'a getirilmesine dek pek görülmez.

---

[114] Bingöl, **a.g.e.,** s.27.
[115] Meriçboyu, **a.g.e.,**s.36.
[116]Higgins, GRJ, **a.g.e.,**s.24-27.
[117]**A.e**.,s.28.
[118] Meriçboyu, **a.g.e**., s.36
[119]Higgins, GRJ, **a.g.e.**,s.28.
[120] **A.e.**,s.28-30
[121] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.36

M.Ö.2.yy. a kadar yalnızca mühür taşları kullanılırken ondan sonra diğer taşlar ve camlar da kullanılmıştır. Roma takılarında cam ve taş çok yaygınlaşmıştır.[122]

Kesme-Oyma İşlemleri

Altında oymacılık Geç Minos Döneminden itibaren yaygın olarak uygulanmıştır. Bronz çağında oyma olasılıkla bir obsidiyen yongası veya bakır bir aletle yapılmış, demir çağında ise demirden aletler; bugünkü gibi kazıyıcılar ve kalemler kullanılmıştır. Altın bazen, taş oymada kullanılan kalemlerle işlenmiştir. M.Ö.5. yüzyıla ait bazı yüzük kaşları, bu ender işlemin örnekleridir.[123]

Kaplama ve Yaldızlama

Altın kaplamada, altın levha, başka bir malzemeden yapılan çekirdeğin üzerine bastırılarak onun şeklini alır. Eğer çekirdek, bronz veya gümüş gibi bir metalse, altın bunun üzerinde çekiçlenebilir. Eğer çekirdek cam gibi bir maddeyse, metal levha bunun üzerine kaplanır. Gümüş kaplamada da aynı işlem uygulanır. Bu işlem, erken dönemlerde uygulanmış ve kısa sürede ortadan kalkmıştır. Myken bronz yüzüklerinde ve Geometrik Dönem iğnelerinde görülür. Antik dönemde yaldızlama, altın levhanın, üzerinde yapışkan bir madde olan metal veya terrakotta bir temelin üzerine yapıştırılmasıyla yapılmıştır[124]

1.4.3. Birleştirme ve Bitirme İşlemleri

Takıların yapımında temel bezeme işlemlerinin yapılmasından sonra çeşitli parçaların birleştirilmesi gerekmektedir. Parçaların birleştirilmesinde 4 yöntem kullanılmıştır.

Bir takının çeşitli parçalarının birleştirilmesinde uygulanan başlıca yöntem **lehimleme**dir. Bu yöntemde, birleştirici olarak, ergime noktası, birleştirilen metalinkinden daha düşük olan bir metal veya alaşım, ergimiş halde kullanılır.[125]

---

[122] Higgins, GRJ, **a.g.e.**,s.28-30
[123] **A.e.**, s.31.
[124] **A.e.**, s.32.
[125] **A.e.**, s.34.

Altın ve gümüşte lehim, Mezopotamya'da M.Ö.3.binden itibaren uygulanmıştır. Klasik Dönemlerde ise ilk kez M.Ö.2000'de Minos takılarında ortaya çıkmış ve bundan sonra da yaygın olarak kullanılmıştır.[126]

Antik dönemde uygulanan birleştirme yöntemlerinden biri de **kaynak**tır. Kaynak adı altında 3 ayrı işlem yapılmaktadır:

1. Basınç kaynak: Metal yalnızca basınçla birleştirilir Soğukken tepki veren tek metal altın olduğu için, bu işlem yalnızca altında ve ender olarak uygulanmıştır. Bu işlemin erken dönemlerde kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

2. Birlikte ergitme/ Yüzey kaynağı: İki parça ergime noktasının altında ısıtılır. Yüzeyleri yapışkan hale geldiğinde bir araya getirilir. Karşılıklı yüzeyler birbirinin içine işler ve soğuyunca birleşir. Bu işlemin antik dönemde kullanılmadığı düşünülmektedir.

3. Füzyon kaynak/ Otojen kaynak: Bu işlemde birleştirilecek yüzeyler ergitilir ve araya aynı cins metal eriyiği eklenerek birleştirilir. Bu işlem antik çağda bronz ve demirde uygulanmıştır. Fakat altın ve gümüş için uygun olmadığından antik takılarda kullanılmadığı düşünülmektedir.[127]

Bir takının çeşitli parçalarının birleştirilmesinde uygulanan başlıca işlem lehim olsa da bazen de mekanik yöntemler kullanılmıştır. Orta Minos Dönemi takılarında, bir takının ön ve arka parçaları birbirinin üzerine katlanarak birleştirilmiş ve bazı durumlarda birleşme yeri cilalanarak güçlendirilmiştir. Tellerle ya da şeritlerle tutturma da Orta Minos Döneminde ve daha sonra da ender olarak kullanılan primitif bir işlemdir.[128]

Metal levhalardan iki parça halinde yapılıp birleştirilen objeler, sertlik ve ağırlık vermek için genellikle başka bir maddeyle doldurulur. Hellenistik tapınak envanterlerinde dolgu malzemesi olarak balmumu toprak ve reçineden bahsedilmektedir. Metaldeki düzensizlikler törpüyle düzeltilir. Törpü izleri de kumları gibi aşındırıcılar veya zımparayla yok edilir. Son olarak sürtme veya

[126] **A.e.**, s.35.
[127] **A.e.**, s.34.
[128] **A.e.**, s.33

cilalama taşlarıyla cila yapılır. Bugün bu amaçla genellikle agat kullanılmaktadır ve antik dönemde de kullanılmış olması mümkündür.[129]

Telkariyle kaplanmış Herakles düğümleri ve çok parçalı eşek arısı iğneler gibi karmaşık parçalar, tellerin ve granüllerin bozulmaması için bir cilayla kaplanmıştır. Takılar hafif aşındırıcılarla düzeltilip, perdahlandıktan sonra ısıtma ve arındırmayla son şekillerini almışlardır.[130]

1.5. Zanaatçılar[131]

Yunan kuyumcuları genellikle anonim olarak kalmışlardır. Antik kaynaklarda, kuyumculardan pek bahsedilmemiştir. Takıların kendisi de yapan kişiye dair pek bilgi vermemektedir. Kuyumcu terimi ***khrysokhoos, khrysourgos*** [132] olarak bilinmektedir.

M.Ö. 4.yy.'a ait bazı yüzüklerde imzalar vardır. Örneğin Pantikapion'da bulunan 5.yy. sonlarına tarihlenen bir yüzükte ATHENADES imzası okunmaktadır. Bu yüzüğü yapan zanaatçının Atina kökenli olduğu düşünülmektedir. M.Ö.4.yy.'a tarihlenen, Akarnania'da bulunmuş gümüş, yılanbaşlı bir bilezikte KLETIOS ismi kazınmıştır. Bu ismin yapım sırasında kuyumcu tarafından yazıldığı ve kuyumcunun imzası olduğu düşünülmektedir. Demosthenes XXII, 522'de Erkhialı Pammenes'in oğlu Pammenes adında bir kuyumcudan söz etmektedir.[133] Pammenes Atina agorasındaki kuyumcu dükkânında hem yaşamış hem de işini yapmıştır. Demosthenes ona Dionysos onuruna yapılacak bir alay için bazı altın çelenkler ve altınla süslü bir himation sipariş etmiş, Meidias adında bir adam zorla Pammenes'in dükkanına girmiş ve sahibi gelip de engelleyene kadar bu mallara zarar vermiştir. Buradan Pammenes'in özgür bir vatandaş olduğu anlaşılmaktadır. Antik çağda

[129] **A.e.**, s.36.
[130] Hoffmann , Davidson, **a.g.e.**, s.48.
[131] Williams, **a.g.e**., s.30-31.
[132] S. C. Woodhouse, **English-Greek Dictionary a Vocabulary of the Attic Language** The University of Chicago Library , London George Routledge & Sons, Limited, 1910, s:366.
[133] William Smith, (Ed) **Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology**, By Greek and Roman Biography, Vol. 1, London, Walton and Maberly, 1861, s:979-991.

kuyumcuların birçoğu özgür vatandaş olmakla birlikte bir kısmı da köledir. M.Ö. 414'teki satışla ilgili olan Hermokipidai stelindeki yazıtta, mesleği kuyumculuk olan Karialı bir kölenin 360 drahmiye –sıradan bir kölenin fiyatının yaklaşık iki katı- satıldığından söz edilmektedir. Kuyumcuların sosyal statüleriyle ilgili bunlardan başka bir veri yoktur.

Kuyumcuların günlük yaşamda kullanılan takılarda oluşan bozulmaları veya kaybolan parçaları tamir ettiği bilinmektedir. Bazı takılarda görülen kullanım veya tamirat izleri bunu kanıtlamaktadır. Bazen takılara yeni parçalar eklenmiş, ya da eski parçalar yeni bir takıda kullanılmış, bazen de takı tamamen eritilip modaya uygun yeni bir formda yapılmıştır. Takıların stil ve teknolojik açıdan incelenmesi bazen onu yapan zanaatkâr ya da yapıldığı atölye ile ilgili bilgi de verebilmektedir.

2. PERGE KENTİ

2.1. TARİHÇE

Perge antik kenti, Pamphylia bölgesinde, Antalya il sınırları içindedir. Antalya'nın 18 km doğusunda, Kestros nehrinin (bugünkü Aksu nehri) 4. km batısında, Kestros ve Katarraktes (bugünkü Düden) nehirleri arasındadır.[1] Kentin tarihi geçmişi Pamphylia tarihi ile yakından ilintilidir. (Harita 1. Pamphylia bölgesi)

Perge kentinin ilk kurulduğu yer olan Akropolis, 60 m yüksekliğinde düz bir tepedir. Akropolisin güneyinde yer alan İyilik Belen ve Koca Belen tepeleri şehri sınırlayarak yerleşimi savunmaya elverişli bir konuma getirmiştir. Kent bu üç tepenin arasında gelişmiştir.[2] (Harita 2. Perge planı)

Perge (Πέργη) kentinin ismi yerli Anadolu dilindendir. Bir Roma çeşmesinde devşirme olarak kullanılmış M.Ö. 5. yy. a ait Arkaik Pamphylia diyalekti ile yazılmış bir yazıt bunu kanıtlamaktadır. Bu yazıtta geçen "Preeias" (Πρειίας) Perge'nin eski yazılış biçimi olmalıdır.[3]

Roma İmparatorluk Çağı'nda şehrin bazı sıfatlara sahip olduğu sikke yazıtlarından anlaşılmaktadır. Şehre Artemis Pergaia'dan dolayı kutsal anlamına gelen "hiera" sıfatı verilmiştir. Tanrıça bir Yunan tanrıçası değildir ve ünü Perge dışında Naukratis'e kadar ulaşmaktadır. Şehrin isminin tanrıçanınkinin yanında yer alması da Perge'nin önemini göstermektedir. Ayrıca Perge kentinin Neokoros sıfatı da vardır. Bu sıfatı dört imparator kültüne sahip olarak elde etmiştir. (Valerianus, Gallienus, Aurelianus ve Tacitus).[4] Ancak Sencer Şahin'nin Perge'deki Demetrios-Apollonios Takı yazıtını tamamlamasına göre kent muhtemelen Domitianus Dönemi'nde de (M.Ö. 1. yy) Neokoros sıfatı almıştır.[5]

---

[1] Adnan Pekman, **Son Kazı ve Araştırmaların Işığı Altında Perge Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi- Sa. 64[a], Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989,s.3.
[2] **A.e**., s.244.
[3] Haluk Abbasoğlu**, Perge Kazıları**, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi, Ed: O. Belli, Ankara, 2000, s.243.
[4] Pekman, **a.g.e**. s.33-34.
[5] Sencer Şahin, **Die Inschriften von Perge I: Vorrömische Zeit, frühe und hohe Kaiserzeit,** Österreichische Akademie der Wissenschaften, Nordrhein-Westfälische Akademie der Wissenschaften, Bonn, Dr.Rudolf Habelt GMBH, 1999, Yazıt No:56, s.79-80.

Perge'den ve kuruluşundan en eski söz eden yazar Skylax (M.Ö. 4. yy başları) tır. İncil'de (M.S. 1. yy), G. Plinius Secundus (M.S. 1. yy), C. Ptolemaios (M.S. 2. yy), Dionysos Periegetes (M.S. 3. yy) ve Stephanos Byzantinos (M.S. 6. yy) da şehrin Pamphylia Bölgesinde olduğunu belirtmektedir.[6]

Kentin kuruluşu Troia savaşından sonra Kalkhas ve Mopsos önderliğinde Pamphylia'ya gelen yunan kolonistler tarafından gerçekleşmiş olmalıdır. Herodotos[7] VII. 91'de " … *Pamphylia'lılar otuz gemi veriyorlardı; donanımları Yunan donanımıydı. Bu Pamplylia'lılar Amphilokos ve Kalkhas'ın silah arkadaşları olup, Troia dönüşü dağılmış olanların soyundan geliyorlardı*." şeklinde bahsetmektedir. Strabon'a (XIV. 4.1)[8] göre de kent, Troia savaşından sonra Mopsos, Kalkhas gibi kahramanların öncülüğünde Argos'lu kolonistler tarafından kurulmuştur. Perge'nin Hellenistik Dönem şehir kapısında 1953 yılında yapılan kazıda çıkartılan Ktistes yazıtları Pamphylia'ya Akhaların geldiğini doğrulamaktadır.[9] Ancak Akhaların gelişinden öncede bu bölgede yerleşimin olduğunu gösteren önemli kanıtlar vardır. 1994 yılından sonra Akropolis'te yapılan çalışmalar sırasında Khalkolitikten Erken Bronz Çağ II'ye kadar uzanan bir tarih öncesi yerleşimin varlığı saptanmıştır. [10]

1986 yılında Hattuşaş'da bulunan, Hitit Kralı Tuthalia IV. (M.Ö. 1265-1215) ile Tarhuntassa Kralı Kurunta arasındaki sınır anlaşmasını içeren bronz bir tablette geçen "*Ka-as-ta-ra-ia*" ve "Par-ha-a" sözcükleri Kestros ve Perge olarak nitelendirilmiştir. Muhtemelen Hititler devrinde Perge Parhaa olarak adlandırılmaktaydı.[11] Ancak o dönemle çağdaş arkeolojik veriye henüz rastlanmamıştır.[12]

---

[6] Pekman, **a.g.e**. s.1-4.
[7] Herodotos, **Herodot Tarihi**, Çev: Müntekim Öktem, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel yayın: 559, Tarih dizisi:40, 2002, VII. 91.
[8] Strabon, **Antik Anadolu Coğrafyası: Geographika XII-XII-XIV**, Çev. Adnan Pekman, 3.bs., İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1993, s:196, 14, 4, 1
[9] Pekman, **a.g.e**., s.8.
[10] Haluk Abbasoğlu, Wolfram Martini, "Perge Akropolisinde 1994 Yılında Yapılan Çalışmalar," **XII. Kazı Sonuçları Toplantısı**, C. II, 1996, s.123.
[11] Heinrich Otten, **Die Bronzetafes aus Boğazköy**. Ein Staatsverstag Tuthalijas IV, Wiesbaden, Harrassowitz, 1988, s.37.
[12] Abbasoğlu, 2000, s.243.

Ktistes isimlerinden ve Akropolis'te ele geçen sınırlı sayıdaki keramik parçalarından M.Ö. 12. yy.da Myken dünyasıyla ilişkinin olduğu düşünülmektedir. [13]

M.Ö. 7. yy. başlarında Rhodos tarafından bir Yunan kolonizasyonu gerçekleşmiş ve gelenler geleneklerine bağlı yerel bir halkla karışarak yeni bir kültür gelişmiştir.[14] Arkaik Çağ'dan Erken Bizans Dönemi'ne kadar geniş zamana yayılan yapılar, aşağıdan Akropolise gelen yollar, güney yamaçta yer alan savunma duvarları, kültürel açıdan kısmen Yunan etkisinde otonom bir kentin kalıntılarıdır.[15]

Perge ve Pamphylia M.Ö. 334 yılına kadar Pers imparatorluğunun birinci İonia Satraplığına bağlı kalmıştır. M.Ö. 333 yılında Makedonya kralı III. Aleksandros Perge'ye geldiği zaman bir dirençle karşılaşmamış ve bu durum kentin tahrip edilmesini önlemiştir. [16] III. Aleksandros Pamphylia'yı ele geçirdikten sonra burayı Lykia ile birleştirerek Nearkhos'u satrap olarak atamıştır.[17]

III. Aleksandros'un ölümünden sonra Antigonos Monophthalmos'un yönetimine geçen Pamphylia İpsos savaşından (M.Ö.301) sonra sırasıyla Pleistarkhos, Demetrios Polierketes egemenliğine girmiştir. M.Ö. 265'dan sonra bölgeye muhtemelen Ptolemaios I hâkim olmuştur. Bölge M.Ö. 190 tarihindeki Magnesia savaşına dek Seleukos'ların hakimiyetinde kalmıştır. M.Ö. 188 yılında Apameia anlaşmasından sonra Romalı komutan Manlius Vulso Perge'yi kuşatıp, şehri Pergamonlular adına teslim almıştır.[18] Ancak Roma yönetim zorluğu nedeniyle bu bölgeyi fazla zorlamamıştır. Pampylia ve Perge Roma İmparatorluk Dönemine dek özgür kalmıştır. Bu döneme ait Perge'nin kendi adına bastığı tetradrahmiler bağımsız olduğunu kanıtlamaktadır[19]

M.Ö. 63'te Kilikia eyaletine bağlanan Perge daha sonra sırasıyla Asia ve Pamphylia eyaletlerine dahil olmuştur. M.S. 41 yılında Cladius tarafından Lykia ve Pamphylia yönetsel olarak birleştirilip *Lykia et Pamphylia* çifte eyaletini meydana getirilmiştir. Ancak bu yönetsel durum zaman zaman değişikliğe uğramışsa da

---

[13] **A.y.**
[14] Haluk Abbasoğlu, Wolfram Martini, "Perge Akropolisinde 1997 Yılında Yapılan Çalışmalar," **XX. Kazı Sonuçları Toplantısı**, C. II, 1999, s.180.
[15] Abbasoğlu, 2000, s.241.
[16] Arrianos. Anabasis. **History of Alexander and Indica** Vol 1, the Loeb Classical Library, London, 1921, i.126.
[17] Pekman, **a.g.e**, s.17.
[18] **A.e**.,s.23-24.
[19] **A.e**., s.26-27.

Marcus Aurelius (M.S. 161–180) dönemine kadar imparatorluk eyaleti olan Pamphylia bu tarihten sonra senato eyaleti yapılmıştır. İmparatorluk Döneminin başından itibaren gerek Perge gerekse de Pamphylia refah ve ihtişamda en görkemli dönemini yaşamıştır.[20]

İsaurialı kabileler M.S. 3.yy. da Roma İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla birlikte Pamphylia Bölgesine yaptıkları saldırılarla bölgede sorun haline gelmişler İsaurialılar ancak Anastasius (M.S. 492-488) zamanında engellenebilmiştir. Bu karışık ortamda şehir küçülerek akropolise doğru çekilerek savunulabilmiştir.[21] M.S. 4. ve 5. yy. larda Bizans içinde de önemini koruyan şehir 7. yy. da ki Arap akınları başladıktan sonra kurulan thema sistemi içinde Kybiraioton themasına bağlanmıştır. Bölgenin 10. yy. da bu thema içinde olduğu bilinmektedir.[22]

Perge 1221'de Selçukluların, 1300'de Hamidoğullarının ve 1422'de Osmanlıların eline geçmiştir. Fakat Perge'de Selçukluların ve Osmanlıların oturduklarına dair kanıtlar henüz bulunamamıştır. Ancak 17. yy. ait bir kaynaktan şehir civarında Türkmenlerin oturduğunu öğrenmekteyiz. Evliya Çelebi Perge'nin yerini ve 70–80 hane Türkmen kavminin oturduğunu çok açık anlatmaktadır. Muhtemelen şehir 18. yy. dan sonra tamamen terkedilmiştir.[23]

[20] **A.e**., s.30.
[21] **A.e**., s.31.
[22] **A.e**., s.45.
[23] **A.e**., s.46-50. Perge'nin Bizans ve Türk hakimiyeti dönemleri hakkında ayrıca bakınız: Hansgerd Hellenkemper, Friedrich Hild, **Tabula Imperii Byzantini 8 Lykien und Pamphylien**, Teil I, Viyana, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2004, s.361-364.

2.2. KAZILAR

Günümüzde Perge Antik kentinde kazılar Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu başkanlığında İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı tarafından yürütülmektedir. Kentte bilimsel anlamda ilk kazı 1946 yılında Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel başkanlığında yapılmıştır.[24] Bölgeye bundan önce de seyyah-araştırmacılar tarafından inceleme gezileri düzenlenmiştir. 19. yy.'ın sonunda Lanckoronski ve ekibi Pamphylia ve Pisidia'daki şehirleri kapsayan araştırmaları sırasında tüm Perge'yi de içeren sistemli bir araştırma yapmışlardır.[25] Bu çalışmadan yaklaşık 50 yıl sonra, 1943 yılında bölgeye Türk Tarih Kurumu adına Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel'in yaptığı inceleme gezisi Türk bilim adamlarının ilk çalışmalarını oluşturmaktadır. İlk 1946 yılında yapılan kazıda kentin Batı Nekropolü'nde bir mezarlık caddesi kazılmış, Akropol ve İyilik Belen'de Artemis Pergaia Tapınağı araştırılmıştır. Bu kısa süreli araştırmadan sonra ara verilmiş 1953-1957 yılları arasında Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel başkanlığında kapsamlı araştırmalar yürütülmüştür. Hellenistik Kuleler ve Sütunlu Cadde bu dönemde kazılmıştır.[26]

Side'de yapılan kazılar nedeniyle verilen 10 yıllık aradan sonra 1967 yılında kazı çalışmaları tekrar başlamış ve günümüze dek kesintisiz sürmüştür. Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel'in ölümünden sonra Perge Kazıları 1975–1987 tarihleri arasında Prof. Dr. Jale İnan tarafından yürütülmüştür. Bu dönemde Sütunlu Cadde, Tacitus Caddesi, Anıtsal Çeşme, Güney Hamam ve Tiyatro sahne binası kazıları yapılmıştır. 1988 yılından beri Perge Kazı Başkanlığını Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu yürütmektedir. Son dönem kazıları kentin Akropolisi, Batı Nekropolisi, Konutlar bölgesi ve Sütunlu Caddede gerçekleştirilmektedir.[27]

---

[24] Arif Müfid Mansel, "1946 Perge Kazısı", **Belleten** XI, 1947, 41, s.166-167.
[25] Karl Grafen Lanckoronski, G. Niemann, E. **Petersen Städte Pamphyliens und Pisidiens. Pamphylien**, C.I. Wien, F. Tempsky, 1890, s.49-50.
[26] Abbasoğlu, 2000, **a.g.e**., 241-247
[27] **A.e.,**s:246; Perge kazıları hakkında geniş bilgi ve kaynakça için ayrıca bakınız: Haluk Abbasoğlu, "The Founding of Perge and its development in the Hellenistic and Roman Periods" **Urbanizing in Western Asia Minor.** Ed. D. Parrish, Journal of Roman Archaeology Supplementary Series, 45, 2001, s.172-188; Haluk Abbasoğlu "Perge" **Byzas 3**, Stadgrabungen und Stadforschung im Westlichen Kleinasien- Geplantes und Erreichtes" Ed. Wolfgang Radt, 2006, s.289-302.

2.3. NEKROPOLİS

Ölülere ait kutsal bir şehir olarak düşünülebilecek nekropolis alanları, sağlık, dinsel nedenlerden dolayı genellikle şehir dışında yer almaktadırlar. Perge Antik kentinde de surların dışında yer alan 3 nekropolis alanı bulunmaktadır. İlki Akropolis eteklerinde diğerleri ise kent surlarının dışında kalan doğu ve batı Nekropolisleridir. Bu nekropolis alanlarında doğu ve batı şehir kapılarından çıkan yol boyunca bir mezar caddesinin kenarında yan yana, arka arkaya dizilmiş çok sayıda mezar yer alır.[28]

Akropolis yamaçlarındaki nekropolis alanları Arkaik, Klasik ve Erken Hellenistik Dönemlerde şehrin dışında yer alıyor olmalıdır.[29] Akropolis yamaçlarındaki teraslar mezarlar için doğal ortam oluşturduğundan çoğunlukla kayaya oyulmuş mezarlar vardır. Buradaki nekropolis alanı muhtemelen şehrin Klasik Döneminden itibaren kullanılmaya başlanmış ve Hıristiyanlık Dönemine kadar işlevini korumuştur.[30]

Doğu Nekropolisi, şehrin doğusunda surlar dışında geniş bir alanı kapsamaktadır. Üzerinde bir köy olması nedeniyle kesin sınırları çizilemeyen bu alanda mermerden lahitler yanı sıra, kireçtaşından basit lahitler, oda mezarları köydeki temel kazıları, kurtarma kazıları ve arazide görülerek belirlenmiştir. Yazıtları ve tipleri dolayısıyla bu alanın M.S. 2. yy başı ile M.S. 3 yy.da yoğun kullanım gördüğü düşünülmektedir.[31]

Batı Nekropolis batı şehir surları dışında, Akropolisin batı yamaçlarının en kuzey ucuna dek uzanan geniş bir alan üzerindedir. Batı Nekropoliste ilk kazı 1946 yılında Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel başkanlığında tek sezon olarak yürütülmüş ve kuzey batı yönünde iki tarafında karşılıklı 34 adet lahdin bulunduğu bir sokak açığa çıkarılmıştır.[32] 1994 yılına dek bu alanda başka bir çalışma yapılmamıştır.

---

[28] Abbasoğlu, 2000, **a.g.e**., s:241-247.
[29] Aşkım Özdizbay, "Perge Batı Nekropolisi'nde Bir Mezar Yapısı", **Anadolu Araştırmaları, XVI**, İstanbul, 2002, s.483.
[30] Aşkım Özdizbay, "Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı", İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001, s.10.
[31] Özdizbay, 2001, a.g.e. s.11.
[32] Arif Müfid Mansel, Aşkıdil Akarca, **Perge'de Kazılar ve Araştırmalar**- Excavations and Researches at Perge, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1949, s.2-34.

Nekropolisin bulunduğu arazi özel mülkiyette olması nedeniyle bu alanda çalışmalar 1994 yılında Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu tarafından tekil kurtarma kazıları ile yeniden başlatılmıştır.[33] 1997 yılında kuzey-güney doğrultulu ve iki yanı boyunca yerleştirilmiş çeşitli tiplerde mezarların bulunduğu bir başka nekropolis sokağı açığa çıkarılmış ve bu alandaki çalışmalar 1997 yılından itibaren sistemli, sürekli bir projeye dönüşmüştür. Günümüzde de Perge'deki kazı çalışmaları ağırlıklı olarak bu alanda sürdürülmektedir.

Batı Nekropolisi mezar çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Basit toprağa gömüler, podyum mezarlar, ithal ve yerel lahitler, anıtsal mezar yapıları ve kremasyon kapları mezar tipleri arasındadır.[34] Mezar tipleri ve yazıtların incelenmesi ile Nekropolisin M.S. 2. yy. ile M.S. 3. yy. arasında genişlediği ve yoğun olarak kullanım gördüğü düşünülmektedir.[35] Bu tezin konusunu oluşturan takıların büyük bir çoğunluğu da bu alanda yapılan kazılarda bulunmuştur (Harita 3, 4).[36]

[33] Haluk Abbasoğlu, "Perge kazısı 1993 ve 1994 Yılları Ön Raporu", **XVII. Kazı Sonuçları Toplantı**sı II, Ankara, 1996, 107-121.
[34] Abbasoğlu, 2000, **a.g.e**., s.246.
[35] Özdizbay, 2002, **a.g.e.,** s.484,
[36] Batı Nekropolis kazıları ve mezar tipleri ile ilgili olarak ayrıca bakınız: Haluk Abbasoğlu, Perge Kazıları, **Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi**, Ed: O. Belli, Ankara, 2000, 241-247; Aşkım Özdizbay, "Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı", İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001; Haluk Abbasoğlu, "The Founding of Perge and its Development in the Hellenistic and Roman Periods" Urbanizing in Western Asia Minor. Ed. D. Parrish, **Journal of Roman Archaeology Supplementary Series**, 45, 2001, s.172-188; Aşkım Özdizbay, "Perge Batı Nekropolisi'nde Bir Mezar Yapısı", **Anadolu Araştırmaları, XVI**, İstanbul, 2002, s.483.; Haluk Abbasoğlu "Perge" **Byzas 3**, Stadgrabungen und Stadforschung im Westlichen Kleinasien- Geplantes und Erreichtes" Ed. Wolfgang Radt, 2006, s.289-302.

3. Perge'de Bulunmuş Takılar

Bu tez kapsamına alınan Perge Antik kentinde 1979–2005 yılları arasında sürdürülen kazılar sırasında bulunmuş ve envanterlik eser olarak değerlendirilip Antalya Müzesi'nde koruma altına alınan takıların bulundukları yıl ve türlerine göre dağılımı Tablo 1'de, buluntu yerine göre dağılımı ise Şekil 1'de verilmiştir. Şekil 1'den de anlaşıldığı gibi takıların büyük çoğunluğu Batı Nekropolisinde yürütülen sistemli kazılarda bulunmuştur. İncelediğimiz takıların kullanılan malzemeye göre dağılımı Tablo 2. de gösterilmiştir. Bu tabloya göre envanterlik listesine kaydedilen malzemelerin yarısından çoğu altındandır. Bunun nedeni altının değerli bir metal olması, günümüze iyi koruna gelmesi olabilir. Ancak takıların çoğunun mezar buluntusu olması nedeniyle değerli mezar hediyesi verme geleneği de olabilir.

3.1. KÜPELER

Antik dönemlerde kadınlar yanı sıra erkekler tarafından da kullanılan küpeler sık kullanılan takı gruplarından birini oluşturmaktadır. Erken dönemlerde kadınlar yanı sıra erkeklere sunulan mezar hediyeleri arasında da yer almaktadırlar[1].

Pollux, M.S. 2. yy'da küpeler ve tipleri için 17 adet isim vermektedir. Bunlardan bazıları: [2] " διόπας, πλάστρα, βότρυς, ἑλικτῆρας[3] ". Küpe için antik yazarlarda ve tapınak kayıtlarında *enotia, enotidia* ya da *enotion*[4]*, enoidion* olarak bilinen isimler de geçmektedir. Bu dönemlerde kullanılan küpelerin çoğu için kulağı delmek gerekliydi ve kulaktaki delikten geçerek küpe takılırdı. Küpe kulağa bugünküne benzer şekilde klipsle takılmazdı[5].

---

[1] Dyfri Williams, Jack Ogden, **Greek Gold Jewellery of the Classical World**, London, British Museum Press,1994, s.33-34.
[2] Colin Austin, S. Douglas Olson. **On the date and plot of Aristophanes' lost Thesmophoriazusae** II. Leeds International Classical Studies 3.05
(Çevrimiçi) http://www.leeds.ac.uk/classics/lics/200304/20030405.pdf, 14 Şubat 2007.
[3] Liddell and Scott's Greek-English Lexicon, 2.Bs. Oxford, Clarendon Press, 1998, s. 215
[4] S. C. Woodhouse, **English-Greek Dictionary a Vocabulary of the Attic Language**, The University of Chicago Library , London George Routledge & Sons, Limited, 1910, s:259.
[5] Williams, Ogden, **a.g.e.,** s.34

Anadolu'da M.Ö. 3. bine ait buluntular arasında küpe örneklerine rastlanmaktadır. Bu dönemde Troia II, Alacahöyük ve Eskiyapar'a ait küpe buluntuları teknik ve form açısından nitelikli, üstün örneklerdir.[6] Arkaik ve Klasik Dönemlere ait mezarlarda ince işçilik ürünü, hilal biçimli, sandal biçimli ve sarmal sarkaçlı küpe örnekleri bulunmuştur.[7] Hellenistik Dönem kuyumculuğunda bölgesel farklılıklar azalmış, takı biçimlerinde bütünlük sağlanmıştır. Bu dönem kuyumculuğunda en önemli yenilik olarak doğu etkisi ile yarı değerli taşların kullanılması olmuştur. Hellenistik Dönemde başlıca 3 tip küpe yapılmıştır: rozet başlıklı ve sarkaçlı küpeler, rozetsiz sarkaçlı küpeler, hayvan başlı halka küpeler.[8]

Helenistik Çağ'da süsten uzak halka küpe örnekleri de görülmeye başlar ve bu örnekler Roma Döneminde de devam etmektedir. Roma Dönemi küpe formları içerisinde halka küpeler önemli bir yer tutmaktadır.[9] Perge yanı sıra birçok bölgede değişik formlarda örnekleri bulunmuştur. Çok sade olan bu küpe türünde halkalar genellikle düz telden bazen yivli, bazen de burulmuş tellerden yapılmıştır. Taş veya boncuk yanı sıra bazı örneklerde halka üzerine dış bükey diskler monte edilmiş, bazılarına boncuk, üzüm salkımı damla şeklinde altından, taştan sarkaçlar ilave edilmiştir.

M.S. 1. yy. da görülmeye başlayan ve daha sonraki yıllarda da devam eden "S" biçimli halkası olan küpeler çeşitli levhacıklar, sarkaçlarla süslenmiştir. Roma Döneminde takılarda güverse tekniğinden[10] uzaklaşılmasına rağmen M.S. 2. y.y. dan itibaren Doğunun ve Anadolu'nun etkilenimleri ile küpelerde telkari ve güverse süslemelerde görülmeye başlanmıştır. Erken Roma'da kullanılan bir başka süsleme ise, halkaya ve sarkaca tel dolamadır.[11]

Geç Roma'ya doğru yeni bir küpe tipi ortaya çıkar. Özellikle 2. ve 3. yüzyıla doğru, küpeye asılı olan sarkaçlar veya rozetler, küpe kancasının ucuna tutturulur ve

---

[6] F.R. Işık Bingöl, **Antik Takılar, Anadolu Medeniyetleri Müzesi**, Ankara TC Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1999, s.33; Herve Duchene (1995) **Troia Hazineleri veya Schliemann'ın Düşü**. Çev:Ali Berktay, İstanbul,Yapı Kredi Yayınları:1716, 2002, s.1-9.

[7] Tülay Ergil , **Küpeler**, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Küpeler Kataloğu, İstanbul, Sandoz Yayınları, No:5, 1983, s.6

[8] Yıldız A. Meriçboyu: **Antikçağda Anadolu Takıları**, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları:69, 2001, s.47-50.

[9] Ergil, **a.g.e**, s.10

[10] Altan Türe, M. Yılmaz Savaşçın, **Anadolu Antik Takıları**, İstanbul, Goldaş Kültür Yayınları-2, 2002, s.117.

[11] Meriçboyu, **a.g.e**., s:197-241.

rozetin ya da levhanın altındaki yatay çubuğa da iki ya da üç sarkaç asılırdı. Kalıp baskı, delik işi, kakma gibi yöntemler kullanılarak yapılan rozetler de vardı. Bu rozetlerin dışında boncuklar da kullanılmış, Iulius Caesar zamanında yarı değerli taşların yerini cam taklitleri almıştır.[12]

Geç Roma'da ise sarkaçlı küpelerde bir kaç değişiklik olur. Sarkaçlar bu dönemde daha uzundur, levhalarda özellikle telkari tekniği bolca kullanılır, küpe halkasına bağlı birden fazla halkacık bulunur ve bu halkacıklara çeşitli biçimlerde, birkaç bölümden oluşan sarkaçlar asılır.[13] Geç döneme ait olan ve sıkça kullanılan bir başka küpe çeşidi de levhaların kesilmesi ile oluşan hilal biçiminde halka küpelerdir

Bizans Dönemi küpelerinde ise metal ve değişik taşların birlikte kullanıldığı ajur tekniğiyle yapılmış bitki ve hayvan motifli küpeler önem kazanmaktadır.[14]

Günümüze dek süren Perge kazılarında bulunmuş küpelerde temel olarak iki form karşımıza çıkmaktadır: "Halka" şeklinde ve "S" şeklinde olanlar. Katalog oluşturulurken Perge küpeleri bu iki temel grupta değerlendirilmiştir.

3.1.1. Halka Küpeler

Perge Batı Nekropolisinde sürdürülen kazılarda bulunan küpe formlarından önemli bölümünü halka küpeler oluşturmaktadır. Değerlendirdiğimiz halka küpelerde temel şekil altın telin bir ucu kendi etrafında sarılarak bir ilmek oluşturması ve diğer ucun ilmeğin içinden geçerek küpeyi tümlenmesiyle oluşmuştur. Halka küpelerde ilmek sarılımı farklılıklar gösterebilmektedir. Perge'de ilmek niteliği farklılıklar gösteren küpe örnekleri vardır. Halkası sade, yivli, ilmeği çift sıralı, halka üzerinde taşı, disk şeklinde eklentisi, sarkacı olanlar vardır. Perge'de bulunan halka küpe formları oldukça çok çeşitli olduğu için halkanın özelliklerine, üzerine eklenen apliklerine ve sarkaçlı olup olmamalarına göre gruplandırılıp incelenmiştir.

[12] Gisela Richter, **Engraved Gems of the Greeks, Etruscans and Romans**, Londra, y.y., 1968, s:96.
[13] Bingöl, **a.g.e**., s.32
[14] **A.e**, s.33

3.1.1.1. Basit Halka Küpeler

◊ *Sade halka küpe*

Halkası sade olan ve uçları birbirinin üstüne kapatılmadan tümlenen küpe çifti (K 1) buluntu örneklerimizde tektir. Bu küpe Perge Batı Nekropolü Lahit 50 içinden olup Marshall[15] tarafından yayınlanan Myken Dönemine tarihlenen Kıbrıs'tan gelen bir örneğe benzemektedir. Daha eski dönemlere ait örneklerde de benzer küpe formu görülmektedir[16]. Yaygın görülmeleri ve çok basit formda olmaları nedeniyle tarihlemek güçtür.

◊ *Halkası yivle bezemeli olanlar*

Buluntu örneklerinin altısında halka üzerinde çeşitli sayılarda enine çentik şeklinde yivler bulunmaktadır. Bu örneklerden biri kırık diğerleri sağlam durumdadır. Altın telin bir ucu kendi etrafında sarılarak bir ilmek oluşturmuş ve diğer uç ilmeğin içinden geçerek küpeyi tümlemektedir.(K 2, K 3, K 4, K 5, K 6, K 7) Greifenhagen[17] bu tür küpeleri M.S. 1–2. yy., Zahn[18] ise M.S. 2-3. yy. olarak tarihlemektedir. Bu tür küpe örnekleri Perge Nekropolis kazıları sırasında Lahit 46, 50, 59 yanı sıra toprağa gömü mezar içinde bulunmuşlardır. Bu tür küpeleri M.S. 1.-3. yy.a tarihleyebiliriz.

◊ *Halkası sade, ilmeği tek sıra telden sarılmış olanlar*

Kalın halkanın bir ucu ilmek diğer ucu çengel şeklinde küpeyi tümleyen iki örneğimiz basit halka tipinde değerlendirilmektedir (K 8, K 9). İlk örneklerine Hellenistik Dönemde rastlandığı bildirilmektedir. Ergil[19] İzmit'te 1958 yılında bulunan ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde korunan K 8'e benzer bir küpeyi birlikte

[15] F. H. Marshall, **Catalogue of the Jewellery, Greek, Etruscan and Roman, in the Deparments of Antiquites, British Museum**. Trustees of the British Museum, 1969, s.21, Lev. III/197. (British Museum Catalogue of Jewellery, BMCJ)
[16] Ayşe Esra Aşçıoğlu, **İkiztepe Madeni Takıları**, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, 1989, Ankara, s.18–19.
[17] Adolf Greifenhagen, **Schmuckarbeiten in Edelmetall, Band II Einzelstücke**, Berlin, Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz, Antikenabteiung 1975, s.62, Lev. 49/10.
[18] Robert Zahn, **Goldschmuck/Glaser/Tonfiguren/Tongefässe,** Sammlung Baurat Schiller, Berlin, Rudolph Lepke's Kunts-Auctions-Haus, 1929, s:38, Lev.47/68a ve 68b
[19] Ergil, **a.g.e**, s.30, N. 45.

bulunduğu sikkelere dayandırarak M.Ö. 3.-2.yy.' a, Greifenhagen[20] da benzeri küpeleri M.S. 3.-4 yy. olasılıkla da Roma Dönemi olarak tarihlemektedir. Bu küpeye benzer başka bir küpeyi Ergil[21] Siviero[22]'ya atıf yaparak Roma Dönemine tarihlemektedir. Burton Y Berry kataloğunda[23] benzer bir çift küpe M.S. 1.-2. yy olarak tarihlenmektedir. Ancak K 8.'in bulunduğu Lahit 50'de bu katalog içinde değerlendirdiğimiz pek çok takı da bulunmuştur. Tarihleme yaparken bu lahitteki diğer buluntuları da birlikte değerlendirmek gerekmektedir. K 8'i lahit buluntularını da dikkate alarak M.S. 1.-2. yy. a tarihleme daha doğrudur.

Bu grupta değerlendirdiğimiz K 9 da ise ilmek kaynak yapılarak küpeye eklenmiştir. Basit sade bir küpe olması yanı sıra kuyumculukla ilgili kaynak tekniğinin üzerinde bulunması dikkat çekicidir. K 9'un üzerinde yıpranmalar vardır ve işçilik olarak daha özensizdir. Üzerinde kaynak izleri bu küpenin mezar hediyesi olmaktan çok günlük hayatta kullanıldığını düşündürtmektedir. Bu küpeyi tarihlemede uygun bir analoji bulunamamıştır.

◊ *Halkası sade, ilmeği çift sıra telden sarılmış olanlar*

İlmeğin niteliğine göre telin incelip kendi etrafında iki kez sarıldığı iki örnek vardır.(K 10, K 11) Her iki örnek de farklı mezar odalarında bulunmuştur. Bu iki küpe ilmek yapısı açısından K 8'le benzerdir ve M.S. 1.-2. yy.a tarihleyebiliriz. İlmeğin çift olması daha özenli bir işçilik olduğunu da düşündürtmektedir.

◊ *Halkası sade, ilmeği "S" şeklinde olanlar*

Kalın telin bir ucu incelerek "S" şeklinde ilmek oluşturduğu, diğer ucun ilmekten geçip oval şekilde küpeyi tümlediği tek bir örnek vardır (K 12). Bu ilmek yapısıyla analoji gösteren bir örnek bulunamamıştır.

◊ *Halkası yivle bezeli, ilmek ucu gövdeye spiral şekilde sarılmış küpeler*

Bu tipe giren 2 küpe Lahit 42'den bulunmuştur (K 13 ve K 14). Bu küpeye benzer spiral şeklinde telin halka üzerinde sarıldığı ancak üzerinde boncukları olan

---

[20] Greifenhagen, Band II, **a.g.e.**, s.47, Lev. 39/7; Adolf Greifenhagen**, Schmuckarbeiten in Edelmetall, Band I Fundgruppen,** Berlin, Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz, Antikenabteiung, 1970, s.46, Lev. 23/3, Lev.21/7.

[21] Ergil, **a.g.e**, s.32, N.45.

[22] R. Siviero. **Jewelery and Amber of Italy**. A collection in the National Museum of Naples. NewYork-Toronto-London, McGraw Hill Book Company, 1959, s.76, N. 298.

[23] Wolf Rudolph, Evelyne Rudolph. **Ancient Jewellery from the Collection of Burton Y. Berry**. Bloomington, Indiana University Art Museum, Indiana University Art Museum Publication, 1973, 118/b

bir küpe Ergil[24] tarafından Pompei'den olan örneklere benzetilerek Roma Dönemi olarak geniş bir tarihleme yapılmaktadır. K 13 ve K 14'ü M.S. 1.-3. yy. olarak tarihleyebiliriz.

◊ *Halkasına lehimle tel eklenmiş küpe*

2003 yılında lahit 50'den bu tür bir çift küpe bulunmuştur (K 15). Greifenhagen[25] bu tür küpeleri M.S. 2.yy. a tarihlemektedir. Koruna gelmemiş olsa da bizim küpe örneklerimizin de muhtemelen telleri üzerinde boncukları vardı. K 15'i karşılaştırma örneğinde olduğu gibi M.S. 2. yy. a tarihleme daha doğrudur.

Halka küpeleri tarihlemek oldukça güçtür. Bu konuda çalışma yapan araştırmacılar genelde yüz-iki yüz yıllık, bazen de tüm dönemi kapsayan zaman dilimleri içinde tarih vermektedir. Halka küpeleri değerlendirirken de benzer şekilde tarihleme güçlükleri yaşanmıştır. Perge'de bulunmuş basit halka küpeleri bütün olarak değerlendirdiğimizde M.S. 1.-2. yy. a ait örnekler olduğunu söyleyebiliriz. Basit halka küpelerin ilk örnekleri M.Ö.1. yy. dan itibaren görülmeye başlanmış, M.S.1. yy. da yaygınlaşıp, M.S. 3. yy. a kadar kullanılmışlardır. Bu tür küpe örnekleri M.S. 2. yy. a tarihlenen Filistin, Eleutheropolis, Selanik ve Kıbrıs'taki mezar buluntuları arasında da vardır.[26] Patara Antik kenti Geç Hellenistik-Roma Dönemi takılarını değerlendiren Uygun[27] çalışmasında kataloğumuzdaki K2- K11'e benzeyen dört Patara örneğini aynı grupta değerlendirip M.S. 2. yy. a tarihlemektedir. Bir Lykia kenti olan Patara yanı sıra farklı kentlerden de benzer dönemlere tarihlenen küpelerin olması kentler arasındaki etkileşimi göstermesi yanı sıra Roma Döneminde bu tür basit halka küpelerin yaygın ve moda olduğu şeklinde yorumlanabilir.

[24] Ergil, **a.g.e**, s.35, N.65
[25] Greifenhagen Band II, **a.g.e.,** s.61, Lev. 48/11-14
[26] R.A. Higgins, **Greek and Roman Jewellery**, London, Methuen and Co. Ltd.,1961, s:183.
[27] Çilem Uygun, "Patara Geç Hellenistik Dönem Takıları", Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2000. s.100–103, Lev. 23/ a.K11, b.K12, c.K13, Lev.24/a.K14.

3.1.1.2. Halkası diskli küpeler

Halkasında disk formunda apliği olan iki küpe 2002 yılı kazılarında Mezar yapısı 7'de bulunmuştur. (K 16, K 17) Ergil[28] bu küpelere benzer şekilde disk formunda apliği olan ikisi çift 5 küpeyi Greifenhagen ve Siviero ile analoji yaparak M.S 2.yy. a tarihlemektedir. Greifenhagen[29] ve Marshall[30] bu tür küpe örneklerini M.S. 2. yy. a tarihlerken Nauman[31] ise benzerlerini M.Ö. 1. yy ile M.S. 1. yy. arasına tarihlemektedir. K 16 ve K17'nin tarihlemesi M.S. 1–2. yy. olabilir.

Halkası elips şeklinde ve halkada kare formlu apliği olan bir örnek vardır. (K 18). Bu küpe de halkası diskli küpeler grubunda değerlendirilmektedir. Bingöl[32] halkasında rozet şeklinde diski olan bir çift küpeyi Greifenhagen'i kaynak göstererek M.S. 2. ile 3. yy. arasına tarihlemektedir. K 18'i M.S. 2.-3. yy. a tarihleyebiliriz.

3.1.1.3. Halkası boncuklu küpeler

İkisi çift 5 küpe bu tür altında toplanmıştır. (K 19, K 20, K21, K 22) Diğer halka küpelere benzer şekilde telin bir ucu ilmek oluşturmuş diğer uç ise bu ilmekten geçerek küpeyi tümlemiştir. Küpelerin üçünde halka üzerinde enine çizgilerle yivli bezeme vardır biri sadedir. Bu küpelerden halkası yivsiz olan örneğin (K 22) benzeri Ergil[33] tarafından Geç Antik Dönem olarak tarihlenmektedir. Diğer küpeler K 19, K 20, K21 için ise Greifenhagen[34] üzeri yivli boncuklu ve sarkacı olan bir küpeyi M.S. 1. yy. olarak tarihlemektedir. Bingöl[35] Gediz bölgesinde satın almayla elde edilen benzer bir takıyı M.S. 2-3. yy.a tarihlemektedir. Naumann[36] ise daha geriye giden başlangıçla (M.Ö.1 yy. ile M.S. 1.yy. arasına) tarihleme yapmaktadır. Greinfenhagen ve Bingöl'ün örneklerine ve tarihlemesine göre K 19- K 21'in M.S.

[28] Ergil, **a.g.e**., s.37, N.73,74,75.
[29] Greifenhagen Band II, **a.g.e.,** s.62, Lev. 49/11-13.
[30] BMCJ, **a.g.e**., s.292, Lev. 53, 2509.
[31] Friederike Naumann, **Antiker Schmuck**. Vollständiger Katalog der Sammlung und der Sonderausstellung vom 31,5, bis 31,8, Staatliche Kunstsammlungen Kassel, 1980, s.42, Lev. 16/76.
[32] Bingöl, **a.g.e,** s.75, No:53
[33] Ergil, **a.g.e.**, s.36, No:67
[34] Greifenhagen Band II, **a.g.e.**, s.60, Lev. 48/4
[35] Bingöl, **a.g.e.** , s.71, Kat. No:46.
[36] Naumann, **a.g.e.**, s.41, Lev. 16/72

1.- 3. yy. a ait, K 22'nin ise Ergil'in tarihlemesine analoji yaparak M.S. 2-3. yy. ait olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.4. Halkası sarkaçlı küpeler

Sarkaçlı küpelerin M.S. 1.-4. yüzyıllar arasında sık görüldüğü bildirilmektedir. Özellikle tek boncuk sarkaçlı basit halka küpeler 2. yy. da çok benimsenmiştir.[37]

Sarkacı üzüm salkımı şeklinde olan 4 küpe vardır (K 23, K 24, K 25, K 26). Bu küpelerin ikisinde altın telin bir ucu kendi etrafında sarılarak bir ilmek oluşturduğu ve diğer ucun ilmeğin içinden geçerek küpeyi tümlediği halkaya üzüm salkımı şeklinde sarkaç eklenmiştir. (K 23, K 24). Diğer ikisinde ise halkalar basit ve sadedir. Bu halkaya eklenmiş üzüm salkımı şeklinde sarkaçları vardır. (K 25, K 26). Bu dört küpe, halka biçimleri ve sarkaçları açısından ayrı ayrı değerlendirildiğinde üzüm salkımı sarkaçları Burton Y. Berry[38] koleksiyonunda görmekteyiz. Bu koleksiyonda üzüm salkımı sarkaçlı küpe beraber bulunduğu diğer örneklerle birlikte M.S. 3.–4. yy. a tarihlenmektedir. Güverse tekniği ile üzüme benzer bir sarkacı olan bir başka örnek ise M.S. 1.-2. yy. a tarihlenmektedir.[39] K 23 ve K 24'ün sarkaçlarının takıldığı küpe halkası ise daha erken tarihlenen (M.S. 1- 2. yy) halka tipindedir.[40] K 25 ve K 26'nın halkaları ise daha eski dönemlerde de görülen (K 1'in halkası gibi) en sade formdadır. Perge üzüm sarkaçlı örneklerimizi bu anlamda tarihlemek güçleşmektedir. Üzüm salkımı sarkaç görünümüne Klasik Dönem örneklerde de rastlanabilmektedir. Ancak incelediğimiz bu küpeleri tarihlemede bulundukları Mezar yapısı 7 ve K16, K17 örneklerini de dikkate aldığımızda M.S. 1.-2. yy. a ait olabilecekleri söylenebilir.

Altın telin bir ucu kendi etrafında sarılarak bir ilmek oluşturan ve diğer ucun ilmeğin içinden geçerek küpeyi tümlediği halka şekilde, basit sarkaçları olan biri tek

[37] Meriçboyu, **a.g.e**, s.199.
[38] Rudolph , Rudolph, **a.g.e**.162/b
[39] Alexandru Avram, Goldhelm, Schwert und Silberschatze, Der Prasident Rumaniens Herr Ion Iliescu gewahrte der Ausstellung sein Hohes Patronat, Frankfurt am Main, Stadt Frankfurt Dez. Kultur u. Freizeit, 1994, S.197, Lev. 73.3
[40] Greifenhagen, Band II, **a.g.e**, s.62, Lev. 49/10

diğeri çift üç küpe Batı Nekropolis'te Mezar Yapısı 7 ve Lahit 49'da bulunmuştur. (K 27, K 28). Örneklerimizden birinde boncuk sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Bu tip Ergil[41] tarafından Geç Roma olarak tarihlenmektedir. Ancak Meriçboyu[42] bu tipin özellikle M.S. 2. yy.da sık kullanıldığını vurgulamaktadır. Ayrıca başka bir koleksiyonda da[43] buna benzer örnek M.S. 2. yy. a tarihlenmektedir. K 27 ve K 28'i M.S. 2. yy.a tarihlemek olasıdır.

3.1.1.5. Halkası diskli ve sarkacı olan küpeler

Halka küpe formunda, halkaya disk vb… formda eklenmiş apliği ve sarkacı olan 5 küpe vardır. (K 29, K 30, K 31, K 32, K 33) Bu küpeleri tarihlerken halka formu yanı sıra sarkacın özellikleri de dikkate alınmıştır. Halka üzerine lehimlenmiş apliği kalp şekline benzetilebilecek bezemesi olan sarkaçlı küpe örneği K 29'dur. Bu küpeyi tarihlemede yardımcı olabilecek bir analoji malzemesi bulunamamıştır.

Damla şeklinde içi boş sarkacı olan K 32'nin oldukça yakın bir benzeri İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunmakta ve M.S. 2. yy. a tarihlenmektedir.[44] Ergil[45] içinde taşı olan damla sarkaçlı küpeleri M.S. 1.-3. yy. a tarihlemektedir. Bu tür küpelerin halkasına yerleştirilmiş disklerde tarihlemede dikkate alınmalıdır. K16 ve K17 örneklerimizle benzer yapıdaki halka ve diski vardır. Halkaya lehimlenen diskle ilgili örneklere Greifenhagen[46] M.S. 2. yy. tarihini vermektedir. Nauman[47] ise M.Ö. 1. yy ile M.S. 1. yy. arasında olarak tarihlemektedir. Ayrıca Meriçboyu damla şeklinde sarkaçların Roma'da çok popüler olduğunu ve Geç Antik dönemde de (M.S. 5.-6. yy.) devam ettiğini bildirmektedir.[48] Higgins[49] de Lyon'dan damla sarkaçlı bir örneği M.S. 2. yy. olarak tarihlemektedir. K 30 ve K 31'in halka yapısının üzerinde yer alan girintinin benzerinin olduğu damla sarkaçlı bir küpe Zahn[50] tarafından M.S.1-2. yüzyıla tarihlenmektedir. K 30 ve K 31'de damla sarkaçlı küpeler grubunda

[41] Ergil, **a.g.e**, s.34, N:61,62.
[42] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.199.
[43] Avram, **a.g.e.** s.202, Lev. 80.2.
[44] Meriçboyu, **a.g.e.**,s.201, Lev. 1
[45] Ergil, **a.g.e.**, s.40, N:93-95.
[46] Greifenhagen Band II, **a.g.e.**, s.62, Lev. 49/11-13.
[47] Naumann. **a.g.e**. s.42, Lev. 16, Kat. No. 76.
[48] Meriçboyu, **a.g.e.,**, s.203.
[49] Higgins, GRJ**, a.g.e.**, 16, s.185, Res. 31.
[50] Zahn, **a.g.e.**, s:38, Lev.53/69 a ve b.

değerlendirerek beraber tarihlediğimizde K30- K 32 nolu küpeler M.S. 1.-2. yy. a ait olabilirler.

Çift halinde olan K 33'de halka, daire kesitli bir taş yuvası ve sarkaçtan oluşmaktadır. Kare ya da yuvarlak taş yuvadan montürü olan halka küpeler olasılıkla M.S. 1. yy. da kullanılmaya başlanmıştır. Pfeiler[51] da örneğimize oldukça benzer bir küpeyi M.S. 1-2. yy.a tarihlemektedir. Ergil[52] bu küpeye benzer ancak kare aplikli örnekleri M.S. 3 yy.a tarihlemektedir. Greifenhagen[53] ve Marshall[54] bu tipi M.S. 1-3. yy.'a tarihlemektedir. Patara[55] buluntuları arasında M.S. 2. yy.a tarihlenen benzer bir küpe vardır. Bingöl[56] ise Keban Ağın kazısında ele geçen kare aplikli küpeyi M.S. 3. yy.a yuvarlak aplikli olanını ise M.S. 2. yy' a tarihlemektedir. Perge buluntusu K 33 büyük olasılıkla M.S. 1–2. yy. a aittir.

3.1.2. "S" Biçimli Küpeler

Perge takı buluntuları arasında S biçimli kulak halkası olan dört küpe vardır. (K 34, K 35, K 36, K 37) S biçimli küpeler muhtemelen kulak memesini sıkıştırarak ya da delikten geçirilerek kullanılmakta idi.

Bunlardan K 34'ün günümüze sadece S şeklinde kulak iğnesi ve sarkacı kalmıştır. Bu küpeyi tarihlemeye yardımcı olacak analoji malzemesi bulunamamıştır. Diğerlerinde ise (K 35, K 36, K 37) kare, daire ve rozet şeklinde aplikler S biçimindeki kulak halkasına eklenmiştir. K 35 Mezar Odası 7'de bulunmuş ve bu küpenin iki sarkaçlı benzerini Ergil [57] M.S. 1. yy.a tarihlemektedir. K 36'nın bir benzeri Marshall[58] tarafından M.S. 2.-3. yy. a tarihlenmektedir. Sonuçta K 35'i M.S. 1. yy. a, K 36'yı M.S. 2.-3. yy. a tarihleyebiliriz.

---

[51] Barbel Pfeiler, **Römischer Goldschmuck des ersten und zweiten Jahrhunderts n. Chr. nach datierten Funden**, Mainz, von Zabern, 1970. s.74, Lev.27/4
[52] Ergil, **a.g.e.**, s.42-44, No:104-114.
[53] Greifenhagen Band II, **a.g.e.**, s.62, Lev. 49.21
[54] BMCJ, **a.g.e.,** s.294, Lev. 53, 2535, 2542.
[55] Uygun, **a.g.e.**, s.76, Lev. 177/a.K2
[56] Bingöl, **a.g.e.**, s.80, No:62, s:70, No:43.
[57] Ergil, **a.g.e.**, s.49, N:130
[58] BMCJ, **a.g.e.,** s.282, Lev. 52, 2396.

Kulak memesine sıkıştırılarak takılan S şeklinde kulak iğneli K 37'ye benzer bir örnek Naumann[59] tarafından M. S. 2.- 3. yüzyıla, rozeti benzer olan bir başka küpe ise Ergil[60] tarafından M.S. 4. yy. a tarihlenmektedir. Bu küpeye çok benzeyen bir örnek Gediz'de, başka bir örnek ise Uşak'ta bulunmuştur. Meriçboyu[61] Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde yer alan bu eserlerin ikisini de M.S. 3. yüzyıla tarihlemektedir. Bu küpe aynı zamanda Roma kuyumculuğunun geliştirdiği tekniklerden "Opus Interrasile" tekniğindedir. Bu teknikte motif dövme ya da stampa tekniği ile kabartma olarak işlenmiş ve zemin geometrik oymalarla kafes şeklinde kesilerek dekoratif bir etki yaratılmaktadır. Bu tür çalışmanın örnekleri M.S. 2. yüzyılın başından itibaren görülmektedir.[62] K 37'yi M.S. 2.-3. yy. a tarihleyebiliriz.

Bu gruplamaların dışında kalan tekil bir örnek ise K 38'dir. Daire şekilli içi boş metal levhadan olan bu küpenin taşı kayıptır. Benzerini içeren bir analoji malzemesi bulunamamıştır.

3.2. YÜZÜKLER

Yunanca δακτὺλιους[63] (δακτυλίδιον) κίρκος, κρίκος , Latincede "anulus (anellus), condalium, ungulus[64] denilen yüzükler binlerce yıl kadınlar ve erkeklerce hem süs eşyası hem de mühür, asalet ve rütbe belirtme, nişan, tılsım-nazarlık, anahtar yüzükler ve zehir taşıma gibi işlevsel amaçlarla kullanılmışlardır.[65]

El bazen de ayak parmaklarına takılan yüzük halkalarının kesiti yarım daire, kare ince bant gibi farklı biçimlerde olabilir. Düz halka yüzüklerin dışındakilerde üste gelecek kısım genişletilir ki bu bölüme yüzük kaşı denilmektir. Yüzük kaşı kabartma veya oyma, mühür, motif ya da figürlerle bezenebilir. Genel olarak yüzük

[59] Naumann, **a.g.e.**, s.43, Lev. 18/ 93.
[60] Ergil, **a.g.e.**, s.45, N:120.
[61] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.206, 1, s:207, 3.
[62] Türe, Savaşçın. **a.g.e.,** s.115.
[63] Henry George Liddell. Robert Scott. **A Greek-English Lexicon**. Revised Sir Henry Stuart Jones. Roderick McKenzie, Oxford, Clarendon Press. 1940.
[64] Plinius, **Naturalis Historia**, XXXIII, 10 (Pliny the Elder, The Natural History eds. John Bostock, H.T. Riley)
[65] F.H. Marshall. **Catalogue of the Finger Rings, Grek, Etruscan and Roman in the Department of Antiquites** British Museum, Londra,1907.s.xv-xlix (BMCR)

kaşına yüzük taşının (gemma-gem) tutturulacağı bir montür yerleştirilmektedir. Montürün içine de çeşitli formlarda yüzük gemleri oturtulur.[66]

Tunç Çağından günümüze gelen yüzükler genellikle altındandır ve halkaya dik açıyla birleştirilmiş konveks yüzeyli oval bir kaşı vardır. Bu kaşın üzerinde kazıma bezemeler görülür. Tunç Çağındaki form devam eder ve Geometrik Dönemde de görülür. Geometrik Dönemde halkanın üzerinde oval veya yaprak biçimli kaşlar vardır.[67] Tunç Çağının sonunda taş mühür kazıma sanatı ortadan kalmış ancak geleneksel yüzük formları devam etmiştir. Arkaik Dönemde yüzükler pendant olarak takılan kazıma desenli Tunç Çağı yüzüklerinden farklı olarak gerçekten parmağa takılmıştır. Arkaik Dönemdeki en yaygın form ince halkalı yuvarlak kesitli ve kaşı ince yaprak şeklinde olan üzengi biçimli yüzüklerdir.[68] Boardman'a göre Arkaik yüzük tiplerinin çoğunun kökeni Mısır kartuş yüzükleridir.[69]

Erken Klasik Dönem yüzüklerin standart formu, Geç Arkaik Dönemde de yaygın form olan, ince halkalı yuvarlak kesitli ve kaşı ince yaprak şeklinde olan üzengi biçimli yüzüklerdir. M.Ö. 4.yy.ın sonunda ise yaygın form, parmağa göre şekillendirilmiş, ağır halkalı, büyük dairesel kaşlı ve yarım daire kesitli yüzüklerdir. Bu iki uç formun arasında yaprak biçimliden dairesele, hafiften ağıra doğru bir gidiş vardır. İnce yaprak biçimli kaş, uzun süre devam etmiştir. Üzengi biçimli halka ise daha yuvarlak bir form almış ya da omuzları, iç yüzü parmağa uyacak şekilde şişirilmiştir. M.Ö.4.yy. da bazı düz oval kaşlar da ortaya çıkmıştır.[70]

Erken Hellenistik Dönem yüzüklerinde yüzük halkası "U" biçimlidir ve kaş halkanın üzerine monte edilir. M.Ö. 3. yılın ortalarından itibaren halka "D" kesitli, kaşları geniş oval biçimli ve dışa taşkındır. M.Ö. 2. yy. başlarında bu tipte bazı değişimler görülür. Kaşın kenarı halka ile birleşir, halka boşluğu tam daire biçimi alır. Kaş yine oval ve dışa taşkındır. Bu yüzyılda taşlı değişik biçimli yüzükler ortaya çıkar. İnce halkalı, halka boşluğu dairesel olan bu yüzüklerde halkanın kenarları yani omuzlar dikey devam eder ve yüksek oval kaşa bir taş yerleştirilir. Taşın yüzeyi

---

[66] Bingöl, **a.g.e**., s.35.
[67] John Boardman, "Archaic Finger Rings", **Antike Kunst** X, 1967, s.5.
[68] John Boardman,. **Greek Gems and Finger Rings, Early Bronze Age to Late Classical**, London, y.y., 1970, s.154-155.
[69] Boardman, AFR, **a.g.e,** s.5-6
[70] Boardman, GGFR, **a.g.e.,** s.212-214

bombelidir. Bazı yüzüklerde ise omuz iç bükey yükselir. M.Ö. 2. yy.ın ikinci yarısında yüzüklerde omuzlar içe doğru daha meyilli olur ve yüzük taşı küçülür. M.Ö. 1. yy. da ise kaş yüksekliği çok azalır, omuzlar yuvarlak olur.[71]

Geniş halkalı, geniş oval kaşlı yüzükler Erken Roma Döneminde görülmeye başlar. Agustus zamanında yeni bir yüzük biçimi ortaya çıkar ve ufak değişikliklerle ileriki yüzyıllarda da devam eder. Bu yüzüklerde halka "D" kesitlidir, omuzlara doğru kalınlaşır. Kaşın yüzeyi düzdür. Yüzükteki oval yuvaya oval bir taş gömülüdür. Anadolu'da yapılanlar çerçevesizdir. Bu yüzükler masif olarak değil levhanın şekillendirilerek içine dolgu maddesi konması ile yapılmakta idi. M. S. 2. yüzyılda da benzer şekilde yüzük halkasının yukarıya doğru kalınlaştığı, halka boşluğu ve kaş yüzeyinin yuvarlak biçim aldığı formlar belirgin hale gelir. Bu yüzyılda yüzük taşları yarı gömük yapılmaya başlanır. M.S. 3. yy. da ise yuvarlak halka yerine, omuzları yukarı kalkık ve daha ince halkalı yüzükler yapılır. Bu yüzüklerde kaş yüzeyi düzdür. Bazı yüzük halkalarında omuzlara kaşı taşıyan işlev kazandırılmıştır. Bu dönemde çift halkalı yüzükler de yapılmıştır. Geç Roma Döneminde ise ince halkalı, konik kaşlı, dışı çokgen içi yuvarlak halkalı olan yüzükler de görülmeye başlar.[72]

Perge kazılarında bulunmuş ve müze envanterine geçen 13 yüzük vardır. Bu yüzükler; taşlı olanlar ve taşı olmayanlar olarak iki grupta değerlendirilecektir.

3.2.1. Taşlı Yüzükler

Bu grupta yer alan yüzüklerden K39 akik taşa oyulmuş figürlü ve gümüştendir. Halka kısmı eksik olan bu yüzükte kaş dar ve oval görünümdedir. Yüzük gemmalarında tanrı ve tanrıçaların betimi olabilmektedir. K 39'daki taşa oyulmuş figür, duruşu ve atribüleri (kerykeion, para kesesi) ile ikonografik açıdan Hermes'tir. Hermes'in benzer duruş örneklerini sikke, gemma ve mermer

[71] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.178-180.
[72] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.229-238.

heykellerde görmekteyiz. (Richter[73] ve LIMC[74]). Zazoff[75] benzer duruşta Hermes figürü betimlenmiş bir gemmayı Roma İmparatorluk Dönemine tarihlemektedir.

Perge buluntuları arasında taşı olan ve yüzük halkası çokgen formda olan iki yüzük vardır. (K 40 ve K 41) Bu yüzükler hem yüzük halkasının şekli hem de üzerindeki betim açısından irdelenecektir.

Yüzük halkası açısından K 40 altıgen ve K 41'sekizgen şekilde poligonal halka yapısındadır. Greinfenhagen[76] benzer halka yapısını M.S. 3. yy. ya da daha geç olarak tarihlemektedir. Marshall[77] ise bu tür yüzükleri Geç Roma M.S. 3.-5. yy. olarak tarihlemektedir. Bingöl[78] buluntu yeri belli olmayan halka biçimi benzer bir mühür yüzüğü Geç Roma Dönemi olarak tarihlemektedir. Poligonal halka yapısının M.S. 3.-5. yüzyıl arasında görüldüğünü söyleyebiliriz.

K 40'da yüzük kaşı oval şekildedir. Greinfenhagen[79] Kıbrıs'tan benzer yüzük kaşının olduğu daha ince halkalı yüzükleri Erken İmparatorluk Dönemine tarihlemektedir. Bu tür oval kesimli yüzük kaşlarına örnek olarak Zonguldak Devrek'ten bir yüzüğü Meriçboyu[80] M.S. 1. yy. a tarihlemektedir. K 40'daki oval kesimli yüzük kaşına yerleştirilmiş oval taştaki betim yeleli bir aslan ve üstünde yıldız hilal betimine sahiptir. Bu betim daha çok doğu etkilenimlerini göstermektedir. Cumont'a göre Roma Döneminde mezar yapılarında hilal sembolizması Yakın Doğu geleneği olan hilal ve yıldızla karşılaşmalarıyla başlamıştır. Yedi yıldız ve bir hilalle betimlenmiş bir çocuk onun cennette olduğunu göstermektedir.[81] Nemrut dağında bulunan anıtsal bir kabartmada yürüyen, vücudu 19 yıldızla bezenmiş, boynunda bir hilal olan bir aslan betimlenmiştir. Puchstein tarafından daha ilk görüşte horoskop olarak tanımlanan bu betimin hangi tarihi olayın gerçekleştiği gündeki yıldızların dizilimini gösterdiğiyle ilgili olarak çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kral

---

[73] G. M. A Richter, **Catalogue of Engraved Gems, Greek, Etruscan and of Art Roman**, New York, Metropolitan Museum Press, 1956, s:71, Lev.41/287.
[74] Siebert, Gérard: "Hermes", **Lexicon Iconographicum Myhthologiae Classicae**, V, Zürich,München, Artemis Verlag, 1990, s.285–387, I, s.354, II; s.266 No.806; s.314 No.302c, (LIMC)
[75] Peter Zazoff, **Die Antiken Gemmen,** München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1983, Lev.111, 4, 291 ve 5,292.
[76] Greinfenhagen II, **a.g.e.,** Lev. 60/ 3-4.
[77] BMCR, **a.g.e.,** s.xlvii- xlix
[78] Bingöl, **a.g.e.**, s.166, K:185
[79] Greinfenhagen II, **a.g.e.,** Lev. 58/ 5-6
[80] Meriçboyu, **a.g.e.,** s.232
[81] Arthur Darby Nock, J.D. Beazley, "Sarcophagi and Symbolism", **American Journal of Archaeology**, Vol.50, No.1. 1946, s: 140-170,

Antiokhos'un doğum günü veya ana rahmine düştüğü gün (M.Ö.17 Temmuz 98), ya da Pompeiusla imzaladığı anlaşmanın tarihi (M.Ö. 7 Temmuz 62) gibi iddiaların yanı sıra en son öneri Nemrut dağındaki anıtın kuruluş horoskopu olduğuna dairdir. Bu durumda hilal Kommagene ülkesini simgelemektedir, kral Antiokhos'un kendi kişiliğinin sureti olan Regulus yıldızı da takımyıldızlar arasında yer almaktadır, yani Antiokhos tanrılaşmıştır.[82] Zazoff'un değerlendirdiği Antik bazı gemmalarda hilal ve yıldız betimine rastlanmaktadır. Zazoff'un gemma kataloğunda Yunan-Pers Dönemi olarak değerlendirdiği gemma[83] yanı sıra büyüsel amaçlı amuletler grubunda değerlendirdiği gemmalar[84] ve Sasani gemmaları[85] diye değerlendirdikleri vardır. Hilal ve yıldız betimleri doğu etkisinde olan betimlerdir. Lahit 49 'da bulunan K 40' da ki betim bu açıdan horoskop ya da Mithras kültüyle tartışmalı da olsa ilişkilendirilebilir.

K 40, yüzüğün halka yapısının görülmeye başlandığı dönem dikkate alınırsa M.S. 3.-4. yy.a tarihlenebilir.

K 41'de ise dörtgen kaş üzerinde oval küçük taş yuvasında içe gömük bir yüzük taşı bulunmaktadır. Marshall[86] Karpathos Roma mezarında bulunmuş poligonal halkanın omuza doğru genişlediği oval garnet taşlı bir yüzüğü M.S. 2.-3. yy. a tarihlemektedir. Pfeiller[87] yine Backworth ve Karpathos'tan kaş yapısı benzer yüzükleri M.S. 2. yy. ortalarına, bir başka Rhayader'den örneği[88] Erken İmparatorluk Dönemine tarihlemektedir. Benzer şekilde yüzük halkasının özelliğini de dikkate alarak K 41'in M.S. 3.yy. a ait bir örnek olabileceğini söyleyebiliriz.

K 42 ve K 43 yüzük halkasının, kaşının ve taşlarının niteliği ile oldukça benzer yüzüklerdir. Yüzüğün halka biçimi ve kaşındaki oval taş yuvası Greinfenhagen[89] tarafından M.Ö.1.- M.S.1.yy. a tarihlenen bir örneğe benzemektedir. Bu halka yapısı yanı sıra tabakalı oniks taşının Pamphylia'dan benzer bir örneği

[82] Frederich Karl Dörner, Nemrut Dağı'nın Zirvesinde Tanrıların Tahtları, Çev. Vural Ülkü, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI. Dizi- sa.31[1], 1999, s:223-226.
[83] Zazoff, **a.g.e.**, Lev. 38, 44/5 ve 6.
[84] **A.e.,** Lev.113, 58,5; Lev.119, 4,80.
[85] **A.e.**, Lev. 121, 5, 19.
[86] BMCR, **a.g.e.,** N.522, 827.
[87] Pfeiller, **a.g.e.,** s.74, Lev. 16, N.7-8,
[88] **A.e.,** s.74, Lev. 16, N.6
[89] Greinfenhagen II, **a.g.e.,** s.7, Lev. 59/ 7-8

Marshall[90] M.S. 2. yy. a tarihlemektedir. K 42'in lahit buluntusu ve K 43'nin de Akropolis buluntusu olduğu dikkate alındığında M.S. 1.-2. yy. ait olabilecekleri ve bu yüzüklerin günlük yaşamda da kullanılan yüzükler olduğu söylenebilir.

Halka yapısı açısından Marshall[91] K 44' ün benzediği iki örneği Erken Roma Dönemi olarak tarihlenmektedir. Bingöl[92] ise K 44'ün benzerini M.Ö. 1. yüzyıla, Zahn[93] ise M.S. 1. yy.a tarihlemektedir. K 44'ü M.Ö. 1.- M.S. 1. yy. arasına tarihlemek olasıdır.

K 45 ametist taşına oyulmuş kertenkele betimi ile özgün bir örnektir. Bu yüzük kaşındaki kertenkele betiminin benzeri Bağdat yakınlarında bulunmuş Boardman tarafından "Arndt Grup" içinde ele alınan, Pers kökenli bir gemmanın arka yüzünde de vardır. Boardman bu agat tabloidi stilistik olarak Yunan özellikleri gösteren bir Akhaimenid eseri olarak değerlendirmektedir[94].

Kertenkele betimi pek çok dönemde çeşitli tanrı/tanrıçalarla ilintilendirilmiştir. Bu betiminin kökeninde Mısır Tanrıçası İsis vardır. İsis betimlerinde tanrıçayla birlikte kaplumbağa, ördek gibi hayvanların yanı sıra kertenkele de görülmektedir. Kertenkele, tanrıçanın toprağı, suyu ve yeraltını korumasını sembolize eden ögelerden biridir. Bu Mısır tanrıçası daha sonraları su kertenkelesinin adıyla anılmaya da başlanmıştır; Leto yada Letona[95]. Kertenkele Yunan Döneminde Apollon'la da ilişkilendirilmektedir.[96] Plinius N.H. 34.70'te Praksiteles tarafından yapılmış, kendisine sürünerek yaklaşan bir kertenkeleyi okla öldüren Apollon Saurokhtonos heykelinden bahsetmektedir.[97] Boardman pek çok kere tekrar edilmiş olan bu kompozisyonun Apollon'un Python yılanını öldürmesi mithosunun bir versiyonu olma olasılığının düşük olduğunu belirtmektedir.[98] Louvre

---

[90] BMCR, **a.g.e.,** Lev.14/495
[91] **A.e.,** Lev. 13/450 ve Lev.13/430
[92] Bingöl, **a.g.e.,** s.156, N:170
[93] Zahn, **a.g.e.,** s:27, Lev.50/14
[94] Boardman, GGFR, **a.g.e.,** s:313-314, F. 290
[95] John Fellows, **The Mysteries of Freemasonry on Exposition of the Religious Dogmas and Customs of the Ancient Egyptians**, London, Reeves and Turner, 1830, s:63.
[96] R.P. Knight, "An Inquiry into The Symbolical Language of Ancient Art and Mythology", s:33- 51 **The Classical Journal** for March and June 1822, Vol. XXV, Classical Association of the Atlantic States, London, printed by J. Valpy, s:47.
[97] Gerd Heinz-Mohr, **Lexikon der Symbole,** Bilder und Zeichen der Chrislichen Kunst, Duesseldorf-Berlin, Eugen Diederichs Verlag, 3. Auflage, 1974, s:78-79.
[98] John Boardman, **Greek Sculpture The Late Classical Period and Sculpture in Colonies and Overseas,** London, Thames and Hudson Press, 1995, s.54, Lev. 27.

Müzesinde, orijinali Geç Klasik Döneme tarihlenen mermerden bir Apollon Saurokhtonos kopyası vardır.[99] Kertenkele betimini vazo resimlerinde de görmekteyiz.[100] Bunun dışında Perge Batı Nekropolis'i Mezar yapısı 9'da bulunan Uyuyan Ariadne betimli lahit kapağında Ariadne'nin ayak ucunda yarı plastik bir kertenkele betimi vardır. Özetle kertenkele betimlerine Antik Dünyanın birçok yerinde binlerce yıldır farklı sembolizmalarda rastlanmaktadır. Perge'de rastlanılan bu betimin de kertenkele ikonografisine katkıda bulunduğu ileri sürülebilir.

K 45'in halka yapısı K 44'e benzemektedir. Halka yapısına göre M.Ö. 1.-M.S. 1. yy. a tarihlenebileceğini söyleyebiliriz.

İnce yüzük halkası, basık omuzu ve kaşıyla farklı bir buluntu olan K 46 değerlendirildiğinde benzer bir örneği Greinfenhagen[101] M.S. 2. yy., Marshall[102] ise Roma Dönemi olarak tarihlemektedir. K 46, M.S. 2. yy. a ait bir örnek olabilir.

3.2.2. Taşsız Yüzükler

K 47 ve K 48 bronzdan ince halkalı dörtgen şeklinde levhadan kaşları olan yüzüklerdir. Kaşı oval şekilde olan ince halkalı bir yüzük Marshall[103] tarafından Yunan-Roma ve Roma Dönemi olarak tarihlenmektedir. Bu yüzüklerin buluntu yerleri stadion ve konutlar olduğu dikkate alındığında Roma Dönemine ait günlük yaşamda kullanılan yüzükler olduğunu söyleyebiliriz.

Halkanın üzerinde spiral şeklinde sarılmış bir bezemenin olduğu K 49 bronzdandır. Marshall[104] benzer bezemeli ince halkalı bir yüzüğü M.S. 3.-4. yy. a tarihlemektedir. Bu spiral şeklinde bezemenin bir benzeri bilezikte vardır. Segall[105] bu bileziği M.S. 3. yy. a tarihlemektedir. K 49'in M.S. 3.-4. yy. ait bir örnek olabileceği söylenebilir.

---

[99] http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/image?lookup=Perseus:image:1992.04.0442, (Çevrim içi) Erişim 28 Şubat 2007.
[100] http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/browseCVAImage.asp?fileName=/Vases/SPIFF/Images100/200/200028/B/DRAW/&imageSize=3 (Çevrim içi) Erişim 28 Şubat 2007; http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/browseCVAImage.asp?fileName=/Vases/SPIFF/Images200/GER03/CVA/GER03/126/4/&imageSize=3 (Çevrim içi) Erişim 28 Şubat 2007.
[101] Greinfenhagen II, **a.g.e.,** s.79, L 59/25-26
[102] BMCR , **a.g.e.,** s.30, Lev.5/183
[103] **A.e.**, Lev.32/1390.
[104] **A.e.**, Lev. 25/986.
[105] Bertha Segall, **Katalog der Goldschmiede-Arbeiten**, Atina, Museum Benaki, 1938, s.40, N.199.

K 50 bronzdan, K 51 ve K 52 ise kemikten sade halka yüzüklerdir. K 50 basit ince halka yapısında ve üzerinde bezemeler olan bir örnektir. Greifenhagen[106] benzerini Roma Dönemine tarihlemektedir. Bu örnek Güney Hamam'da bulunmuştur. Günlük olarak kullanılan M.S. 1.-3. yy. a ait bir örnek olabileceğini düşünmekteyim. K 51 ise ince halka yapısı ile bronz örnek K 50 gibi tarihlenebilir.

K 52'nin kalın halka yapısı Marshall[107] kataloğundaki terrakotadan M.Ö.3–4.yy. tarihlenen bir yüzüğe benzemektedir. Bu kalın halka yapısını erken dönem yanı sıra Roma Dönemine ait altın örneklerde de[108] (M.S. 2.-3.yy) de görmekteyiz. K 52 ise muhtemelen M.S. 1-3. yy. a aittir.

3.3. KOLYELER

Tek ögeli boyun takılarına kolye, boynu saranlara boyunluk; çok ögeli olanına da gerdanlık denilmektedir. Çeşitli halka ve formlarından oluşan ögesiz zincirler de kolye grubuna girmektedir.[109] Kolyeler genellikle modern bir tasma kolye veya kurdele gibi boyun çevresine sıkı olarak ya da daha gevşek bir biçimde boynun altına takılmıştır. Özellikle de basit boncuklardan oluşan kolyeler çoklu olarak takılmıştır. [110]

Homeros, Aristophanes ve Polluks gibi yazarlarda ve tapınak hazinelerinin envanterlerinde kolye anlamında 7 sözcüğe rastlanmıştır: *"hormos*[111]*, hormiskos, hypoderis, kathema, halysion, plokion*[112] ve *kahteher"*. Bunlardan ilk dördü olasılıkla, tekrarlanan elemanlardan oluşan kolyeleri ifade etmektedir. *Halysion* çeşitli farklı elemanlardan oluşur. *Plokion* ise örülerek yapılan bir kolye türüdür.[113] Hoffmann- Davidson bunlara *"perideraion, perideiridion, meniskos* ve *streptos"*u da

[106] Greinfenhagen, Band II, **a.g.e.** s.83, Lev. 61/9
[107] BMCR, **a.g.e.** s.238, Lev.35/1630
[108] **A.e.**, s. 84, Lev.14/487.
[109] Bingöl, 1999, s.33.
[110] Dreyfri Williams, Jack Ogden, **Greek Gold: Jewellery of the Classical World**, London, British Museum Press,1994, s.35.
[111] Woodhouse, **a.g.e.**, s:554.
[112] Liddell, Scott, **a.e.**
[113] Williams, Ogden, **a.g.e,** s.34.

eklemektedir.[114] Polluks[115] 7.95'te kolye, zincir ve sarkaçlı kolye diye geçen üç isimden bahsetmektedir: ὅρμους, ἁλύσεις, ὑποδερίδας

Erken dönemlerde kemik, deniz kabukluları kolye yapımında kullanılırken daha sonra altın, gümüş, bronz, yarı değerli ve değerli taşlar kolye yapımında kullanılmaya başlanmıştır.[116] Özellikle Sardes sahip olduğu zengin altın kaynakları ile erken dönemin önemli bir merkez atölyesi idi. Anadolu uygarlıklarında karşımıza en sık çıkan kolye formu cam veya yarı değerli taşlardan yapılan boncukların delinerek bir ipe geçirilmesi ile oluşanlardır. Bu formda boncuklar üzerinde kabartma motifler, palmet süsler, kalıp baskı ve telkari tekniği ile yapılan süslemeler de görülebilmektedir. Arkaik ve Klasik Dönemde ise kolye formlarının zenginleşerek, kavun, nar, meşe palamudu, boğa başı, özellikle 4.yy.da kadın başı şeklinde pandantlar eklenmiştir.[117]

M.Ö.4.yy. da örülmüş görünümlü şerit kolye (plokion) ortaya çıkar. Plokion'a tapınak envanterlerinde ilk olarak M.Ö.342-341'de rastlanır.[118] Higgins şerit kolye tipinin önce 7.yy.da Rodos takılarında görüldüğünü, yaklaşık 300 yıllık bir aradan sonra Hellenistik Dönemde yeniden ortaya çıktığını ayrıca Etrüsk takılarında da bu tipe rastlandığını belirtmektedir. Bu tip hızla yaygınlaşır ve 200 yıl boyunca da yaygın olarak kullanılır.[119] Hellenistik Dönemde kap veya mızrak ucu biçiminde çok sayıda pandant şeritlere ya da direkt olarak zincirlere takılmış, birleşme yerleri telkari ya da mineyle bezenmiş, rozet veya diğer ögelerle kapatılmıştır. Hellenistik Dönemde zincir kolyeler de oldukça yaygındır. Diğer yaygın bir tip, Roma Döneminde devam eden, uçları genellikle hayvan başlı, birbirine bağlı, bir kaş içine kakılmış taşlardan oluşan kolyelerdir.[120] Bu dönem kolyelerinde, aslan başı biçiminde uçlar, zenci başları ve Herakles düğümü sık görülür. Kolyelerde genellikle örgü ve şerit zincir kullanılmıştır.[121]

---

[114] H.Hoffmann- P.F.Davidson, **Greek Gold: Jewellery from the Age of Alexander**, Mainz- Rhein, Verlag Philipp von Zabern, 1965, s.5.
[115] Austin-Olson, **a.g.e.,** s:2
[116] **A.e.**, s.5.
[117] Meriçboyu, **a.g.e**, s.50-61.
[118] Williams, Ogden, **a.g.e**., s.33-34.
[119] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.167-168.
[120] **A.e.,** s.168-170.
[121] Meriçboyu, **a.g.e**., s.165.

Roma Döneminde özellikle sarkaçlı kolyeler farklılık göstermektedir. Birden fazla sarkaç yerine, zincire amuletik anlamı olan bir pandant ya da içinde sikke, Cameo, renkli taş kakma veya kabartma imparator portreleri olan madalyon takılmış ürünler sıkça kullanılmıştır. Klips kısımları ise genelde uzunca bir kanca ve halkadan oluşurdu.[122] Bu dönemde kolyeler formlarına göre; sarkaçlı veya sarkaçsız zincir kolyeler, boncuklu zincir kolyeler, sadece boncuklardan oluşan kolyeler şeklinde gruplanmaktadır. Roma Dönemindeki sarkaçlar arasında özellikle hilal biçimli olanlar çok yaygındır. Roma Döneminde zincirler delik işi baklaların aralarına boncukların konması ya da sadece bu baklaların yan yana dizilmesi ile oluşurdu. Bunun dışında tilki kuyruğu, içi içe geçmiş halkalardan oluşan zincirler ya da Herakles düğümü biçiminde yapılmış zincirler de oldukça yaygındı. Kullanılan boncuklar kimi zaman kesilip düzeltilmiş olduğu gibi kimi zaman da doğal formunda bırakılmıştır. Daha önceki dönemlere oranla değerli taş kullanımı azaldığı için, kolyelerde görülen taşlar çoğunlukla renkli cam ya da yarı değerli taşlardır.[123]

Perge kazıları sırasında ele geçen ve müze envanterine geçen bir zincir kolye ve bir haç şeklinde kolye sarkacı bulunmaktadır. Ancak bol miktarda boncuk da ele geçmiştir. Bunlar muhtemelen bir veya daha fazla kolyelerin parçalarıdır. Bu katalog kapsamında boncuklar değerlendirilmemiştir.

Lahit 50 içinde 2003 yılında bulunan K 53 zincir kolye tipindedir. Çift iç içe halka şeklinde olan zincir, yivli levha şeklinde uç ile bitmektedir. Bu uç Roma Döneminde[124] sıklıkla karşılaşılan kanca ve halka ile sonlanmaktadır. Bu zincir kolyenin British Museum'da olan benzerini Ogden[125] M.S. 2.- 3. yy. a Greinfenhagen [126] benzer şekilde sonlanan iki zinciri pandantlarındaki gemmalara göre M.S. 1. yy. a tarihlemektedir. Segall[127] bir başka benzer zinciri M.S.1.-2. yy.a, Meriçboyu[128], zinciri benzer sarkaçlı bir kolyeyi M.S.2.-3.yy. sonlarına tarihlemektedir. Perge buluntusu K 53' i konteksti içinde değerlendirdiğimizde M.S. 1.-2. yy. a tarihleyebiliriz.

---

[122] Jack Ogden, **Jewellery of the Ancient World**, Londra, Trefoil Books Ltd, 1982, s.76
[123] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.210-225.
[124] Ogden, JAW, **a.g.e.,** s.77.
[125] **A.e.**, Lev.14
[126] Greinfenhagen II, **a.g.e.,** Lev.25/2 ve Lev.26/1
[127] Segall, **a.g.e.,** Lev.28/105.
[128] Meriçboyu, **a.g.e.**s.210, 2.

K 54 ise stadionda tonozlu mekanlar arasında bulunmuş bronz bir haç şeklinde kolye ucudur. Muhtemelen Bizans Dönemine aittir.

3.6. CAMEOLAR

Roma Döneminde sıklıkla kullanılan taşlardan olan Cameo yüzük taşı, küpe ve gerdanlık sarkaçlarında kullanılmıştır. Cameo yapımında onyks, sardonyks ve nikolo sıklıkla tercih edilen taşlardandır. Bu dönemde camdan taklitlerine de rastlanmaktadır.[129]

Perge kazı buluntuları arasında Antalya Müzesinde de vitrinde sergilenen iki Cameo vardır. (K 55 ve K 56). K 55 onyksten, K 56 ise camdandır. Her ikisi de Batı Nekropolis buluntuları olan bu Cameoların benzeri İstanbul arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır. Meriçboyu[130] Bolu, Konuralp'ten olan bu örneği, M.S. 2.-3. yy. a tarihlemektedir. Fossing'in[131] Yunan-Roma Dönemi diye tarihlendirdiği Perge buluntularına benzer Cameolar da vardır. Perge buluntuları arasında yer alan K 55 ve K 56'yı M.S. 2.-3. yy. a tarihleyebiliriz. Medusa betimi Roma ve Etrüsk mezarlarında da görülmektedir.[132] Medusa betiminin mezarlarla olan aşikâr ilişkisini gösteren kanıtlar Perge Nekropolünde de gerek lahitlerde gerekse de mozaik ve küçük buluntu gibi diğer malzemelerde karşımıza çıkmaktadır.

3.5. BİLEZİKLER

Bilezik (*Pselia*[133], *Psellia*) hem erkekler hem de kadınlar tarafından kullanılan bir takı formudur. Takı yapımında madenlerin kullanılmaya başlamasıyla birlikte altın, gümüş ve bronzdan yapılan bilezikler her dönemde ilgi görmüştür.[134]

---

[129] **A.e.**, s:238
[130] Meriçboyu, **a.g.e.**, s:239, Res.1
[131] Paul Fossing, **The Thorvaldsen Museum Catalogue of the Antique Engraved Gems and Cameos,** Copenhagen, London, Oxford University Press, 1929, s:169, Lev.13/1110-1115
[132] J.M.C., Toynbee, **Death and Burial in the Roman World**, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press, 1971, s:23, 134, 173, 254, 277.
[133] Woodhouse,**a.g.e**., s:92
[134] Williams, Ogden, **a.g.e.**, s.34

Polluks 7.95'te bir bilezikten bahseder[135]: "χλίδωνα" .Urartu takıları arasında önemli bir yeri olan bilezikler, aslan, yılan-ejder ve buzağı gibi hayvanların başlarıyla süslenmişlerdir. Asur etkisi taşıyan bu bilezikler Anadolu'nun diğer bölgelerinde de görülmektedir. Pers etkisiyle çift yapılmışlar ve kullanılmışlardır.[136] Arkaik ve Klasik Dönemlerde yaygın olarak kullanılanlar iki ucu hayvan başlı bileziklerdir. Bu dönemlerde düz ya da bezemeli bant şeklindeki bileziklerin de kullanıldığı bilinmektedir. Hellenistik Dönemde de görülen iki ucu hayvan başlı bilezikler M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına kadar devam etmektedir. Bu dönemde uçları hayvan veya insan başlı, halkası yuvarlak veya burmalı, halkası şerit ve yılanbaşlı bilezikler en yaygın tiplerdir.[137] Halkası şerit veya burgulu ve yılanbaşlı bilezikler Roma Döneminde de kullanılır. Ayrıca Roma Döneminde Pers etkisiyle sürgülü kilit sistemine sahip parçalı bilezikler de kullanılmıştır. Bilezikler kakma ve delik işiyle süslenmiştir. Halkası burmalı, halkası parçalı, halkası şerit ve yılan bilezikler çokça kullanılan tiplerdir. M.S. 2. ve 3.yüzyıldan itibaren cam ve yarı değerli renkli boncuklardan yapılmış bilezikler de kullanılmaya başlanmıştır.[138]

Basit halka şeklinde bezemesiz kemikten K 57, camdan K 58 buluntuları değerlendirildiğinde formları ve yapıldıkları malzemeler her dönemde karşımıza çıkabilecek ürünlerdir. Zahn[139] camdan benzer bir örneği Geç Antik Dönem, Erken Orta Çağ olarak tarihlemektedir. Greinfenhagen[140] halka şeklinde metalden yapılı benzer bilezikleri M.Ö. 1. yy. - M.S.1. yy. arasına tarihlemektedir. Lahit 50 den bir buluntu olan K 58, bu mezar yapısının diğer örneklerine göre değerlendirildiğinde M.S. 1. yy. a tarihlenebilir. K 57'i de aynı grupta değerlendirip benzer tarihlemeyi yapabiliriz.

K 59 ise bronz telin spiral halka biçiminde kıvrılması yoluyla şekillendirilmiş bir bileziktir. Türe ve Savaşcın[141] halk için Urartularda bu şekilde yapılan bileziklerin olduğunu belirtmektedir. Roma Döneminde de halk için yapılmış

[135] Austin, Olson , **a.g.e.,** s:2
[136] Türe, Savaşcın, **a.g.e.,**s.67-68
[137] Williams, Ogden, **a.g.e.,** s.35.
[138] Türe, Savaşcın, **a.g.e.,** s.116.
[139] Zahn, **a.g.e.,** s:116, Lev.64/370
[140] Greinfenhagen, Band II, **a.g.e.,** Lev.36/2.
[141] Türe, Savaşcın, **a.g.e.,** s.67.

birleşme noktaları düğüm şekilde bükülmüş bilezikler vardır.[142] Greinfenhagen[143] benzer bir bükülmüş bileziği M.S. 3. yy. a tarihlemektedir. K 59'u M.S. 3. yy olarak tarihlemek olasıdır. K 57, K 58 ve K 59'u malzemeleri ve sade yapıları açısından değerlendirdiğimizde günlük yaşamında mezar sahibi tarafından kullanılan halk tipi bilezikler olduğunu düşünüyorum.

3.6. APLİKLER

Değerli metal levhadan kesilmiş giysi, çadır ve tente süsleri olarak tanımlayabileceğimiz aplikler Mezopotamya, Güney Rusya ve Kafkasya göçerlerinin geleneğidir. Bu göçer geleneği Anadolu halkları tarafından da benimsenmiş ve giysi, eşya süslemede kullanılmıştır. Bu gelenek Anadolu'da yüzlerce yıl sürmüş olmasına rağmen Ege adaları ve Yunanistan'da görülmez. Aplikler çoğunlukla dörtgen, yuvarlak ve yıldız biçimlidir. Üzerlerine kalıp baskı ile kabartma bezeme yapılmıştır. Ephesos Artemision'da bulunan altın elbise aplikleri üzerinde palmet yaprakları ve arı motifleri vardır. [144] Sardes'te, Uşak-Güre, Manisa'daki mezar buluntuları arasında da elbise aplikleri vardır.[145] Bodrum'da bir mezarda bulunan elbise aplikleri M.Ö. 4 yy.a tarihlenmektedir. Bu aplikler beş, sekiz yapraklı mersin çiçeğine benzemektedir. Yapımlarında telkari tekniği de kullanılmıştır. Mersin çiçeği görünümlü aplikler Aphrodite ile ilintilidirler.[146] Hellenistik Döneme tarihlenen Samsun'daki mezarlarda mersin çiçeği, Çanakkale'deki mezarlarda Thetis taşıyan hippokampos şeklinde aplikler bulunmuştur.[147]

Perge kazıları sırasında aplikler grubunda değerlendirdiğimiz bir pendant (K 60) ve beş altından elbise apliği (K 61, K 62, K 63, K 64, K 65) bulunmuştur. K 60-K 62 Lahit 50'de bulunan apliklerdir. Bu apliklerden K 61- K 63 dörtgen bir altın levha üzerine, K 64 ise oval altın levha üzerinde arı kabartması bezemelidir.

---

[142] **A.e.,** s.116.
[143] Greinfenhagen, Band II, **a.g.e.** Lev.36/4.
[144] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.75.
[145] **A.e.**, s.90.
[146] **A.e.**, s.120-122.
[147] **A.e.,** s.189-190.

K 65 ise oval kesilmiş altın levha üzerine yaprak ya da başak bezemelidir. Üzerlerinde iki delikten geçen iğneleri vardır. Bu apliklerdeki arı betimlerine tarihleme yapılacak örnekler Ephesos'tandır. Selçuk Müzesinde sergilenen M.Ö. 5.-4. yy. a tarihlenen darp tekniğiyle basılmış gümüş sikkelerin üzerinde de benzer arı kabartmaları vardır.[148] Arı aynı zamanda Ephesos Artemis'inin sembolüdür.[149] Zazoff'un Antik gemmalar kataloğunda da Hellenistik Döneme tarihlendirdiği bir gemma üzerinde benzer arı betimine rastlanmaktadır. [150]

Artemis Ephesia'daki arı betimleri yerel olmasına rağmen Tanrıça Artemis ile bir tutulmaktadır. Perge'de de Artemis figürü üzerinden bir benzerlik kurma ve öykünme olmuş olabilir. Ancak bu durumu kanıtlayan bir yazıt ya da herhangi bir betim mevcut değildir. Ancak arı yeniden doğuş, bereket gibi anlamlara da sahiptir.[151] Bu aplikler yeniden doğuş kavramıyla ilintili olarak da mezar hediyesi olarak bırakılmış olabilirler.

Apliklerin ve iğnelerinin çok ince olmaları günlük hayatta elbiseye takılarak kullanılmalarından ziyade mezar hediyesi olarak yapılmış olabileceklerini düşündürmektedir.

[148] Peter Scherrrer, **Ephesus**, **The new Guide**, authorised by Österreichisches Archaologisches Institut, and Efes Müzesi Selçuk, İzmir, revision Edition, Ege yayınları, 2000, s:204-205.
[149] William Smith (Ed) **Dictionary of Greek and Roman biography and mythology**, By Greek and Roman Biography, Vol. 1, London, Walton and Maberly, 1861, s:376.
[150] Zazoff, **a.g.e.**, Lev.52/7.
[151] Heinz-Mohr, **a.g.e.**, s:51.

3.7. İĞNELER

Giysi ve saç takıları olarak kullanılan iğneler dönemler boyunca kullanılmıştır. İlk örnekleri M.Ö. 3. bin yıldandır.[152] İğne yapmak için kullanılan malzeme önceleri kemik sonraları tunçtur. Bunlar yanı sıra bakır, gümüş, elektron ve altından yapılmış iğnelerde vardır.[153] İğne yapılırken kalıba dökme, çekiçleme ve dövme, telden kıvırma teknikleri kullanılmıştır. İğneler yerleşim yerlerinde bulundukları gibi en fazla mezarlarda ele geçmişlerdir. Mezarlarda bulunanlar genelde iskeletin baş ve göğsüne yakın bölgelerde bulunmuşlar ve saç veya elbise iğnesi olarak değerlendirilmişlerdir. Büyük ve iri olanlarının elbise, küçük olanlarının saç için kullanıldığı varsayılmaktadır. İğneler bu kullanımları yanı sıra nazarlık olarak da kullanılmış ve adak olarak tapınaklara da bırakılmışlardır.[154] İğneler peplos'un sağ ve sol omzuna apoptygmayı bağlamak amacıyla da kullanılırlardı

İğnelerin topuzları konik, piramidal, çift spiral, çengel, kutsal motif, çift ağızlı balta (labrys), halka, kuş başlı, hayvan, meyve, bitkisel motifli olabilir. Bazı iğnelerin topuzları gövdeye geçmeli olarak da yapıldığı gibi topuz kısımları değerli yarı değerli taş veya boncuklarla süslü olabilir. Bazı iğnelerin topuz kısmına yakın bölümlerinde bir delik vardır ve iğneler düşmemeleri için bu delikten bir zincir veya kordon ile bağlanmaktadırlar.[155]

M.Ö. 3. binden itibaren Mezopotamya, Mısır, Yunanistan, İran ve Anadolu'da iğneler kullanılmaya başlamıştır. Hitit mezar buluntuları arasında haşhaş kozası başlıklı iğneler M.Ö. ikinci binlerde Anadolu'da yaygın olarak kullanılmıştır. M.Ö. 279'da Delos'tan tapınak hazine kayıtlarında iğnelerden bahsedilmektedir.[156] Yunan dünyasında saç ve giysi iğnesi olarak kullanımı yaygın olan iğnelerin sade olanları yanı sıra topuzları gösterişli süslerle bezenmiş, gövdeleri düz olan örnekleri

[152] **A.e.,** s.68.
[153] Bingöl, **a.g.e.**, s.37.
[154] **A.e.**, s.37.
[155] P. Jacobsthal. **Greek Pins and their Connexions with Europe and Asia**. Beazley, J. & Jacobsthal, P. (eds) Oxford Monographs on Classical Archaeology, Oxford, Clarendon Press, 1956, s.19
[156] Higgins, GRJ, **a.g.e.,** s.158.

de vardır. [157] Bu dönemde görülen özel bir örnek grubunu erkeklerin kullandığı düşünülen Illyria tipi oluşturmaktadır. Klasik Dönem[158] ve Hellenistik Döneme[159] tarihlenen iğne örnekleri sınırlıdır.

Roma'da ise saç iğneleri M.S. 1. yy sonlarına doğru popüler olup çoğunlukla kemikten, çatal ucu şeklinde yapılmıştır. Bu dönemde iğne topuzları sade örnekler, kuş, kadın başı motifleri yanı sıra inci ve değerli taşlarla bezenmiştir.[160]

Saç iğneleri, özellikle de kemikten yapılan ve sade sayılabilecek topuzu olan saç iğneleri çoğu zaman kataloglarda ve kazı raporlarında ihmal edilen grubu oluşturmaktadır. Roma Dönemi ile ilgili saç iğnelerini/iğneleri değerlendiren kapsamlı bir yayında bulunmamaktadır. Tarihleme açısından zorluklara rağmen bu katalog içinde yer almaları saç iğnelerini sistemli olarak gruplandırma ve değerlendirme olanağı sağlayacaktır. 2006 yılında Perge Batı Nekropolis güneyinde 159 nolu parselde yapılan kazılar sırasında hayvan kemiklerine ait ana kemikleri olmayan öbekler halinde eklem parçalarından artıklar bulunmuş ve bunların kemik atölyesi artığı olabileceği düşünülmüştür. Bu artıklar Perge'de bir kemik malzeme atölyesi/işliği varlığının araştırılması gerektiğini de düşündürtmüştür.[161] Böyle bir olasılık kapsamında kemik malzemeyi ve özellikle iğneleri değerlendirmek daha fazla önem kazanmaktadır.

Perge buluntuları arasında en sık rastlanan grubu oluşturan çoğunluğu kemik saç iğneleri topuzlarının şekline göre ayrılarak incelenmiştir.

3.7.1. Küre Topuzlu İğneler

Topuzu küre şeklinde olan 8 adet buluntu bu grupta toplanmıştır. K 66 ve K 67 bronzdan, K68-K73 kemikten örneklerdir. Topuzu küre şeklinde olan iğne örneklerine en eski uygarlıklardan beri rastlanmaktadır. Gordion Hitit halk mezarlığı buluntusu olan bronz iğne tipleri arasında küre topuzlara rastlanmaktadır.[162]

---

[157] Meriçboyu, **a.g.e.**, s.68-69.
[158] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.120.
[159] Jacobsthal, **a.g.e**., s:279.
[160] Higgins, GRJ, **a.g.e.**, s.151
[161] Haluk Abbasoğlu, 2006 Yılı Perge Kazıları Bireysel Görüşme
[162] Türe-Savaşçın, **a.g.e.,** s.60; Machteld J. Melling. **Hittite Cemetery at Gordion**, University Museum Monographs, Philadelphia, University Museum Press, 1956.

Ephesos'tan olan örneklerde de küre tipinde topuza rastlanmaktadır.[163] Ephesos buluntuları M.Ö. 8. yy. a tarihlenmektedir.[164] Bu kadar geniş bir zaman diliminde benzer örnekler olası tarihlemeyi güçleştirmektedir.

3.7.2. Basık Küre Topuzlu İğneler

Kemikten 10 örnek (K74- K83) basık bir küre olarak tanımlayacağımız formda topuza sahiptir. Bu topuz yapısı Yenerler Hitit halk mezarları buluntusu olan bronz iğne örneklerinde de vardır.[165] Perge Roma Dönemine ait mezar buluntuları arasında olan örneklerimizi tarihlemek mümkün görünmemektedir. Bu örneklerin günlük kullanımda olan örnekler olduğunu düşünmekteyim.

3.7.3. Kozalak Topuzlu İğneler

K 84- K 89 topuzu kozalak şeklinde olan kemikten iğnelerdir. K84- K87'de kozalak şeklindeki topuz eşkenar dörtgen şeklinde kazıma bezemelerle süslenmişlerdir. K 88'te ise enine yivle bezenmiş K 89 ise da ise topuz sade ancak bir yivle boyun kısmı oluşturmaktadır. Bu topuz yapısına örnek altın iğne Ephesos'tan ve M.Ö. 8. yy. a tarihlenmektedir.[166] Kozalak şeklinde topuzu olan altı kemik iğne buluntumuzun eski çağlardan beri süren bir tür olduğunu söyleyebiliriz.

3.7.4. Damla Topuzlu İğneler

Topuzu damla şeklinde olan K 90- K 93 kemik iğnelerdir. Bu buluntulardan K 93 konutlarda diğerleri Batı Nekropolis'te bulunmuştur. Bu tür kemik iğnelerin konutlarda bulunması günlük hayatta kullanıldıkları düşüncesini güçlendirmektedir.

3.7.5. Çokgen Topuzlu İğneler

K 94- K 96'da iğne topuzu çokgen kesitlidir. Bu kesitle sonlanan 3 örnekte Batı Nekropolis'ten mezar buluntusudur.

---

[163] Meriçboyu, **a.g.e.,** s.72, 1.
[164] BMCJ, **a.g.e.,** s.83, Lev. 10/1071
[165] Türe, Savaşcın, **a.g.e.,** s.60, 108.
[166] BMCJ, **a.g.e.,** s.73, Lev.10/ 957

3.7.6. Diğer İğneler

K 97 Aphrodite figürü işlenmiş bir topuzla sonlanmaktadır. Kataloğumuzda yer alan iğne örnekleri içinde en ince ve ayrıntılı işçilik olanıdır. Bu Aphrodite betiminde sağ bacak dizden kıvrık, sol bacak sabit şekilde ayakta duran belden aşağı kıvrımlı uzun giysilidir. Sağ el dirsekten kıvrılarak her iki çıplak göğsü örtmüştür. Sol eli ise muhtemelen eteklerini tutmakta, saçları iki omuza dökülmüş, başında bir taç vardır. Arka yüzde başında taç gölgesi, saç kıvrımları belirgindir. Sırtı çıplak ve ortadan iki yana kıvrılmış plililerle basenden aşağıyı örten bir giysisi var. Bu yarı giyimli Aphrodite betiminin mermerden bir benzeri Tunus Bordo Müzesindedir ve "Aphrodite Pudica" olarak tanımlanmaktadır.[167] Darnas Ulusal Müzesinde olan ve M.S. 2.-3. yy. a tarihlenen başka bir heykel ise bu betimin Suriye replikleri olarak değerlendirilmektedir.[168] K 97'de Aphrodite betimi benzerliği nedeniyle Suriye etkili olabilir.

K 98 ise bir Athena betiminde topuzla sonlanmaktadır.

K 99 tepesi düz konik biçimli, eşkenar dörtgen geometrik desenli bezemeli topuza sahiptir.

Topuzu taban tabana dayanmış iki piramit şeklinde olan K 100 bronzdan yapılmıştır. Batı Nekropolis mezar buluntularından biridir.

K 101- K 105 nolu iğneler ise topuzu olmayan dairesel kesitli iğnelerdir.

Bu tezde K 66- K 105 arasında katalog numarası alan saç iğnelerine analoji yapılabilecek benzer örnekler Gordion ve Yenerler Hitit Halk mezarlığı[169], ve Mykenai Akropolisinde[170] bulunan kemik, bronz ve fildişi iğnelerdir. Bu geniş zaman dilimi nedeniyle katalog üzerinde birebir tarihleme yapılamamıştır. Ancak kataloğumuzda yer alan saç iğnelerinin çoğunluğu M.S. 1–2. yy. tarihlenen mezar yapılarının bulunduğu Batı Nekropolis buluntularıdır. Bu saç iğnelerini bulunulan konteksi de genel olarak değerlendirdiğimizde M.S. 1.-2. yy. olarak tarihlememiz de olasıdır. Saç iğnesi buluntularının dörtte birinin konut, Akropolis gibi alanlardan olması bu iğnelerin günlük kullanım malzemesi olduklarını da göstermektedir.

---

[167] LIMC, **a.g.e**, V, 1, Res. 730.
[168] **A.e.**, V,1 , Res:37.
[169] Türe-Savaşçın, **a.g.e.,** s.60
[170] Jean-Claude Poussat, **Catalogue des Ivories Myceniens du Musee National d'Athenes**, Paris, Diffusion de Bacard, 1977, s:16-17, Lev. III, 35/2608, 39/2565.

4. KATALOG

Bu katalog Perge kazılarında 1979–2005 yılları arasında bulunmuş ve Antalya Müzesi envanterine geçmiş takıların malzemesine, cinsine, ölçülerine, tanımına ve dönemine göre belgeleme çalışmaları yapılarak oluşturulmuştur.

Belgeleme çalışmaları sırasında her bir takı; malzeme, yapım tekniği açısından da incelenerek tanımlanmış, yükseklik, genişlik, çap, kalınlık ölçüleri kumpas kullanılarak, ağırlıkları hassas kuyumcu tartısı ile belirlenmiştir. Takılar farklı yönlerden fotoğraflanmış ve elde edilen bilgiler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Takılar türlerine göre küpe, yüzük, kolye, Cameo, bilezik, aplikler ve saç iğneleri olarak gruplandırıldıktan sonra K1'den başlanarak katalog numaraları verilmiştir. İlk önce küpeler sonra da yüzük, kolye, Cameo, bilezik, aplikler ve saç iğneleri katalogda yer almışlardır. Katalog formunda katalog numarasından sonra takıya ait Antalya Müzesi envanter numarası, takının adı, malzemesi, yapımı sırasında kullanılan teknik, durumu, buluntu yeri, yılı, ölçüleri ve tanımı verilmiştir. Her bir takı malzemesi için kütüphane çalışması yapılarak benzerleri araştırılmış, analoji bulunmasına çalışılmış, belirlenebilenlerde analojik malzemenin de yardımıyla tarihleme yapılmıştır. Analojik benzer bulunamayan malzemelerde tarihleme yapılamamıştır.

Kat. No.	**:**	K 1
Env. No.	**:**	2003/314(A)
Adı	**:**	Basit halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, çift
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	Y:13 mm, G:10 mm, K:1.2 mm, A:0.51 ve 0.49 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli tel kıvrılarak uçları kapatılmadan elips şekline getirilmiş
Analoji	**:**	BMCJ, s.21, Lev.3/197 (Myken dönemi); Aşçıoğlu, s.18-19, (Eski Tunç Çağı II)
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 2
Env. No.	**:**	16.24.97
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 10, 1997
Ölçüler	**:**	Y:13 mm, G:13 mm, K:1,5 mm, A:0.68 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli telin bir ucu 10 sıra yivle bezeli kalınlaşıp, incelerek kendi etrafına 4 sıra sarılarak ilmek oluşturur. Telin diğer ucu ise bir kıvrım yaptıktan sonra ilmekten geçerek küpeyi tümler
Analoji	**:**	Greifenhagen, II, s.62, Lev. 49/10 (M.S.1-2 yy); Zahn, s:38, Lev.47/68a ve 68b (M.S. 2-3. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3 yy.

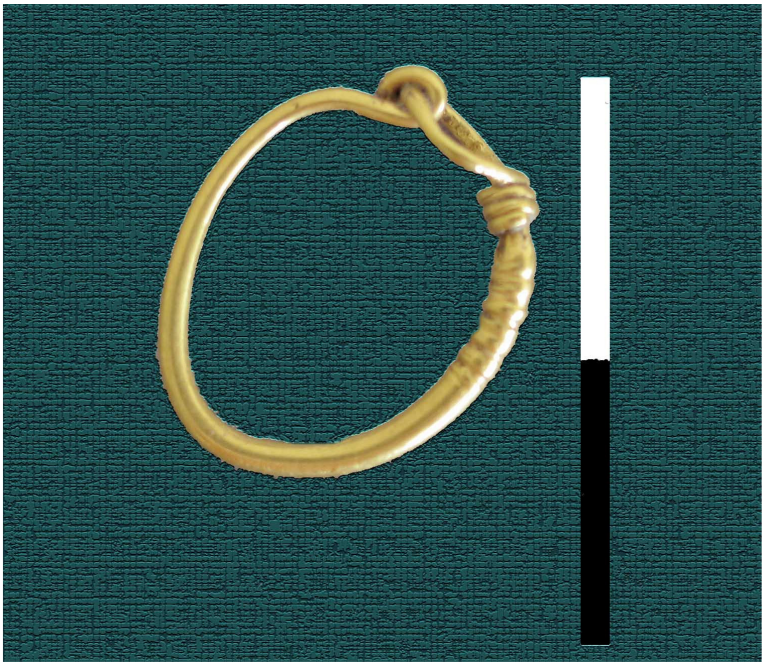

Kat. No.	**:**	K3
Env. No.	**:**	15.24.97
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, K.25, 1997
Ölçüler	**:**	Y:13 mm, G:13 mm, K:1,5 mm, A:0.70 gr
Tanım	**:**	K 2.'nin eşi, tanımı benzer
Analoji	**:**	K 2 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3 yy.

Kat. No.	**:**	K 4
Env. No.	**:**	2005/99(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 59, 2005
Ölçüler	**:**	Y:15 mm, G:12 mm, A:0.69 gr
Tanım	**:**	K 2.'ye tanımı benzer, 5'li yiv bezelidir
Analoji	**:**	K 2 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3 yy.

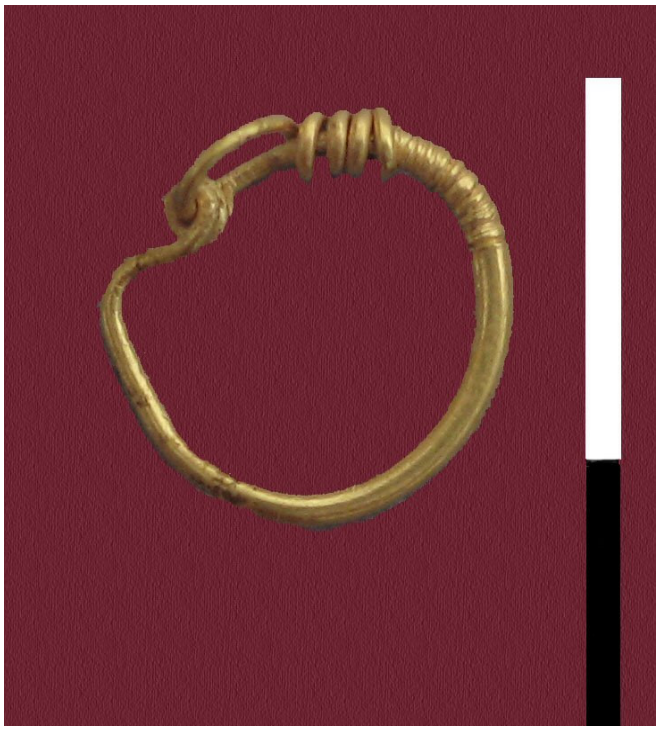

Kat. No.	**:**	K 5
Env. No.	**:**	2004/161(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Toprağa gömü 8.2, 2004
Ölçüler	**:**	Y:10 mm, G:12 mm, K: 1- 2 mm, A:0.47 gr
Tanım	**:**	K 2.'ye tanımı benzer, 5'li yiv bezelidir
Analoji	**:**	K 2 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3 yy.

Kat. No.	**:**	K 6
Env. No.	**:**	2003/321(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	Y:10 mm, G:10 mm, K:1 mm, A:0.33 gr
Tanım	**:**	K 2.'ye tanımı benzer, 5'li yiv bezelidir
Analoji	**:**	K 2 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3 yy.

Kat. No.	**:**	K 7
Env. No.	**:**	2001/119(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Kırık, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 46, 2001
Ölçüler	**:**	Y:11 mm, G:8 mm, A:0.63 gr
Tanım	**:**	K 2.'ye tanımı benzer, 7 yivli bezemelidir
Analoji	**:**	K 2 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3 yy.

Kat. No.	**:**	K 8
Env. No.	**:**	2003/313(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, masif tel
Durumu	**:**	Tüm, çift
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	Y:11 mm, G:11 mm, A:0.53 ve 0.50 gr
Tanım	**:**	Telin bir ucu incelerek ilmek yapıp kendi gövdesine bağlanmış diğer ucu çengel yapıp küpeyi tümlemiştir
Analoji	**:**	Ergil, s.30, N.40 (M.Ö. 3-2.yy); Ergil, s.32, N.45 (Roma dönemi); Greinfenhagen, I, s.46, Lev.21/7 (M.S.3-4. yy); Greinfenhagen, I, s.46, Lev.23/3 (Roma, M.S. 1-3 yy); Greinfenhagen, II, s.47, Lev. 39/7 (M.S. 4. yy); Rudolph, Collection of Berry, 118b (M.S. 1.-2. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-2.yy

Kat. No.	**:**	K 9
Env. No.	**:**	14.35.200
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, masif tel
Durumu	**:**	Tek, yüzey yıpranmış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 35, 2000
Ölçüler	**:**	Y:13 mm, G:10 mm, A:0.40 gr
Tanım	**:**	Telin bir ucu kalınlaşıp kaynakla birleştirilmiş bir ilmekle sonlanırken diğer ucu ilmekten geçerek küpeyi tümlemiştir
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 10
Env. No.	**:**	2002/297(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, masif tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 7A, 2002
Ölçüler	**:**	Y:14 mm, G:11 mm, A:0.56 gr
Tanım	**:**	Telin bir ucu çift sıra ilmek şeklinde kendi gövdesine bağlanmış, diğer ucu ilmekten geçerek küpeyi tümlemiştir
Analoji	**:**	K 8 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-2. yy

Kat. No.	**:**	K 11
Env. No.	**:**	2004/165(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, masif tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 6, 2004
Ölçüler	**:**	Y:16 mm, G:11 mm, A:0.64 gr
Tanım	**:**	Tanımı K 10'a benzer
Analoji	**:**	K 8 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-2. yy

Kat. No.	**:**	K 12
Env. No.	**:**	2002/298(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, masif tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 8 B, 2002
Ölçüler	**:**	Y:19 mm, G:11 mm, A:0.58 gr
Tanım	**:**	Kalın telin bir ucu incelerek "S" şeklinde ilmek oluşturmuş. Diğer uç bu ilmekten geçip oval şekilde küpeyi tümlemiştir
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 13
Env. No.	**:**	2001/122(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, masif tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 42, 2001
Ölçüler	**:**	Y:17 mm, G:17 mm, K:1.5mm, A:0.81 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli telin bir ucu kalınlaşıp ilmek oluşturduktan sonra incelerek kalın tele kendi etrafında spiral şekilde sarılır, diğer uç ise incelip bu ilmekten geçerek küpeyi tümler. Halka 2 adet ikili yivle bezelidir
Analoji	**:**	Ergil, s.35, N.65 (Roma Dönemi)
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-3. yy

Kat. No.	**:**	K 14
Env. No.	**:**	2001/123(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, masif tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 42, 2001
Ölçüler	**:**	Y:15.5 mm, G:15 mm, K:1 mm, 0.81 gr
Tanım	**:**	K13'e benzer, halka da 5li, 2li, ve 3lü yiv bezemesi vardır
Analoji	**:**	K 13 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-3. yy

Kat. No.	**:**	K 15
Env. No.	**:**	2003/315(A)
Adı	**:**	Halka küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, çift
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	Y:15 mm, G:13 mm, 0.82 ve 0.88 gr
Tanım	**:**	Kalın telin bir ucu incelerek kendi etrafında çift sarılarak ilmek yapar. Diğer uç beş yivlidir ve bitim noktasında kalınlaştırılmıştır. Bu bölüme lehimle eklenen daha ince tel ilmeğin içinden geçip düğümlenerek küpeyi tümler. Lehim yerinden bu telin her iki yanına eklenen ince teller dışa doğru genişleyip tekrar ortadaki tele spiral şekilde sarılarak sonlanır
Analoji	**:**	Greifenhagen, II, s.61, Lev. 48/11-14 (M.S.2. yy)
Tarihleme	**:**	M.S.2. yy

Kat. No.	**:**	K 16
Env. No.	**:**	2002/301(A)
Adı	**:**	Halkası diskli küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel,
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 7 A, 2002
Ölçüler	**:**	Y:11 mm, G:8 mm, A:0.44 gr
Tanım	**:**	Daire kesitli kalın telin bir ucunda bir disk ve bitiminde telden kendi etrafında dönerek oluşturduğu ilmeği vardır. Telin diğer ucu ise incelerek ilmeğe geçmiş ve küpeyi tümlemiştir. Telin üzerinde ikili yiv vardır
Analoji	**:**	Ergil, s.37, N.73, 74, 75 (M.S. 2. yy); Greifenhagen, II, s.62, Lev. 49/11-13 (M.S. 2. yy); BMCJ, s.292, Lev. 53/2509, (M.S. 2 yy); Naumann, s. 42, Lev.16/76, (M.Ö. 1 yy- M.S. 1 yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 2. yy.

Kat. No.	**:**	K 17
Env. No.	**:**	2002/302(A)
Adı	**:**	Halkası diskli küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 7 A, 2002
Ölçüler	**:**	Y:11 mm, G:8 mm, A: 0.43 gr
Tanım	**:**	K 16' ya benzer, K16'nın çifti
Analoji	**:**	K 16 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 2. yy.

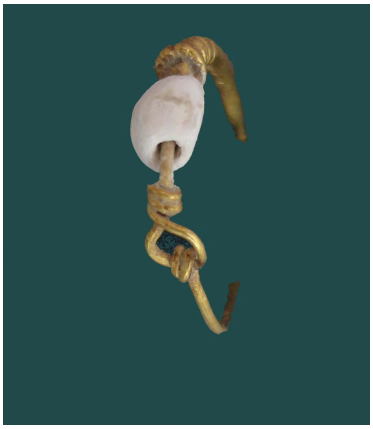
Kat. No.	**:**	K 18
Env. No.	**:**	2002/299(A)
Adı	**:**	Halkası kare şekilli küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, metal levha,
Durumu	**:**	Tüm, tek, kare şekilli levhada çatlaklar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 8, 1A lahdi, 2002
Ölçüler	**:**	Y:16 mm, G:7 mm, A:0.48 gr
Tanım	**:**	Daire kesitli telin bir ucu ilmek yaparak gövdeye sarmal olarak bağlanmış, diğer uç ise ilmeğin içinden geçerek kıvrılmış ve küpeye basık elips şekli verilmiştir. Tele kare şeklinde içi boş bir levha lehimlenmiş
Analoji	**:**	Bingöl, s.75, N.53 (M.S. 2.-3. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 2.-3. yy

Kat. No.	**:**	K 19
Env. No.	**:**	2004/163 (A)
Adı	**:**	Halkası boncuklu küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, sedef boncuk, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Toprağa gömü 10, 2004
Ölçüler	**:**	Y:20 mm, G:18 mm, K:1–3 mm, A:1.64 gr
Tanım	**:**	Kalın, dairesel kesitli, yedi yivli telin bir ucu bitim noktasında kalınlaştırılmıştır. Bu bölüme lehimle eklenen daha ince tel halka yapıp kendi etrafında iki kez çevrilerek ilmek oluşturmuş, telin diğer ucu incelerek ilmeğin içinden ve kendi etrafında çift sarılarak geçer ve küpeyi tümler. Eklenen parça üzerinde beyaz renkli sedef boncuğu vardır
Analoji	**:**	Greifenhagen, II, s.60, Lev. 48.4 (M.S. 1 yy); Bingöl, s.71, N.46 (M.S. 2- 3 yy); Naumann, s.41, Lev. 16/ 72 (M.Ö.1 yy.- M.S. 1.yy)
Tarihleme	**:**	M.S.1.-3.yy

K 20.

Kat. No.	**:**	K 20
Env. No.	**:**	2004/162 (A)
Adı	**:**	Halkası boncuklu küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, sedef boncuk, tel
Durumu	**:**	Tüm, çift, boncuğu kırık
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Toprağa gömü 10, 2004
Ölçüler	**:**	Y:20 mm, G:17 mm, K:1-3 mm, A:1.57 gr
Tanım	**:**	K 19' a benzer ve K 19'un eşidir.
Analoji	**:**	K 19 gibi
Tarihleme	**:**	M.S.1.-3.yy

Kat. No.	**:**	K 21
Env. No.	**:**	2004/162 (A)
Adı	**:**	Halkası boncuklu küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, lapis lazuli boncuk
Durumu	**:**	Tel, tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2004
Ölçüler	**:**	Y:12 mm, G:11 mm, A:0.38 ve 0.35 gr
Tanım	**:**	K 19' a benzer
Analoji	**:**	K 19 gibi
Tarihleme	**:**	M.S.1.-3.yy

Kat. No.	**:**	K 22
Env. No.	**:**	2004/164 (A)
Adı	**:**	Halkası boncuklu küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, lapis lazuli boncuk, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2004
Ölçüler	**:**	Y:16 mm, G:9 mm, K: 1 mm, A: 0.65 gr
Tanım	**:**	K 19' a benzer. Halkası bezemesiz ve dörtgen kesitli boncuğu vardır.
Analoji	**:**	Ergil, s.36, N.67 (Geç Roma çağı)
Tarihleme	**:**	M.S.2.-3.yy

Kat. No.	**:**	K 23
Env. No.	**:**	2002/295
Adı	**:**	Halkası sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, güverse
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 7A, 2002
Ölçüler	**:**	Y:22 mm, K:3 mm, G:14 mm, A:2.62 gr
Tanım	**:**	Beş sıra ince yivle bezeli kalın tel, incelerek kendi etrafında iki sıra dönerek halka şeklinde bir ilmek oluşturmakta ve ana tele iki sıra halinde bağlanmakta. Yedi sıra yivle bezeli diğer uç incelerek ilmekten geçerek küpeyi daire şeklinde tümlüyor. Bir halkayla bağlı üzüm salkımı biçiminde 5 küreden oluşan sarkacı var.
Analoji	**:**	Burton, Berry koleksiyonu, 162/b (M.S.3.-4. yy); Greifenhagen, II, L.49/10 (M.S. 1.-2. yy); Avram, s.202, Lev.73.3(M.S.1.-2. yy)
Tarihleme	**:**	M.S.1.-2.yy

Kat. No.	**:**	K 24
Env. No.	**:**	2002/294
Adı	**:**	Halkası sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, güverse
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 7 A, 2002
Ölçüler	**:**	Y:21 mm, K:3,5 mm, G:15 mm, A:2.52 gr
Tanım	**:**	K 23'e tanımı benzer
Analoji	**:**	K 23 gibi
Tarihleme	**:**	M.S.1.-2.yy

Kat. No.	**:**	K 25
Env. No.	**:**	2002/304(A)
Adı	**:**	Halkası sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, güverse
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 7A, 2002
Ölçüler	**:**	Y:15 mm, G:11 mm, K: 6mm, A:1.21 gr
Tanım	**:**	Ortası kalın telin iki ucu incelerek birleşmiş ve bir daire şekli almış. Uçlar tam kapalı değil. Birbiri üstüne gelmiş, 5 toptan oluşan bir üzüm salkımı şeklinde sarkacı vardır.
Analoji	**:**	K 23 gibi
Tarihleme	**:**	M.S.1.-2.yy

Kat. No.	**:**	K 26
Env. No.	**:**	2002/305(A)
Adı	**:**	Halkası sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, güverse
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 7 A, 2002
Ölçüler	**:**	Y:15 mm, G:11 mm, K: 7 mm, A:1.24 gr
Tanım	**:**	K 25' e tanımı benzer
Analoji	**:**	K 23 gibi
Tarihleme	**:**	M.S.1.-2.yy

Kat. No.	**:**	K 27
Env. No.	**:**	2002/296(A)
Adı	**:**	Halkası sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, levha
Durumu	**:**	Tek, boncuğu eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 7 A, 2002
Ölçüler	**:**	Y: 24 mm, G: 9 mm, A:0.39 gr
Tanım	**:**	Daire kesitli telin bir ucu kalınlaşarak halka şeklinde ilmek yaparak gövdeye çift sarmal olarak bağlanmış, diğer uç ise ilmeğin içinden geçerek kıvrılmış ve küpeyi tümlemiştir. Yassı bir levhadan uca doğru incelen ve bitiminde düğümün olduğu sarkacı vardır. Bu sarkaç üzerinde olasılıkla bir boncuğu vardır.
Analoji	**:**	Ergil, s.34, N.61-62 (Geç Roma); Meriçboyu, s.199 (M.S. 2. yy); Avram, s.202, Lev.80.2
Tarihleme	**:**	

Kat. No.	**:**	K 28
Env. No.	**:**	2003/316(A)
Adı	**:**	Halkası sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, levha
Durumu	**:**	Çift, birinin boncuğu eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 49, 2003
Ölçüler	**:**	Y: 25 mm, Boncuksuz A: 0.78 gr, Boncuklu A:1.03 gr
Tanım	**:**	Telin iki ucu da incelerek sivriltilmiştir. Bir ucu çift halka şeklinde ilmek yaparak gövdeye bağlanmıştır. Diğer uç ise ilmeğin içinden geçerek kıvrılmış ve küpeye elips şekli vermiştir. Minik bir halka ile tutturulmuş lapis lazuli taşlı sarkacı vardır. Sarkacın teli taşı tutması için bitiminde düğümlenmiştir.
Analoji	**:**	Ergil, s34, N.61-62 (Geç Roma); Meriçboyu, s.199 (M.S. 2. yy); Avram, s.202, Lev.80.2 (M.S. 2. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 2. yy

Kat. No.	**:**	K 29
Env. No.	**:**	13.39.99
Adı	**:**	Halkası sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Tel, levha
Durumu	**:**	Tek, sarkaç halkasından sonrası kırık
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Podyum 6, 1999
Ölçüler	**:**	Y: 14 mm, G: 10 mm, A:1,34 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli kalın telin bir ucu incelerek ilmek oluşturup kendi gövdesine 3 kez sarılmış. Diğer incelen uç ise bu halkadan geçip iki kez sarılarak küpeyi daire şekline tümlemiş. Bu uca daire formunda iki ucu içe kıvrık ve ortadan kesen bir şeridi olan bir bölüm lehimlenmiş. Halkada sadece bağlantı halkası olan, ucu eksik bir sarkacı var.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 30
Env. No.	**:**	2005/98(A)
Adı	**:**	Halkası disk montürlü, sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, taş (beyaz şeffaf)
Durumu	**:**	Sarkacın taşları irili ufaklı dağılmış, tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 59, 2005
Ölçüler	**:**	Y: 35 mm, G:15 mm, A:2.54 gr
Tanım	**:**	Kalın altın levha tel şeklinde bir ucu incelerek ilmek yapmış, diğer uç ise bu ilmekten geçerek küpeyi tümlemiştir. Halkanın üzerinde disk şeklinde altından bir süsleme vardır. Dairenin altında "v" şeklinde yarık vardır. Bu yarığa damla şeklinde sarkaç halkası hareketli şekilde oturmaktadır. Taşlar bu sarkaç içinde idi.
Analoji	**:**	Meriçboyu, s.201, Res. 1 (M.S. 2. yy); Ergil, s.40, No.95 (M.S.1.-2.yy); Greifenhagen, II, s.62, Lev. 49/15 (M.S. 2.yy); Higgins, GRJ, s:185, Res.31(M.S. 2. yy); Zahn, s:38, Lev.53/69a, b (M.S. 1-2. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 1-2. yy

Kat. No.	**:**	K 31
Env. No.	**:**	2005/100(A)
Adı	**:**	Halkası disk montürlü, sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, taş (beyaz şeffaf)
Durumu	**:**	Sarkacın taşları irili ufaklı dağılmış, tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 59, 2005
Ölçüler	**:**	Y: 36 mm, G:16 mm, A:2.72 gr
Tanım	**:**	K 30'a tanımı benzer
Analoji	**:**	K 30 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1-2. yy
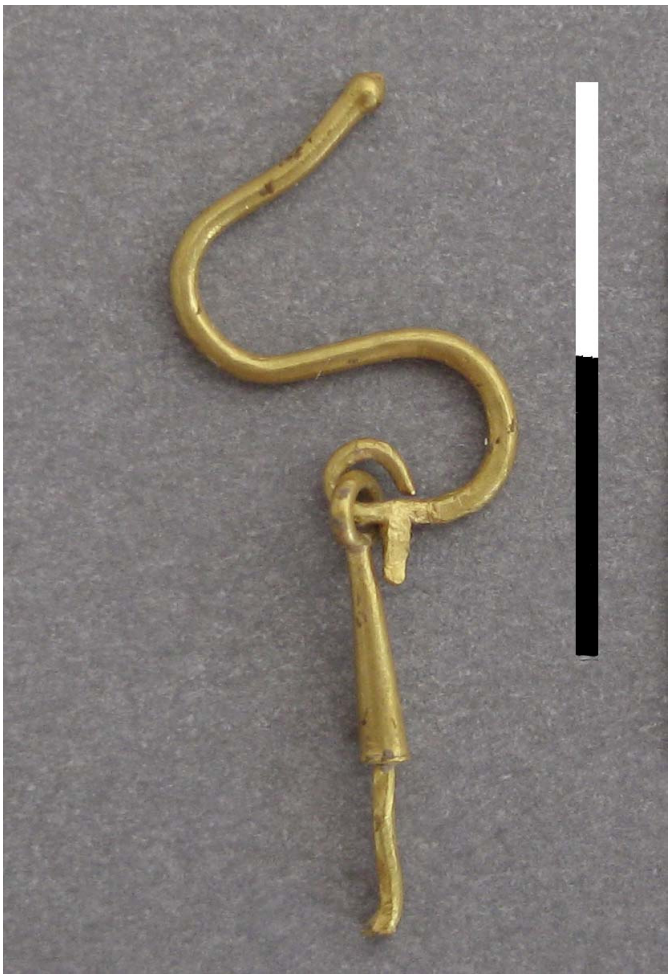

Kat. No.	**:**	K 32
Env. No.	**:**	2003/320(A)
Adı	**:**	Halkası disk montürlü, damla sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, Yarım disk: döküm ve tel tekniği ile, Sarkaç: metal levha kalıp tekniği ile iki parça olarak şekillendirilip lehimlenmiş, içi boş.
Durumu	**:**	Tüm, çift, bir küpenin küresel gövdesinde ezilme var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 49, 2003
Ölçüler	**:**	1. Küpe: Y: 36 mm, G: 12 mm, A:3,34 gr 2. Küpe: Y: 38 mm, G: 14 mm, A:3,16 gr
Tanım	**:**	Tabanı düz, dışa doğru bombe yapan yarım diskin tabanına lehimlenen dairesel kesitli telin bir ucu kendi etrafında çevrilerek halka şeklinde ilmik olup diğer uç bu ilmikten geçerek küpenin elips halkası oluşmuştur. Yassı damla şeklinde bir sarkaç kalın bir halka ile halkaya geçirilmiştir.
Analoji	**:**	Meriçboyu, s.201, Res.1 (M.S. 2. yy); Ergil, s.40, No.93-95 (M.S. 1.-3. yy); Greifenhagen, II, Lev.49/11-13 (M.S.2.yy) Higgins, GRJ, s.185, Res.31 (M.S. 2. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 2. yy

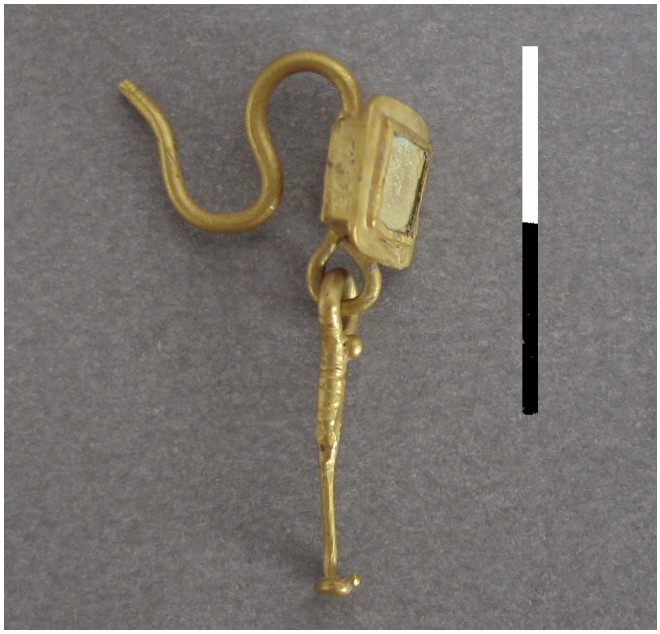
Kat. No.	**:**	K 33
Env. No.	**:**	2003/319(A)
Adı	**:**	Halkası daire montürlü, sarkaçlı küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, cam, taş. Daire kesitli taş yuvası: kalın levha basık silindir şeklinde şekillendirilmiş, tel tekniği
Durumu	**:**	Tüm, çift, gövdenin halkaya bağlantı yerinde tel açılmış duruyor, her iki küpenin taş yuvasına yerleşen taşları serbest
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 49, 2003
Ölçüler	**:**	1. Küpe: Y: 30 mm, G: 6 mm, A:2.05 gr 2. Küpe: Y: 30 mm, G: 6 mm, A:1.82 gr
Tanım	**:**	Tabanı düz olan daire kesitli taş yuvasının altına halkayı oluşturan tel lehimlenmiş. Telin bir ucu kendi etrafında çevrilerek halka şeklinde ilmik yapılmıştır. Diğer ucu ise bu ilmikten geçerek düğümlenmiş ve küpenin elips halkası oluşmuştur. Telden ucunda bir düğüm ve açık yeşil altıgen prizma kesitli cam bir boncuktan oluşan sarkaç kalın bir halka ile ilmeğin olduğu levhaya iliştirilmiştir. Taş yuvasına mor saydam bir konik bir taş yerleştirilmiştir.
Analoji	**:**	Pfeiller, s.74, Lev.27/4 (M.S. 1-2. yy.); Ergil, s.42-44, No.104-114 (M.S. 3. yy.); Greifenhagen, II, s.62, Lev. 49/21 (M.S. 1-3. yy.); BMCJ, s.294, Lev. 53/2535, 2542 (M.S. 1-3. yy.); Uygun, s.76, Lev. 177/a.K2 (M.S. 2. yy.); Bingöl, s.70, No.43 (M.S. 2. yy.)
Tarihleme	**:**	M.S. 1-2. yy

Kat. No.	**:**	K 34
Env. No.	**:**	2002/300(A)
Adı	**:**	S şeklinde kulak iğneli küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel
Durumu	**:**	Tüm, tek küpe, boncuk eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 6, 2002
Ölçüler	**:**	Y: 29 mm, G: 9 mm, A:0.78 gr
Tanım	**:**	Daire kesitli kalın tel "S" şeklinde kıvrım yapmakta. Bir ucu topuz şeklinde diğer uç ise kendi etrafında dönerek bir ilmik (halka) yaparak sonlanmakta. Önce kalın olup sonra incelen bir sarkacı var.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 35
Env. No.	**:**	2002/306
Adı	**:**	S şeklinde kulak iğneli, kare montürlü küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, döküm, güverse
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 7 A, 2002
Ölçüler	**:**	Y: 18 mm, G:8 mm; Taş yuvası: K: 4 mm, 8 x 8 mm, A:1.63 gr
Tanım	**:**	S şeklinde küpe halkasına kare taş bordürlü kare taş yuvası lehimlenmiştir. Taş yuvasının altında bir ilmek ve bu ilmeğe ucunda bir düğümü olan ve diğer ucu halka şeklinde bir sarkaç bağlanmış. Sarkacın üzerinde güverse tekniği ile bir küresi vardır.
Analoji	**:**	Ergil, s.49, No.130 (M.S. 1. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 1. yy

Kat. No.	**:**	K 36
Env. No.	**:**	2003/317(A)
Adı	**:**	S şeklinde kulak iğneli, daire montürlü küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, lapis lazuli, tel, döküm
Durumu	**:**	Tüm, çift
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	Y: 24 mm, A:1.33 gr ve 1.30 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli telden "S" şeklinde klipsin (halkasının) bir ucuna yuvarlak taş yuvası lehimlenmiştir. Yuva'nın içinde koyu kırmızı konik bir taşı ve klipsine minik bir halka ile tutturulmuş lapis lazuli taşlı sarkacı vardır. Sarkacın teli taşı tutması için bitiminde düğümlenmiş.
Analoji	**:**	BMCJ, s.282, Lev. 52/ 2396 (M.S. 2.-3. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 2.-3. yy

Kat. No.	**:**	K 37
Env. No.	**:**	2003/318(A)
Adı	**:**	S şeklinde kulak iğneli, rozetli küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, taş, metal levha repouse, taş kakma
Durumu	**:**	Çift, bir tekin sarkaçlarının 2 boncuğu eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	1. Küpe: Y:18 mm, G:11 mm, A:1.24 gr 2. Küpe: Y:23 mm, G: 12 mm, A:1.47 gr
Tanım	**:**	U şeklinde klipsli halkası, dairesel taş yuvası üçgen delik ve geometrik desenle bezeli bir levha ile çevrili gövdesi vardır. Taş yuvasında kahverengi bir taş yerleştirilmiştir. Bu gövdeye üç minik sarkaçla kahverengi boncuk tutturulmuştur
Analoji	**:**	Naumann, s.43, Lev. 18/ 93 (M.S. 2. – 3. yy.); Ergil, s.45, No.120 (M.S. 4 yy.); Meriçboyu, s.206, Res.1 (M.S. 3. yy) ve s:207, Res.3 (M.S.3. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 2.-3. yy

Kat. No.	**:**	K 38
Env. No.	**:**	2001/120 (A)
Adı	**:**	Küpe
Malzeme, teknik	**:**	Altın, metal levha ve döküm
Durumu	**:**	Tüm, tek, taşı eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 45, 2001
Ölçüler	**:**	Ç:8 mm, Y:12 mm
Tanım	**:**	Daire şeklinde taş yuvası ve sivri iğnesi vardır. Metal levhadan içi boş, tabanı düz ve ortasında taşa uygun bir yuvası olan bir bölüm oluşturulmuş. Bir ucu sivri tel düztaban yüzeyinde kendi etrafında dönüp tabana lehimlenmiştir.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat.N	**:**	K 39
Env.N	**:**	2005/101 (A)
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Gümüş, akik
Durumu	**:**	Yüzük halkası eksik ve kırık
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 59, 2005
Ölçüler	**:**	Taş genişliği:12x10 mm, eksik bölümlerinden ötürü tam bir ölçüm yapılamadı
Tanım	**:**	Kaşta oyulmuş bir yuva üzerinde intaglio olarak akikten taşı var. Taşa oyulmuş figürde Hermes, gövdesini hafifçe "S" yaparak bir desteğe dayamış ve kaide üzerinde ayakta durmaktadır. Başında bir başlık (petasos) vardır. Sağ elinde kerykeion, sol elinde ise para kesesi tutmaktadır.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat.N	**:**	K 40
Env.N	**:**	2003/309(A)
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Gümüş
Durumu	**:**	Tüm, yüzük halkası ortasından kırık ve tümleme izi var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 49, 2003
Ölçüler	**:**	D Ç:19 mm, İ Ç:14 mm, A:3.84 gr
Tanım	**:**	İç yüzeyi düz, dış yüzeyi bombeli altıgen formdadır. Omuzdan kaşa geçişte kalınlaşmaktadır. Oval formlu, yassılaştırılmış yüzük kaşında sola doğru yürüyen aslan, aslanın gövdesinin üstünde hilal ve hilalin içinde yıldız betimi vardır
Analoji	**:**	Yüzük Halkası: Greinfenhagen II, Lev. 60/ 3-4 (M.S. 3. yy); Bingöl, s.166, K.185 (Geç Roma); BMCR, s.xlvii-xlix (Geç Roma) Yüzük Kaşı: Meriçboyu, s.232, (M.S.1. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 3.-4. yy

Kat.N	**:**	K 41
Env.N	**:**	2003/324(A)
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Altın, taşı akik
Durumu	**:**	Tüm, yüzük taşı çevresi hafif yıpranmış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	D Ç:21 mm, İ Ç:17 mm, Y: 18 mm, A:2.29 gr
Tanım	**:**	İçi düz, dış yüzeyi kalınlaşarak ve genişleyerek omuzu oluşturmaktadır. Halkası sekizgen şeklindedir. Dörtgen formlu kaşta küçük oval taş yuvası vardır. Koyu kırmızı oval kesitli taşı vardır
Analoji	**:**	Yüzük Halkası: K 39 gibi Yüzük Kaşı: BMCR, N.522, 827 (M.S. 2.-3. yy); Pfeiller, s.74, Lev.16/6-8 (M.S. 2.-3. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 3. yy

Kat.N	**:**	K 42
Env.N	**:**	2003/323(A)
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Altın, akik. Metal levha bir çekirdek üzerinde sıvama tekniği ile birleştirilmiş
Durumu	**:**	Tüm, yüzük taşı yuvası kenarları düzensiz
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	D Ç: 25 mm, İ Ç:16 mm, Y:21 mm, A:3.07 gr
Tanım	**:**	İçi düz, dış yüzeyi dışa doğru bombeli yüzük halkası kaşa doğru genişleyerek yükselmekte. Omuzların bitiminde oval kesitli dış bükey profilli yüzük kaşına kırmızı, beyaz ve turuncu renkli oval çizgileri olan taş oturtulmuş
Analoji	**:**	Greifenhagen, II, s.7, Lev.59/7-8 (M.Ö. 1. yy- M.S. 1. yy); BMCR, Lev. 14/495 (M.S. 2. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-2. yy

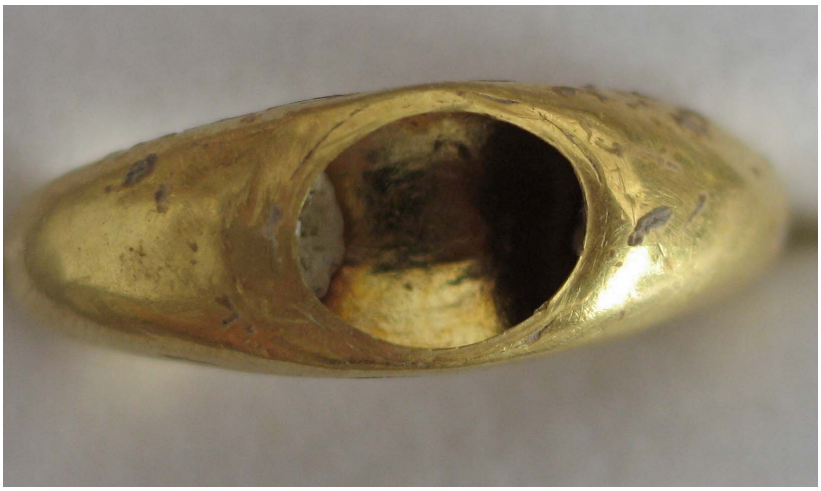
Kat.N	**:**	K 43
Env.N	**:**	2001/125
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Altın, Oniks. Metal levha dövme tekniği ile birleştirilmiş. (Muhtemelen çekirdek üzerinde)
Durumu	**:**	Tüm, tek, omuz kenarında birleştirme izi ve eziklikler
Buluntu yeri, yılı	**:**	Akropolis yüzey buluntusu, 2001
Ölçüler	**:**	İ Ç: 17 mm, D Ç:26 mm, Y: 14 mm, Kaş: G:7 mm, U: 10 mm, Omuz U: 25 mm, A:3.38 gr
Tanım	**:**	Elips biçiminde iç yüzeyi az, dış yüzeyi belirgin dış bükey, bombeli şekilde omuzlara doğru kalınlaşmış. Kaş üzerinde oyulmuş elips biçiminde taş deliği ve bu içinde hareketli üzerinde yunus betiminin kazıma tekniği ile işlendiği, beyaz halkası olan sarı oniks bir taşı var
Analoji	**:**	K 42 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-2. yy

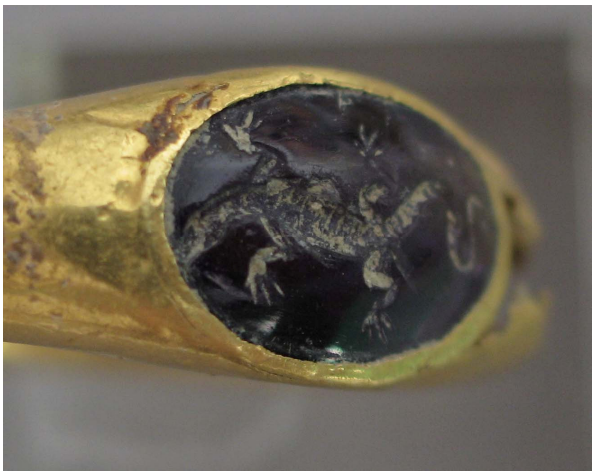
Kat.N	**:**	K 44
Env.N	**:**	5.27.98
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Altın. Metal tel levha, dövme tekniği içinde bir çekirdek kullanılarak yapılmış
Durumu	**:**	Tüm, tek, taşı yok
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 3 A, 1998
Ölçüler	**:**	İ Ç:16 mm, D Ç:23 mm, Kaş: 21 mm, Taş yuvası: U:19 mm, G:7 mm, A:2.55 gr
Tanım	**:**	Elips formunda iç yüzeyi dış yüzeyi dış bükey ve omuzlara doğru genişleyerek yükselen yüzük halkasının kaşında oval formlu, uzunlamasına bir taş yuvası var. Taşı yok ve boşluktan çekirdek görünüyor
Analoji	**:**	BMCR, Lev.13/430, 450 (Erken Roma); Bingöl, s.156, K.170 (M.Ö. 1. yy); Zahn, s:27, Lev.50/14 (M.S. 1. yy)
Tarihleme	**:**	M.Ö. 1. – M.S. 1. yy

Kat.N	**:**	K 45
Env.N	**:**	3.27.98
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Altın, kırmızı mor renkli ametist. .Metal levhaya dövme tekniği ile şekil verilmiş, içi boş, çekirdek yok. Taşa betim kazıma tekniğiyle yapılmış
Durumu	**:**	Tüm, kalınlaşan ve genişleyen omuza doğru geniş bir alanda dış yüzey parçalanmış, ezilmiş ve eksik bölümleri var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Odası 3 A, 1998
Ölçüler	**:**	İ Ç: 16 mm, D Ç:24 mm, Kaş: G:9 mm, U:13 mm, A:2.8 gr, (silikonla şeffaf zemine yapıştırılmış zarar vermemek için envanter listesindeki tartı kabul edildi)
Tanım	**:**	Elipse yakın daire formunda iç yüzey az, dış yüzey belirgin dış bükey formda, oval şekildeki taş yuvasına gömük kırmızı mor renkli ametist taşı üzerinde kertenkele betimi var
Analoji	**:**	Halka yapısı K 43'e benzer
Tarihleme	**:**	M.Ö.1. yy-M.S.1.yy)

Kat.N	**:**	K 46
Env.N	**:**	2003/325(A)
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Altın, şeffaf taş.
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	D Ç:16.5 mm, İ Ç:14,5 mm, Y:14 mm, A:1.50 gr
Tanım	**:**	İçi düz, dışı hafif dışa doğru bombeli halkası omuzlara doğru hafif kalınlaşıp, genişler. Dikdörtgen taş yuvası kısa kenarlarına yapılan boğumla belirginleştirilmiş ve içine piramit şeklinde şeffaf taş yerleştirilmiş. Taşın tabanı yüzük iç yüzünde de görülmektedir
Analoji	**:**	Greinfenhagen, II, s.79, Lev.59/25-26 (M.S. 2. yy); BMCR, s.30, Lev.5/183 (Roma)
Tarihleme	**:**	M.S. 2. yy

Kat. No.	**:**	K 47
Env. No.	**:**	16.45.92
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Bronz, döküm
Durumu	**:**	Tüm, tek, patinalı
Buluntu yeri, yılı	**:**	Stadium tonozlu alan, 1992
Ölçüler	**:**	Halka: D Ç: 22 mm, İ Ç: 19 mm, G: 5 mm Kaş: G:16 mm, Y:18 mm, A:5.74 gr
Tanım	**:**	İç yüzeyi düz, dış yüzeyi hafif dışa bombeli olan halka omuzlara doğru genişleyerek yükselmektedir. Omuzların üzerinde dikdörtgen şeklinde levhadan kaşı vardır. Kaş üzerinde boylamasına düzensiz çizgilerden bezemesi mevcuttur
Analoji	**:**	BMCR, Lev.32/1390 (Roma)
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3. yy

Kat. No.	**:**	K 48
Env. No.	**:**	4.35.90
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Bronz, tel, döküm
Durumu	**:**	Deforme, patinalı
Buluntu yeri, yılı	**:**	Konutlar, 13. mekân, 1990
Ölçüler	**:**	Y: 23 mm, G:25 mm, A:5.70 gr
Tanım	**:**	Şekli bozulmuş halkanın iç ve dış yüzeyi düz, kare şeklinde bronzdan kaşı var.
Analoji	**:**	K 46 gibi
Tarihleme	**:**	M.S. 1-3. yy

Kat. No.	**:**	K 49
Env. No.	**:**	2002/326
Adı	**:**	Yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Bronz
Durumu	**:**	Tüm, tek, patinalı
Buluntu yeri, yılı	**:**	Akropolis, 2002
Ölçüler	**:**	İ Ç:15 mm, Y:20 mm, D Ç:19 mm, Kaş: Gen:19 mm, A:2.50 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli tel birbirini çaprazlayarak yüzük halkasını daire şeklinde tümledikten sonra üç sıra spiral şeklinde sarıldıktan sonra ana halkaya iki taraftan sarılarak yüzüğü tamamlar
Analoji	**:**	Segall, s.40, N.199 (M.S. 3. yy); BMCR, Lev.25/986 (M.S.3-4. yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 3 yy

Kat. No.	**:**	K 50
Env. No.	**:**	7.13.79
Adı	**:**	Halka yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Bronz
Durumu	**:**	Tüm, patinasız
Buluntu yeri, yılı	**:**	Güney hamam, Batı Portik, 1979
Ölçüler	**:**	İ Ç:19 mm, D Ç:27 mm, K:4 mm, A:7.03 gr
Tanım	**:**	İç ve dış yüzeyi dış bükey, her iki yüzeyde birbirilerinin karşısına düşen beşli yivin iki kenarında iç içe iki daire var.
Analoji	**:**	Greinfenhagen, II, s.83, Lev.61/9 (Roma)
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-3. yy

Kat. No.	**:**	K 51
Env. No.	**:**	38.24.97
Adı	**:**	Halka yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, pürüzlü yüzeyli
Buluntu yeri, yılı	**:**	Konutlar, 1997
Ölçüler	**:**	İ Ç:14 mm, D Ç:22 mm, K:4 mm, A:1.5 gr
Tanım	**:**	İç yüzey düz, dış yüzeyi dış bükey
Analoji	**:**	Greinfenhagen, II, s.83, Lev.61/9 (Roma)
Tarihleme	**:**	M.S. 1.-3. yy

Kat. No.	**:**	K 52
Env. No.	**:**	21.27.98
Adı	**:**	Halka yüzük
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, tek, yüzeyde ince kenarlarda aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 3, A2, 1998.
Ölçüler	**:**	İ Ç:14 mm, D Ç:27 mm, A:4.94 gr
Tanım	**:**	İç yüzeyi düz, daire kesitli dış yüzeyde dış bükey omuzlara doğru genişliyor. Kaş bölümü düz ve bezemesiz
Analoji	**:**	BMCR, s.238, Lev.35/1630 (M.Ö.3.-4. yy); BMCR, s.84, Lev.14/487 (M.S.2.-3.yy)
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 53
Env. No.	**:**	2003/311(A)
Adı	**:**	Kolye
Malzeme, teknik	**:**	Altın, çift iç içe halka zincir, (tilkikuyruğu), tel
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	K: 4 mm U:370 mm, A:21.42 gr
Tanım	**:**	Zincirin iki ucunu, üzerine yatay yivlerle bezemeli bir levha kapatmış. Ve lehimler birer kalın halka eklenmiş. Uçlardan birinde tel damla şeklinde çevrilip kalın halkaya geçirilip düğümlenmiş. Diğer uçta ise tel yine damla şeklinde çevrilip halkaya geçirilmiş ve klips olacak şekilde bir ucu açık bırakılmış
Analoji	**:**	Ogden, Lev.14 (M.S. 2.-3. yy.); Greinfenhagen II, Lev.25/2 ve Lev.26/1 (M.S. 1. yy.); Segall, Lev.28/105 (M.S. 1.-2.yy.); Meriçboyu, s.210, Res. 2 (M.S. 2.-3. yy.)
Tarihleme	**:**	M.S. 1-2. yy.

Kat. No.	**:**	K 54
Env. No.	**:**	3.35.90
Adı	**:**	Haç (kolye ucu)
Malzeme, teknik	**:**	Bronz, döküm
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Stadium 31. -32. tonozlu mekanlar arası, 1990
Ölçüler	**:**	U: 31 mm, G:20 mm, K: 5 mm, A:5.01gr
Tanım	**:**	Uçları çift yivli iki yan kolların birinin üzerinde yarım daire asma deliği var. Kolların birleştiği orta noktada bir oyuğu var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

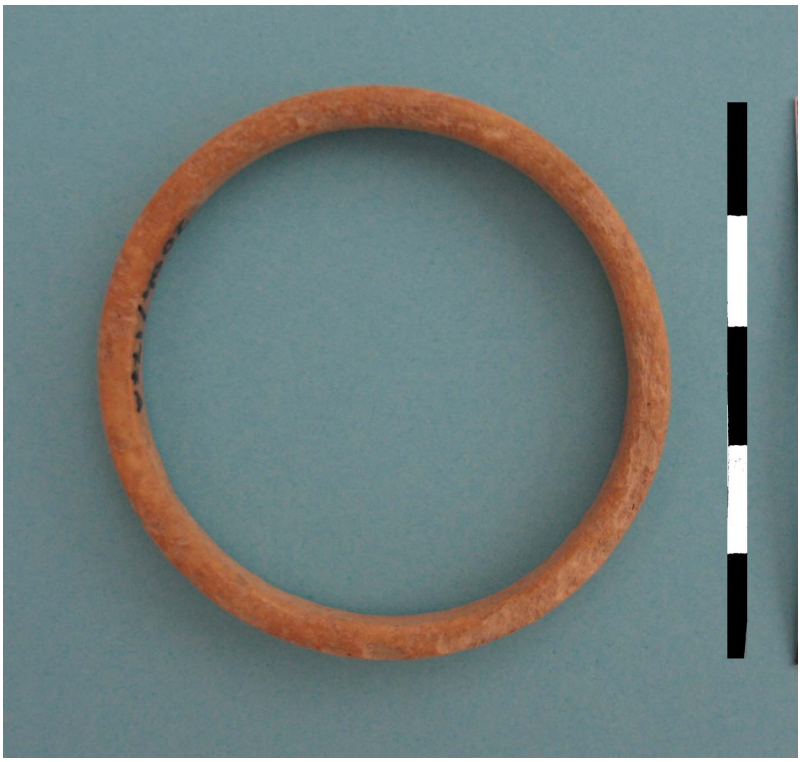
Kat. No.	**:**	K 55
Env. No.	**:**	44.27.98
Adı	**:**	Kameo
Malzeme, teknik	**:**	Onyks, nikolo
Durumu	**:**	Tüm tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Podyum 4, 1998
Ölçüler	**:**	Y:17 mm, G:19 mm, Vitrin malzemesi ağırlık alınamadı
Tanım	**:**	Arkası düz, önü medusa başı şeklinde kabartma olarak yapılmıştır. Başın iki yanında şakak hizasında kanat benzeri bezemenin hemen altında kavisli kıvrımlar çene altında birleşiyor. Saçlar lüle halinde yüzü sağ yanında betimlenmiş, dar bir alın aşağı eğik kaşlar ve gözler ile hafif kavisli bir burun ve sivri çenesi var. Arka yüzde çatlağı var
Analoji	**:**	Meriçboyu, s:239, Res.1 (M.S. 2. -3. yy.)
Tarihleme	**:**	M.S. 2. -3. yy

Kat. No.	**:**	K 56
Env. No.	**:**	2002/293 (A)
Adı	**:**	Kameo
Malzeme, teknik	**:**	Cam
Durumu	**:**	Tüm tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 8, 2002
Ölçüler	**:**	Y:13.5 mm, G:15 mm, Vitrin malzemesi ağırlık alınamadı
Tanım	**:**	Kalp biçimli siyah renkli, üzerinde enine çizgiler olan zeminde cepheden Medusa başı. Saçlar yanlarda verev çizgilerle belirtilmiş, arkası düz, iki adet dikey ip deliği vardır.
Analoji	**:**	Meriçboyu, s:239, Res.1 (M.S. 2. -3. yy.)
Tarihleme	**:**	M.S. 2. -3. yy

Kat. No.	**:**	K 57
Env. No.	**:**	2004/177(A)
Adı	**:**	Bilezik
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, dış yüzeyde aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Yapısı 6 B, 2004
Ölçüler	**:**	K:5 mm, D Ç:48 mm, İ Ç:40 mm, A:4.04 gr
Tanım	**:**	İç yüzey düz, dış yüzey hafif bombeli, bezemesiz
Analoji	**:**	Greifenhagen, II, Lev.36/2 (M.Ö.1. yy-M.S. 1.yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 1. yy

Kat. No.	**:**	K 58
Env. No.	**:**	2003/332(A)
Adı	**:**	Bilezik
Malzeme, teknik	**:**	Cam
Durumu	**:**	Tüm, yüzeyde sarımsı aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, L 50 içi, 2003
Ölçüler	**:**	D Ç: 79 mm, İ Ç:63 mm, G: 11 mm, A:33.12 gr
Tanım	**:**	Lacivert renkli, iç yüzeyi düz, dış yüzeyi dışbükey tam daire şeklinde
Analoji	**:**	Greifenhagen, II, Lev.36/2 (M.Ö.1. yy-M.S. 1.yy), Zahn, s:116, Lev.64/370 (Geç Antik Dönem)
Tarihleme	**:**	M.S. 1. yy

Kat. No.	**:**	K 59
Env. No.	**:**	37.27.98
Adı	**:**	Bilezik
Malzeme, teknik	**:**	Bronz
Durumu	**:**	Gövdede dökülmeler ve konservasyonu yapılmış kırık izi var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Podyum 4, 1998
Ölçüler	**:**	D Ç: 55 mm, İ Ç: 49 mm, A:7.09 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli kalın tele, ince telden sıkı spiraller şeklinde tel sarılarak bezeme oluşturulmuştur. İki ucu birbirine bağlanarak bilezik daire şeklini almıştır
Analoji	**:**	Greinfenhagen, Lev.36/4 (M.S. 3.yy)
Tarihleme	**:**	M.S. 3. yy

Kat. No.	**:**	K 60
Env. No.	**:**	2003/322(A)
Adı	**:**	Pendant
Malzeme, teknik	**:**	Altın, tel, güverse
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	U:25 mm, G:12 mm, K:1 mm, A:1.31 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli iki tel köşeli halka şekline getirilip birleştirilmiş, "8" şekli verilmiştir. İki halkanın birleşim yerinde önde ve arkada birer topuz vardır
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 61
Env. No.	**:**	Pg.03.29
Adı	**:**	Aplik
Malzeme, teknik	**:**	Altın , metal levha, kalıp baskı tekniği
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	U:15,5 mm, G:10 mm, K:0,1 mm İğne U:36 mm, G:3 mm, A:0.70 gr
Tanım	**:**	İnce dörtgen şeklinde levha, arı betimli, levhanın üzerinde deliği olan ve sola kıvrılmış iğne levhaya iki yerden girerek tutturulmuş
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 62
Env. No.	**:**	2003/326(A)
Adı	**:**	Aplik
Malzeme, teknik	**:**	Altın, metal levha, kalıp baskı tekniği
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50 içi, 2003
Ölçüler	**:**	U:17 mm, G:15 mm, K:0.1 mm İğne U:26 mm, G:3 mm, A: 0.19 gr
Tanım	**:**	İnce dörtgen şeklinde levha, arı betimli, levhaya iki delikten geçen deliği de olan bir iğne iliştirilmiş. Arka yüzeyde arı betiminin negatifi izlenmekte
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 63
Env. No.	**:**	18.24.97
Adı	**:**	Aplik
Malzeme, teknik	**:**	Altın, metal levha, kalıp baskı
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, La.97.K.8, 1997
Ölçüler	**:**	U:15 mm, G:13 mm, K:0.1 mm, İğne U:24 mm, G: 1mm, A: 0.19 gr
Tanım	**:**	Dikdörtgen levha üzerinde arı betimi var. Dikdörtgenin uzun kenarları üzerinde iki ince delikten iğnesi geçmekte. Ters tarafında arı betiminin negatifi vardır.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 64
Env. No.	**:**	2002/303(A)
Adı	**:**	Aplik
Malzeme, teknik	**:**	Altın, metal levha, kalıp baskı
Durumu	**:**	Tüm, tek
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 7, A, 2002
Ölçüler	**:**	U:23 mm, G: 11 mm, A:0.19 gr
Tanım	**:**	İnce damla şeklinde levhaya, kabartma olarak arı ? betimi işlenmiş. Levhaya iki kenardan açılan çentikten geçen deliği de olan bir iğne iliştirilmiş. Arka yüzeyde betiminin negatifi izlenmekte
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 65
Env. No.	**:**	2001/124(A)
Adı	**:**	Aplik
Malzeme, teknik	**:**	Altın, levha, kalıp baskı
Durumu	**:**	Tüm, iğnesi eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 45, 2001
Ölçüler	**:**	Y: 21 mm, G:17 mm, A:0.11 gr
Tanım	**:**	Şekilsiz levha üzerinde arka yüzde negatifi şeçilen, yaprak?, başak? Kabartma betimli, iki adet deliği mevcut. Üzerinde ince şerit tarzı levhadan kırık bir iğnesi var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

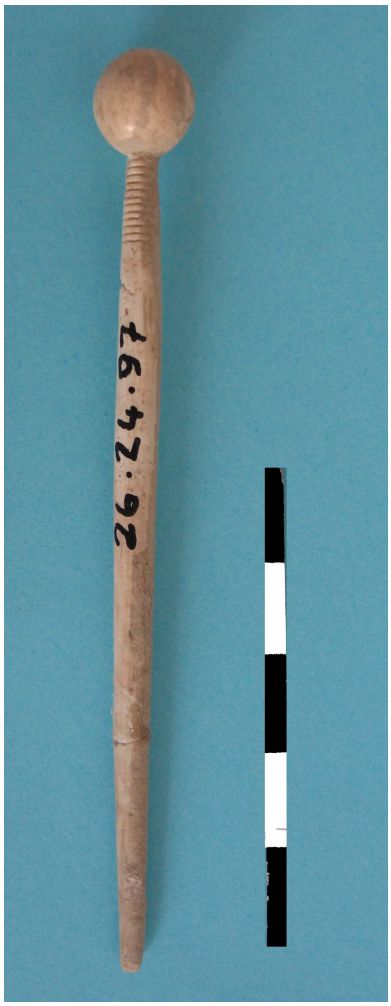
Kat. No.	**:**	K 66
Env. No.	**:**	2004/160(A)
Adı	**:**	İğne
Malzeme, teknik	**:**	Bronz, döküm
Durumu	**:**	Tüm, patinalı, topuza yakın bölümde eğrilmiş
Buluntu yeri, yılı	**:**	Akropolis, 2004
Ölçüler	**:**	U:58 mm, K: 3 mm, Topuz Ç:13 mm, A:5.59 gr
Tanım	**:**	Kare kesitli, bir ucu sivritilmiş, diğer ucuna küresel topuz şekli verilmiş
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 67
Env. No.	**:**	3.48.94
Adı	**:**	İğne
Malzeme, teknik	**:**	Bronz, döküm
Durumu	**:**	Tüm, patinalı
Buluntu yeri, yılı	**:**	Akropolis, 1994
Ölçüler	**:**	U:64 mm, K:3 mm Topuz:U: 8 mm, Ç:9 mm, A:5.16 gr
Tanım	**:**	Dörtgen kesitli gövde kalınlaşıp küre şeklinde topuzla sonlanmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 68
Env. No.	**:**	26.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, tek, yüzeyde aşınmalar var, kırık konservasyonu yapılmış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	U:95 mm, K:5 mm, Topuz U:11 mm, Ç:16 mm, A:2.65 gr
Tanım	**:**	Beyaz renkli, dairesel kesitli kalın gövde 11 yivle incelmekte ve boynu oluşturmakta küre şeklinde bir topuzu var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 69
Env. No.	**:**	2002/327(A)
Adı	**:**	İğne
Malzeme, teknik	**:**	Bronz
Durumu	**:**	Tüm, konservasyon yapılmamış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Akropolis, 2002
Ölçüler	**:**	U:94 mm, K:3 mm Topuz Ç: 6.5 mm, A:2.56 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, küre şeklinde topuzu izleyen gövde incelerek ve hafif eğri sivriliyor
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 70
Env. No.	**:**	2003/338(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, topuzda ince bir boylamasına çatlak var, sivrilen iğne ucu kırık
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 49, 2003
Ölçüler	**:**	K:3.5 mm, U:97 mm, Topuz Ç: 4 mm, A:1.04 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey parlak ve bezemesiz, kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra küre şeklinde topuzu oluşturmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 71
Env. No.	**:**	2003/340(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, topuz yüzeyinde aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	K:4,5 mm, U: 114 mm, Topuz Ç: 7 mm, A:2.16 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey parlak ve bezemesiz, sivrilen iğne ucu açık yeşilimsi renktedir. Kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra küre şeklinde topuzu oluşturmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 72
Env. No.	**:**	22.27.98
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık ve eksik, yüzeyde yıpranmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1998
Ölçüler	**:**	K:5,5 mm, U:76 mm, Topuz U:9 mm, Ç:8 mm, A:2.61 gr
Tanım	**:**	Yassı silindir kesitli kalın gövde, yüzey parlak ve bezemesiz, kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra küre şeklinde sivrilerek topuzu oluşturmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 73
Env. No.	**:**	18.27.98
Adı	**:**	İğne parçası
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, kırık, sivri ucu eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1998
Ölçüler	**:**	U:30 mm, K:3 mm, Topuz Ç:2,5 mm, U:3 mm, A:0.33 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli parlak yüzeyli ikili yivle incelerek bir boyun kısmı oluşturduktan sonra küçük küresel bir topuzla bitmekte
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 74
Env. No.	**:**	2003/339(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	K:5 mm, U:121 mm, Topuz U:8.5 mm, Ç:6 mm, A:2.40 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey parlak ve bezemesiz, kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra basık küre şeklinde sivrilerek topuzu oluşturmakta. Sivri bir iğne ucu var.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 75
Env. No.	**:**	2003/342(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	K:4,5 mm, U:124 mm, Topuz U:8 mm, K:6 mm, A:3.10 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey parlak ve bezemesiz, sivrilen iğne ucuna doğru açık yeşilimsi renkte, kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra basık küre şeklinde topuzu oluşturmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

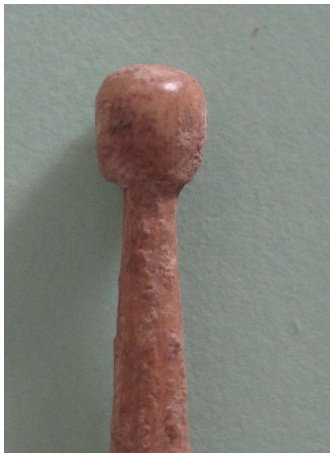
Kat. No.	**:**	K 76
Env. No.	**:**	2003/343(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	K:5 mm, U:118 mm, Topuz U: 7 mm, Ç: 5 mm, A:2.40 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey parlak ve bezemesiz, kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra basık küre şeklinde sivrilerek topuzu oluşturmakta. Sivri bir iğne ucu var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 77
Env. No.	**:**	30.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, tek, yüzey yıpranmış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	U:106 mm, K:4 mm, Topuz: U:6 mm, K:5 mm, A:2.07 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli gövde incelerek bir boyun oluşturduktan basık küre şeklinde bir topuzla sonlanmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 78
Env. No.	**:**	2002/316(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2002
Ölçüler	**:**	U:91 mm, K:5 mm, Topuz Ç:6.5 mm, U:9 mm, A:2.04 gr
Tanım	**:**	Daire kesitli sivri uç gövdede yassılaşmakta ve incelerek bir boyun yaptıktan sonra basık küre şeklinde bir topuzla sonlanmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 79
Env. No.	**:**	19.45.92
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, sivri ucu eksik, yüzeyde aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Konutlar, 1992
Ölçüler	**:**	U:85 mm, K:4 mm, Topuz U:6 mm, Ç:7 mm, A:2.22 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli kalın gövde incelerek bir boyun kısmından sonra basık küre şeklinde bir topuzla sonlanmaktadır. Yüzeyi parlak ve cilalıdır.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 80
Env. No.	**:**	18.45.92
Adı	**:**	İğne
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Topuzda yıpranmalar var, sivri ucu eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Konutlar, 1992
Ölçüler	**:**	U:78 mm, K:4 mm, Topuz K:5 mm, U:8 mm, A: 1.56 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli kalınlaşan gövde incelerek bir boyun oluşturduktan sonra basık küre şeklinde bir topuzla sonlanmaktadır
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 81
Env. No.	**:**	2001/116 (A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, iğne ucu eksik, gövde ve topuzda aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2001
Ölçüler	**:**	U:91 mm, Gövde Ç: 4 mm, Topuz Ç: 6 mm, A: 2.05 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, bezemesiz, parlak yüzeyli, açık kahverengi iğnenin bir ucu sivrilerek inceldiği bir boyundan sonra basık küre bir topuzla sonlanmaktadır. Gövde ile topuzun birleşme yeri belirgindir
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 82
Env. No.	**:**	36.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, sivri ucu eksik, gövdede yer yer yıpranma izleri var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 1, 1997
Ölçüler	**:**	U: 73 mm, K: 4 mm, Topuz K:5 mm, Ç:6 mm, A:1.05 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, bezemesiz, gövde topuza doğru kalınlaşıp, ince bir boyun oluşturduktan sonra basık küre şeklinde bir topuzla sonlamıştır
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 83
Env. No.	**:**	2002/317(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık ve iki parça, pürüzlü yüzey
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar Odası 6, B, 2002
Ölçüler	**:**	K: 5 mm, U:51 mm, A:0.90 gr,Topuz U:18 mm, Ç:6 mm A:0.38 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey pürüzlü ve bezemesiz, basık küre şeklinde bir topuzu var.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 84
Env. No.	**:**	28.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, topuzda aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	U:125 mm, K: 5 mm, Topuz U:13 mm, K:6 mm, A:2.69 gr
Tanım	**:**	Koyu kahverengi, dairesel kesitli gövde kalınlaşarak önce ikili yiv, kalın bir boğum yaptıktan sonra eşkenar dörtgen desenli incelen bir kozalak şeklinde topuzla sonlanmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 85
Env. No.	**:**	29.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, sivri ucu eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	U:93 mm, K:6 mm, Topuz U:11 mm, K:7 mm, A:2.39 gr
Tanım	**:**	Kahverengi dairesel gövde kalınlaşarak iki yivle başlayıp kalın bir boğumla boyun kısmını oluşturduktan sonra, sivrilen ve baklava desenli kozalak şeklinde topuzla sonlanmaktadır
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 86
Env. No.	**:**	27.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık ve eksik yüzeyde aşınmalar var. Topuzu yapıştırılmış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	U:12 mm, K:5 mm, Topuz U:6 mm, K:6 mm, A:2.10 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli gövde kalınlaşıp bir yivden sonra incelerek bir boyun kısmı oluşturur. Makara şeklinde bir yivden sonra kozalak şeklinde bir topuzla sonlanır
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 87
Env. No.	**:**	6.20.96
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, eksik, konservasyon yapılmamış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Konutlar, 1996
Ölçüler	**:**	U: 92 mm, K:5 mm, Topuz: U:24 mm, Ç:9 mm, A:4.36 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli kalın gövde incelerek bir boyun oluşturduktan sonra baklava desenli kalın bir boyun ve sivrilen baklava desenli kozalak şeklinde topuzla sonlanmakta, topuzun ucu 2 sıra yivle incelmektedir
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 88
Env. No.	**:**	2.20.96
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, eksik, konservasyon yapılmamış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Akropolis, 1996
Ölçüler	**:**	U:70 mm, K:5 mm, Topuz U:20 mm, Ç:8 mm, A:2.59 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli gövde ikili yivle incelmekte, kalın bir yiv boyunu ince bir yiv ve 3 sıra yivli kozalak şeklinde bir topuzu var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 89
Env. No.	**:**	32.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık ve eksik, konservasyon yapılmamış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	K: 4 mm, U:102 mm, A:1.30 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey pürüzlü ve bezemesiz, bir yivden sonra incelen boyun kısmı, kozalak şeklinde topuzu var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 90
Env. No.	**:**	2003/337(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, gövde ve topuz yüzeyinde aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2003
Ölçüler	**:**	K:5 mm, U:93 mm, Topuz U:14 mm, K:6,5 mm, A:2.88 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey parlak ve bezemesiz kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra damla şeklinde sivrilerek topuzu oluşturmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 91
Env. No.	**:**	2003/341(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, topuzda aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Lahit 50, 2003
Ölçüler	**:**	K:4 mm, U:111 mm, Topuz U: 9 mm, K:5 mm, A:2.32 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, yüzey parlak ve bezemesiz, kalın gövde incelerek boyun kısmını oluşturduktan sonra damla şeklinde sivrilerek topuzu oluşturmakta. Sivri bir iğne ucu var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 92
Env. No.	**:**	25.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, tek, yüzeyde yıpranmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	U:106 mm, K:4 mm, Topuz: U:19 mm, K:5 mm, A:2.30 gr
Tanım	**:**	Açık kahverengi dairesel kesitli kalın gövde boyuna doğru biraz incelmekte uzun damla şeklinde topuzu var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

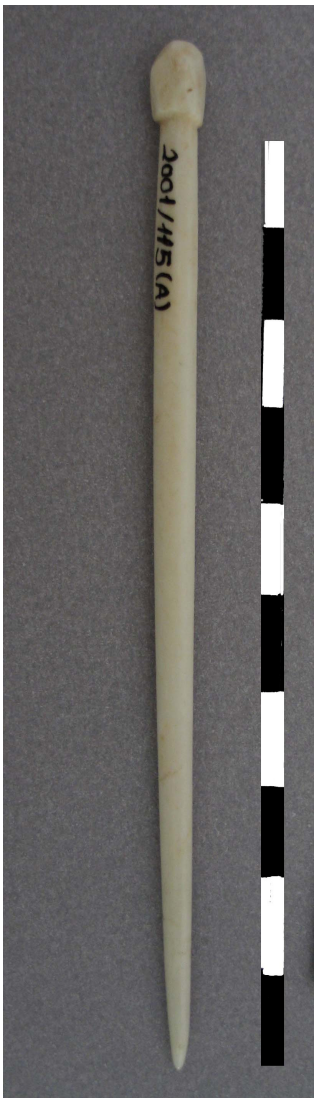

Kat. No.	**:**	K 93
Env. No.	**:**	17.45.92
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, yüzeyde yıpranmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Konutlar, 1992
Ölçüler	**:**	U:91 mm, K:4 mm, Topuz: U:13 mm, Ç:5 mm1.90 gr
Tanım	**:**	Açık yeşil renkte, parlak dairesel kesitli gövde 4 sıralı yivle incelerek bir boğum oluşturmakta, damla şeklinde sivrilerek sonlanmaktadır.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 94
Env. No.	**:**	2001/115(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2001
Ölçüler	**:**	U: 111 mm, K: 4 mm, Topuz U:9 mm, K:5 mm, A:2.57 gr
Tanım	**:**	Parlak pürüzsüz yüzeyli, dairesel kesitli, boyunda inceldikten sonra çokgen kesitli topuzla sonlanmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 95
Env. No.	**:**	34.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, sivri uç eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, Mezar odası 1, 1997
Ölçüler	**:**	U:60 mm, K:4 mm, Topuz U:12 mm, K:5 mm, A:1.50 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli kalın gövde, incelerek bir boyun oluşturup, çokgen kesitli bir topuzla sonlanmakta
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 96
Env. No.	**:**	2001/118(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Sivri ucu kırık, eksik, topuzun bir yüzeyinde geniş bir oyuk var,
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2001
Ölçüler	**:**	U:10,6 mm, Ç: 6 mm, Topuz K: 6 m, A:4.93.gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli iğne kalınlaşmakta ve yumuşak hatlı altıgen şekli verilerek yassı bir topuzla sonlanmaktadır.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 97
Env. No.	**:**	19.27.98
Adı	**:**	Saç iğnesi topuzu
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Sivri ucu eksik, kırık, başın sağ tarafında yer yer dökülmeler var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, D, 1998
Ölçüler	**:**	U: 43 mm, G: 9 mm, A:1.38 gr
Tanım	**:**	Sağ bacak dizden kıvrık, sol bacak sabit şekilde ayakta duran belden aşağı kıvrımlı uzun giysili Aphrodite betimi. Sağ el dirsekten kıvrılarak her iki çıplak göğsü örtmüş. Sol eli ise muhtemelen eteklerini tutmakta. Saçları iki omuza dökülmüş, başında bir taç var. Arka yüzde başında taç gölgesi, saç kıvrımları, çıplak sırt ve ortadan iki yana kıvrım, plililerle basenden aşağı örten bir giysisi var
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 98
Env. No.	**:**	2004/160(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Ucu kırık ve eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, yüzey, 2004
Ölçüler	**:**	U: 58 mm, G:12 mm, K: 4.5 mm, A:5.59 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli iğnenin, yassılaştırılarak yapılmış baş kısmında bele kadar işlenmiş giyimli kadın figürü vardır. Saçları ortadan ayrılıp arkada toplanmıştır. Bir alınlık ve onun gerisinde çıkıntılı bir öğeden oluşan bir başlık giymiştir. Bu başlık miğferdir. (Athena)
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

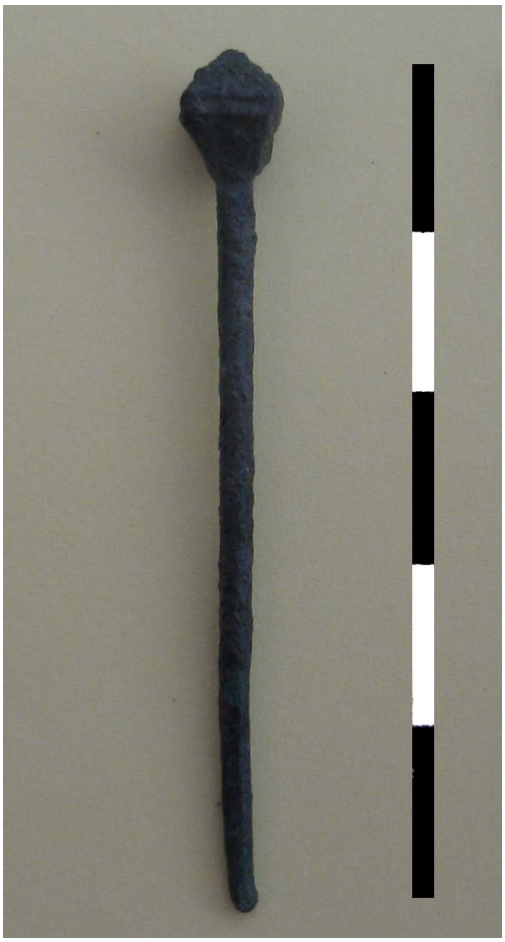

Kat. No.	**:**	K 99
Env. No.	**:**	2001/117 (A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, kırık, iğne ucu eksik
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2001
Ölçüler	**:**	Uz: 65 mm, Gövde çap:5 mm, Topuz çap: 7 mm1.99 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, parlak yüzeyli, iğne topuzuna doğru, ikili yivli dışbükey halkası ve tepesi düz konik biçimli, eşkenar dörtgen geometrik desenli bezemeli topuza sahip
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 100
Env. No.	**:**	2003/305(A)
Adı	**:**	İğne
Malzeme, teknik	**:**	Bronz
Durumu	**:**	Tüm, patinalı
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2003
Ölçüler	**:**	U:52 mm, G:, 2 mm Topuz G: 6 mm, A:1.84 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli bezemesiz uca doğru sivrilmekte, topuzu taban tabana dayanmış piramit şeklinde
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

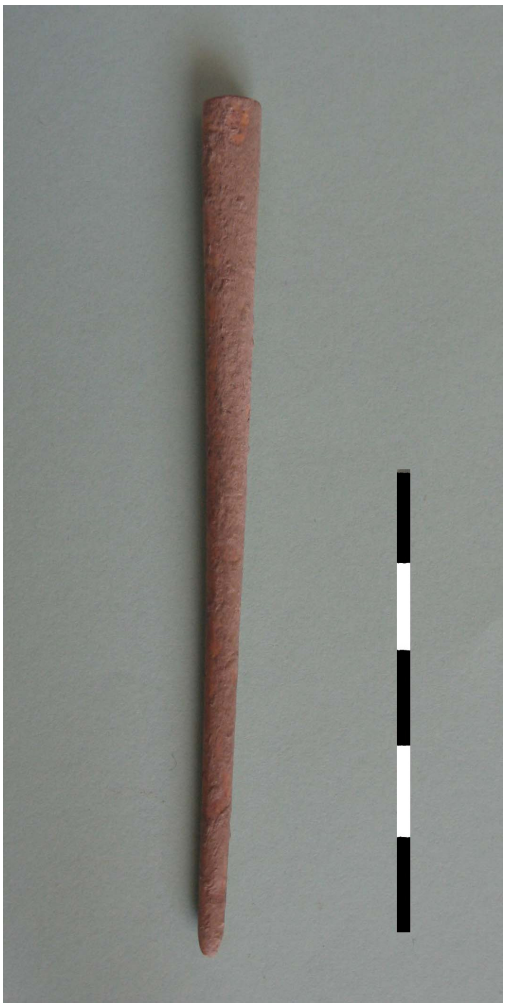

Kat. No.	**:**	K 101
Env. No.	**:**	35.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	Kalınlık: 4 mm, ile 1 mm arasında, Uz: 70 mm0.57 gr
Tanım	**:**	Yüzeyi parlak ve bezemesiz, dairesel kesitli, her iki ucu da sivri, topuz yerine bir uç kalınlaşarak yuvarlatılarak inceltilmiştir.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 102
Env. No.	**:**	33.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, konservasyon yapılmamış
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1997
Ölçüler	**:**	K: 4- 6 mm, U: 70 mm, A:2.00 gr
Tanım	**:**	Yüzeyi parlak, bezemesiz, ince ucu dairesel kesitli olarak kalınlaşmakta ve daha sonra kalın yassı hale almakta, tepe kısmı düz olarak sonlanmaktadır.
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 103
Env. No.	**:**	2001/114(A)
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Tüm, tek, yüzeyde aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 2001
Ölçüler	**:**	K: 6 mm, U:119 mm, A:3.56 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, gövde kalınlaşarak dışbükey biçimde sonlanmaktadır
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 104
Env. No.	**:**	20.27.98
Adı	**:**	Saç iğnesi parçası
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık ve eksik, yüzeyde aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1998
Ölçüler	**:**	K: 4 mm, U:67 mm, A:0.92 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, topuzu eksik
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

Kat. No.	**:**	K 105
Env. No.	**:**	31.24.97
Adı	**:**	Saç iğnesi
Malzeme, teknik	**:**	Kemik
Durumu	**:**	Kırık, 2 parça yüzeyde aşınmalar var
Buluntu yeri, yılı	**:**	Batı Nekropolis, 1998
Ölçüler	**:**	Uzun Parça K: 5 mm, U:66 mm, Kısa parça U:47 mm, K:4 mm A:1.50 gr
Tanım	**:**	Dairesel kesitli, topuzu yok
Analoji	**:**	-
Tarihleme	**:**	-

SONUÇ

İlk takılar günümüzdekinden farklı olarak insanın kendini süsleme dürtüsünden çok koruma ve bereket büyüleri ile ilgili anlam taşımaktaydı. Bu anlamların etkisi altında var oldukları toplumların sosyal, sanatsal ve ekonomik gelişim süreçleri altında pek çok evre geçirerek günümüzün takılarına ulaşılmıştır. Eski Çağ insanlarının günlük yaşamlarını keşfetme sürecinde çoğunluğu mezar buluntusu olarak elimize ulaşan takıları değerlendirmek önem taşımaktadır. Özellikle korozyona dayanıklı olduğu için günümüze çoğunlukla altın olanları ulaşan takılar geçmişin resmini inşa etmeye de olanak sağlamaktadır. Örneğin iki adet Roma dönemi altın yüzüğünün mikroskobik incelenmesi ile aynı zanaatkârın elinden çıktığı ve nasıl kullanıldığı (aynı parmakta çift olarak) belirlenmiştir. Bu bilgiler antik yazılı kaynaklarla birleştirilince bir kadının sol elinin küçük parmağına çift olarak takmış olacağı bulgusuna ulaşılması[1], geçmişin gizlerini aralamaya yardım etmiştir. Arkeologların 18. yüzyıldan itibaren takılarla ilgilenmeye başladıkları dikkate alındığında takılar bağlamında elde edilen sonuçların yol göstericiliği tartışılmazdır.

Takıların formları ve gelişimi hakkındaki bilgilerimiz çoğunlukla kutsal alanlar ve mezarlardan ele geçen buluntulara dayanmaktadır. Hazine arayan defineciler gerek antik dönemde gerekse de günümüzde mezarların içine mezar hediyesi olarak bırakılan altın takılarla ilgilenmişler ve bu mezarları soymuşlardır. Bu şekilde ele geçen takı buluntuları tarihleyici bütünden kopmuş durumda olup tarihlemeyi çok daha fazla olumsuz etkilemektedir. Sistemli kazılardan ele geçen özellikle de in-situ durumda bulunanları tarihleme ve etkilenimlerini değerlendirme önem taşımaktadır.

Organik maddeleri tarihlemede radiokarbon, keramikleri tarihlemede kullanılan termoluminesens gibi bilimsel yöntemler mevcutken takıları özellikle de metal takıları tarihlemede önerilebilecek bilimsel bir yöntem yoktur. Bundan dolayı takıları tarihleme temel olarak beraberinde bulunan tarihlenebilir buluntularla ve/veya diğer kaynaklardaki tarihlenmiş takılarla karşılaştırarak olabilmektedir. Bu durumda net tarihler yerine bir veya iki yüzyıllık zaman dilimleri içinde tarihleme

[1] Jack Ogden. **Interpreting the Past Ancient Jewellery**, London, British Museum Press, 1992 s:3-9.

olabilmekte, bazen de teknik ve temel stil daha geniş bir zaman diliminden olduğunu söylemeye olanak vermektedir. Ancak kesin tarihleme konusuna yoğunlaşmak yanı sıra etkilediği, etkilendiği dönemler ve yaşamda kullanımı ile ilgili ipuçlarına ulaşmak da çok önemlidir.[2]

Bilimsel anlamda 1946 yılında başlayan Perge kazılarında; özellikle 1994–1997 yılları ve sonrasında ivme ve süreklilik kazanan Batı Nekropolis kazıları bu tezin konusunu da oluşturan önemli sayıda takı buluntusunu çalışma olanağı sunmuştur. Şüphesiz Perge takı buluntuları bu katalogda yer alan 105 adet buluntudan ibaret değildir. Katalogun konusunu oluşturmayan boncuk buluntuları, kazılarda ele geçtiği halde Antalya Müzesi envanterine geçmeyen, müzede etütlük eser olarak saklandığı varsayılan daha pek çok malzeme vardır.

Perge buluntularında değerli metallerden olan ürünlerin başında küpeler gelmektedir. Bu katalogda 38 adet küpe incelenmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bütün küpeler altındandır ve Batı Nekropolis'teki kazılarda bulunmuşlardır. Özellikle 9 küpe tahrip edilmemiş, korunmuş lahitlerden olan Lahit 50'den in-situ buluntudur. Küpeleri tarihlemek diğer takı gruplarında olduğu gibi oldukça zordur. Bu konuda çalışma yapan araştırmacılar yüz-iki yüz yıllık zaman dilimleri içinde tarih vermektedir. Küpelerin sarkaçlı olması sadece halka kısmı bulunmuş örneklere göre daha kolay tarihleme yapma olanağı da vermemektedir. Perge kazılarında ele geçen küpelerin çoğunluğunda halkanın yapısı birbirine benzemektedir. Bu halka yapısı M.Ö. 1. yy. dan 3 yy. a kadar kullanılmıştır. Aynı form yapısına sahip halka küpeler M.S. 2. ve 3. yy. a tarihlenmekte, net bir tarih verilememektedir. Bu kataloglama sırasında da bu sorun ortaya çıkmıştır. Tarihlemedeki bu sorunlara rağmen bazı küpelerin ince örnekler olması mezar hediyesi olduğunu düşündürürken, K 9 gibi üzerinde tamirat gördüğünün izleri olan bir örnek benzerlerinin günlük hayatta da kullanıldığını söyleyebilmemize olanak sağlamaktadır. Belgeleyip değerlendirdiğimiz tüm küpeler, analoji malzemesi ve bulundukları mezar yapısı ve lahitlerle birlikte ele alındığında M.S. 1.-3. yy. a tarihlenebilirler.

[2] **A.e**., s:8

Müze envanterine geçen 14 adet yüzük taşlı ve taşsız olarak iki ana grupta incelenmiştir. Bu yüzüklerin 6'sı altından, 2'si gümüşten, 4'ü bronzdan 2'si kemiktendir. Yüzüklerin 4'ü Batı Nekropolis dışındaki alanlarda bulunmuştur. Akropolis buluntusu olan K 43'ün benzeri olan K 42 Lahit 50 buluntusudur. Bu bilgi bu iki yüzüğün mezar hediyesi olmaktan çok günlük kullanımda olduğunu ve kişinin elinde yüzüğü ile gömülmüş olabileceğini göstermektedir. Taşlı yüzük örneklerinden özellikle birinde yer alan aslan, hilal ve yıldız betimi doğu etkisini özellikle düşündürmekte, kentin doğu kültürü ve dinleri ile ilişkisini en azından takılar bağlamında kanıtlayabilir görünmektedir. Yine yüzüklerden birinin taşındaki kertenkele betiminin kökeni Mısır tanrıçası İsis'e kadar uzanan bir geçmişe gidebilmektedir. Perge'de bulunmuş yüzük örnekleri M.Ö.1. yy. dan M.S. 4. yy. a kadar uzanan geniş bir döneme içinde tarihlenebilmişlerdir. M.S. 1.-2. yy. a tarihlenebilecek mezar yapılarından ele geçen erken dönemlere tarihlenen yüzüklerin aileden yadigâr olabileceğini, geç dönemlere tarihlenenlerin ise aynı mezarların defalarca geç dönemlerde kullanıldığını gösteren kanıtlar olabileceğini söyleyebiliriz.

Kataloğumuzda yer alan takı türleri içinde tek ve altından Hellenistik zincir olarak bilinen zincir formuna rağmen kolye birleşme uçlarının özellikleri nedeniyle daha geç bir dönemin imalatıdır.

Biri camdan diğerleri kemik ve bronzdan olan 3 bilezik günlük yaşamda da kullanılan halka tipi eserlerdir. Bu da M.S. 1.-3. arasında halkın kullandığı malzeme hakkında öngörülerde bulunmayı kolaylayabilir.

Medusa başlı 2 cameo ise mezarlarla Medusa ilişkisinin Perge özelinde de sürdüğünü göstermektedir.

Mezar buluntusu olan altından 6 apliği tarihlemede kullanılabilecek uygun analoji bulunmamasına rağmen bu tür arı ve başak betimli apliklerin Ephesos buluntularında da yer alması Perge Antik kentinde İonia ve Anadolu geleneği etkilerinin yüzyıllarca sürdürüldüğünü düşündürtmektedir.

Saç iğneleri, özellikle de kemikten yapılan ve sade sayılabilecek topuzu olanlar çoğu zaman kataloglarda ve kazı raporlarında ihmal edilen grubu oluşturmaktadır. Roma dönemi ile ilgili saç iğnelerini/iğneleri değerlendiren kapsamlı bir yayında bulunmamaktadır. Tarihleme açısından zorluklara rağmen bu katalog içinde yer almaları saç iğnelerini sistemli olarak gruplandırma ve

değerlendirme olanağı sağlamıştır. 2006 yılında Perge Batı Nekropolis kazıları sırasında hayvan kemiklerine ait ana kemikleri olmayan öbekler halinde eklem parçalarından artıklar bulunmuş ve bunların kemik atölyesi artığı olabileceği düşünülmüştür. Bu artıklar Perge'de bir kemik malzeme atölyesi/işliği varlığının araştırılması gerektiğini de düşündürmüştür.[3] Baş boyun bölgesi takıları adı altında da değerlendirilen 40 saç iğnesi vardır. Bunların 4'ü bronzdan, diğerleri kemiktendir. Tarihleme yapmaya yardımcı olacak benzer analoji malzemelerinin Hitit mezarlarında ve Mykenai Akropolisinde bulunması tarihlemeyi güçleştirmektedir. Perge buluntusu iğnelerin bir kısmı konutlar, Akropolis gibi alanlardandır. Bu bulgu günlük yaşamda da benzerlerinin kullanıldığını kanıtlamaktadır. Özellikle yarı giyimli Aphrodite betimli topuzu olan K 97'nin Suriye etkili Aphrodite ile yakın benzerliği bölgenin doğu ile etkileşimine yönelik bilgileri güçlendirmektedir. İşçilik ve dairesel kesitlerinin benzerliği çoğunluğunun yerel ürünler olabilecekleri düşüncemi güçlendirmektedir. Ayrıca çoğunluğu M.S. 1–2. yy. tarihlenen mezar yapılarının bulunduğu Batı Nekropolis buluntuları olduğunu da dikkate aldığımızda değerlendirdiğimiz iğneler olasılıkla M.S.1.-.2. yy. tarihlenebilecek malzemelerdir.

Perge buluntularını malzeme açısından değerlendirdiğimizde metal analizleri gerek takıların envantere geçmiş ürünler olması gerekse de olanaksızlıklar nedeniyle yapılamamıştır. Bu nedenle altın, gümüş gibi malzemelerin ayarı, alaşımı gibi konularda yorum yapamamaktayız. Benzer şekilde takılarda kullanılan taşlara yönelik analizler de yapılamamıştır. Pek çok renk ve çeşitte taş kullanımı olmuş, ancak taş kaynakları ve nereden geldikleri hakkında bir yorum yapılamamıştır.

Perge kazıları sırasında bulunmuş çok sayıda ve yüksek kaliteli heykeller ve çanak çömlek hem heykeltıraşlık okulu, çanak çömlek atölyesinin varlığını düşündürmektedir. Ancak kanıtlar sınırlıdır. Bunun yanı sıra 2006 kazıları sırasında bulunan düzgün kesimli hayvan kemik, eklem artıkları nedeniyle kemik atölyesi olasılığı da düşünülmektedir. Kuyumculukla ilgili atölyeler konusunda kanıtlar daha sınırlıdır. Lancroski, Stadionun doğu taraf tonozlarında bulunan M.S. 2. yy. dan erken olmayan bir yazıtta gümüş ustası Nikias'ın adının olduğunu belirtmektedir. Bu tonozların birinin gümüş işliği ya da bu tür malzeme satan dükkân olduğu

[3] Haluk Abbasoğlu, 2006 Yılı Perge Kazıları Bireysel Görüşme

düşünülmektedir.[4] Perge'de bu bağlamda gümüş yanı sıra altın malzeme içinde atölyeler olabilir. Takılar için şimdilik bir atölye varlığından söz edemiyoruz.

Perge'de bulunmuş ve bu katalogda değerlendirilen takıların Roma döneminin eserleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tarihleme çok kolay olmasa da tarihleme dışında değerlendirilen takılar, günlük yaşam ve ölü kültü/mezar hediyeleri açısından ipuçları elde edilmesine olanak sağlamıştır. Bazı takılar üzerlerindeki tamirat izi, halk tipi olmaları ve konutlar gibi Nekropolis dışı alanlarda bulunmaları nedeniyle tamamen günlük yaşamda kullanılan ürünlerdir. Benzerlerinin mezar buluntuları arasında olması da muhtemelen mezara ölüyle beraber özel eşyaları olarak bırakıldıklarını göstermektedir. Bazı ürünler ise ince tekil örneklerdir. Bunlarda sadece mezar hediyesi olarak imal edilmiş olabilirler.

Müze envanterine geçen Perge takılarının bir bölümüyle ilgili başka yayınlarda benzerlerini bulmak mümkün olmamıştır. Bu takıların bulundukları konteksteki diğer malzemelerle değerlendirilmeleri daha ayrıntılı ve karşılaştırılabilir sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

[4] Karl Grafen Lanckoronski, **Petersen Städte Pamphyliens und Pisidiens. Pamphylien**, C.I. Wien, F. Tempsky, 1890, s:46, s:169, Yazıt No:43/A, 43/E.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Arrianos : Anabasis. **History of Alexander and Indica** Vol 1, the Loeb Classical Library, London, 1921.

Herodotos : **Historiai: Herodot Tarihi**, Çev: Müntekim Öktem, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel yayın: 559, Tarih dizisi:40, 2002.

Strabon : **Geographika: Antik Anadolu Coğrafyası: Geographika XII-XII-XIV**, Çev. Adnan Pekman, 3.Bs., İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1993.

Plinius : **Naturalis Historia,** Çev. H. Rackham, the Loeb Classical Library, Harward University Press, 1938.

Modern Kaynaklar

Avram, Alexandru: Goldhelm, Schwert und Silberschatze, Der Prasident Rumaniens Herr Ion Iliescu gewahrte der Ausstellung sein Hohes Patronat, Frankfurt am Main, Stadt Frankfurt Dez. Kultur u. Freizeit, 1994.

Abbasoğlu, Haluk, Martini Wolfram: "Perge Akropolisinde 1994 Yılında Yapılan Çalışmalar," **XII. Kazı Sonuçları Toplantısı**, C. II, 1996.

Abbasoğlu, Haluk, Martini Wolfram: "Perge Akropolisinde 1997 Yılında Yapılan Çalışmalar," **XX. Kazı Sonuçları Toplantısı**, C. II, 1999.

Abbasoğlu, Haluk: "Perge" **Byzas 3**, Stadgrabungen und Stadforschung im Westlichen Kleinasien-Geplantes und Erreichtes" Ed. Wolfgang Radt, 2006.

Abbasoğlu, Haluk: "The Founding of Perge and its Development in the Hellenistic and Roman Periods" Urbanizing in Western Asia Minor. Ed. D. Parrish, **Journal of Roman Archaeology Supplementary Series, 45**, 2001.

Abbasoğlu, Haluk: Perge Kazıları, **Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi**, Ed: O. Belli, Ankara, Başak Matbaacılık 2000.

Abbasoğlu, Haluk: Perge kazısı 1993 ve 1994 Yılları Ön Raporu, **XVII. Kazı Sonuçları Toplantı**sı II, Ankara, 1996, s.107-121.

Aşçıoğlu, Ayşe Esra: "İkiztepe Madeni Takıları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, 1989.

Bean, G. E.: **Eski Çağda Ege Bölgesi**, Çev. İnci Delemen, 3. Basım, İstanbul Arion Yayınevi, 2001.

Bilgi, Önder: Ed. **Anadolu Dökümün Beşiği**, İstanbul, Döktaş, 2004.

Bingöl, Işık F.R.: **Antik Takılar, Anadolu Medeniyetleri Müzesi**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü,1999.

Boardman, John: **Greek Sculpture, The Late Classical Period and Sculpture in Colonies and Overseas,** London, Thames and Hudson Press, 1995.

Boardman, John: "Archaic Finger Rings", **Antike Kunst, X,** 1967.

Boardman, John: Sickles and Strigils, **The Journal of Hellenistic Studies, 91**, 1971, s.136-137.

Colin Austin, S. Douglas Olson: **On the Date and Plot of Aristophanes' Lost Thesmophoriazusae II**. Leeds International Classical Studies 3.05, 2003.

Dörner, Frederich Karl: Nemrut Dağı'nın Zirvesinde Tanrıların Tahtları, Çev. Vural Ülkü, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI. Dizi- sa.31[1], 1999

Duchene, Herve: **Troia Hazineleri veya Schliemann'ın Düşü**. Çev:Ali Berktay, İstanbul,Yapı Kredi Yayınları:1716, 2002.

Ergil, Tülay: **Küpeler**, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Küpeler Kataloğu, Sandoz Yayınları, No:5, 1983.

Fellows, John: **The Mysteries of Freemasonry on Exposition of the Religious Dogmas and Customs of the Ancient Egyptians**, London, Reeves and Turner, 1830.

Fossing, Paul: **The Thorvaldsen Museum Catalogue of the Antique Engraved Gems and Cameos,** Copenhagen, London, Oxford University Press, 1929.

Greifenhagen, Adolf:	**Schmuckarbeiten in Edelmetall, Band I Fundgruppen,** Berlin, Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz, Antikenabteiung, 1970.
Greifenhagen, Adolf:	**Schmuckarbeiten in Edelmetall, Band II Einzelstücke**, Berlin, Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz, Antikenabteiung 1975.
Heinz-Mohr, Gerd:	**Lexikon der Symbole,** Bilder und Zeichen der Christlichen Kunst, Duesseldorf-Berlin, Eugen Diederichs Verlag, 1974[3].
Hellenkemper, Hansgerd, Friedrich Hild:	**Tabula Imperii Byzantini 8 Lykien und Pamphylien**, Teil I, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2004.
Higgins, R.A.:	**Greek and Roman Jewellery**, London, Methuen and Co. Ltd.,1961.(GRJ)
Higgins, R.A:	**Jewellery From Classical Lands**, London , Oxford University Press, 1965.(JFCL)
Hoffmann, H.P., F. Davidson:	**Greek Gold: Jewellery from the Age of Alexander**, Mainz- Rhein, Verlag Philipp von Zabern, 1965.
Knight R.P.:	"An Inquiry into Symbolical Language of Ancient Art and Mythology" **The Classical Journal**, March and June Vol. XXV, London, J. Valpy Press, 1822.
Köroğlu, Gülgün:	**Anadolu Uygarlıklarında Takı**, İstanbul, Eski Çağ Bilimler Enstitüsü Yayınları, Popüler Dizi:18, 2004.
Lanckoronski, Karl Grafen:	**Städte Pamphyliens und Pisidiens. Pamphylien**, C.I. Wien, F. Tempsky, 1890.
Liddell, Henry George, Robert Scott:	**Greek-English Lexicon**,2nd.Edition, Oxford, Clarendon Press, 1998.
Liddell, Henry George, Robert Scott:	**A Greek-English Lexicon**. Revised Sir Henry Stuart Jones, Roderick McKenzie, Oxford, Clarendon Press. 1940.
Mansel, Arif Müfid:	1946 Perge Kazısı, **Belleten, XI**, 1947, 41, s.166-167.
Mansel, Arif Müfid, Aşkıdil Akarca:	**Perge'de Kazılar ve Araştırmalar**: Excavations and Researches at Perge, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1949.

Marshall, F. H.: **Catalogue of the Jewellery, Greek, Etruscan and Roman, in the Deparments of Antiquites**, British Museum. Trustees of the British Museum, 1969. (BMCJ)

Marshall, F.H.: **Catalogue of the Finger Rings, Greek, Etruscan and Roman in the Department of Antiquites,** London**,** British Museum, 1907. (BMCR)

Melling, Machteld J.: **Hittite Cemetery at Gordion**, Philadelphia, , University Museum Monographs, University Museum Press, 1956.

Meriçboyu, Yıldız, A.: **Antik Çağda Anadolu Takıları**, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, No.69, 2001.

Naumann, Friederike: **Antiker Schmuck**. Vollständiger Katalog der Sammlung und der Sonderausstellung vom 31,5, bis 31,8, Staatliche Kunstsammlungen Kassel, 1980.

Nock, Arthur Darby, J.D. Beazley: "Sarcophagi and Symbolism", **American Journal of Archaeology**, Vol.50, No.1. 1946, s: 140-170.

Ogden, Jack: **Interpreting the Past Ancient Jewellery**, London British Museum Press, 1992.

Ogden, Jack: **Jewellery of the Ancient World**, London, British Museum Press 1992. (JAW)

Otten, Heinrich: **Die Bronzetafel aus Boğazköy**. Ein Staatsverstag Tuthalijas IV, Wiesbaden, Harrassowitz, 1988.

Özdizbay, Aşkım: "Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı", İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.

Özdizbay, Aşkım: Perge Batı Nekropolisi'nde Bir Mezar Yapısı, **Anadolu Araştırmaları, XVI**, İstanbul, 2002.

Pekman, Adnan: **Son Kazı ve Araştırmaların Işığı Altında Perge Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi- Sa. 64[a], Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.

Pfeiler, Bärbel: **Römischer Goldschmuck des ersten und zweiten Jahrhunderts n. Chr. nach datierten Funden**, Mainz, von Zabern, 1970.

Poussat, Jean-Claude: **Catalogue des Ivories Myceniens du Musee National d'Athenes**, Paris, Diffusion de Bacard, 1977.

Richter, Gisela: **Catalogue of Engraved Gems, Greek, Etruscan and Art Roman**, New York, Metropolitan Museum Press, 1956.

Richter, Gisela: **Yunan Sanatı**, Çev. B. Madra, İstanbul, Cem Yayınevi, 1984.

Rudolph, Wolf, Evelyne Rudolph: **Ancient Jewellery from the Collection of Burton Y. Berry**. Bloomington, Indiana University Art Museum, Indiana University Art Museum Publication, 1973.

Savaşçın M. Yılmaz, Altan Türe: **Anadolu Antik Takıları**, İstanbul, Goldaş Kültür Yayınları, No.2, 2002.

Scherrer Peter: **Ephesus**, **The New Guide**, authorised by Österreichisches Archäologisches Institut and Efes Müzesi Selçuk, Revision Edition, İzmir, Ege Yayınları, 2000.

Segall, Bertha: **Katalog der Goldschmiede-Arbeiten**, Athens, Museum Benaki, 1938.

Sevin, Veli: **Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, Eski Anadolu ve Trakya, Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003.

Siebert, Gérard: "Hermes", **Lexicon Iconographicum Myhthologiae Classicae**, V, Zürich,München, Artemis Verlag, 1990, s.285–387,.

Siviero, R.: **Jewelery and Amber of Italy**. A collection in the National Museum of Naples. NewYork-Toronto-London, McGraw Hill Book Company, 1959.

Smith William: (Ed) **Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology**, By Greek and Roman Biography, Vol. 1, London, Walton and Maberly, 1861.

Şahin, Sencer: **Die Inschriften von Perge I: Vorrömische Zeit, frühe und hohe Kaiserzeit,** Österreichische Akademie der Wissenschaften, Nordrhein-Westfälische Akademie der Wissenschaften, Bonn, Dr.Rudolf Habelt GMBH, 1999.

Thomson, George: **Eski Yunan Toplumu Üstüne İncelemeler, Tarih Öncesi Ege II**, Çev. Celal Üster, 2. Basım, İstanbul, Payel Yayınevi, 1991.

Toynbee J.M.C.: **Death and Burial in the Roman World**, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press, 1971.

Uygun, Çilem: "Patara Geç Hellenistik Dönem Takıları", Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2000.

Uzunoğlu, E, A. Baykal, F. Tulunay, A.Tuzcular: **Çağlar Boyu Anadolu'da Kadın: Anadolu Kadınının 9000 Yılı**, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Williams, Dyfri, Jack Ogden: **Greek Gold: Jewellery of the Classical World**, London, British Museum Press, 1994.

Woodhouse, S. C.: **English-Greek Dictionary a Vocabulary of the Attic Language** The University of Chicago Library , London George Routledge & Sons Limited, 1910.

Zahn, Robert: **Goldschmuck/Glaser/Tonfiguren/Tongefässe,** Sammlung Baurat Schiller, Berlin, Rudolph Lepke's Kunts-Auctions-Haus, 1929.

Zazoff, Peter: **Die Antiken Gemmen,** München, C.H. Beck Verlagsbuchhandlung, 1983.

http://www.perseus.tufts.edu/1992.04.0442, (Çevrim içi) Erişim 28 Şubat 2007.

http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/browseCVAImage.asp?fileName=/Vases/SPIFF/Images100/200/200028.B.DRAW/&imageSize=3 (Çevrim içi) Erişim 28 Şubat

http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/browseCVAImage.asp?fileName=/Vases/SPIFF/Images200/GER03/CVA/GER03/126/4/&imageSize=3 (Çevrim içi) Erişim 28 Şubat 2007.

http://www.leeds.ac.uk/classics/lics/200304/20030405.pdf, (Çevrimiçi) Erişim 14 Şubat 2007

http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/enggreek, (Çevrim içi) Erişim 14.3.2007

http://sunsite.ubc.ca/LatinDictionary/ (Çevrim içi) Erişim 14.3.2007

Ek 1 Katalog kayıt formu

PERGE KAZILARI TAKI KATALOĞU

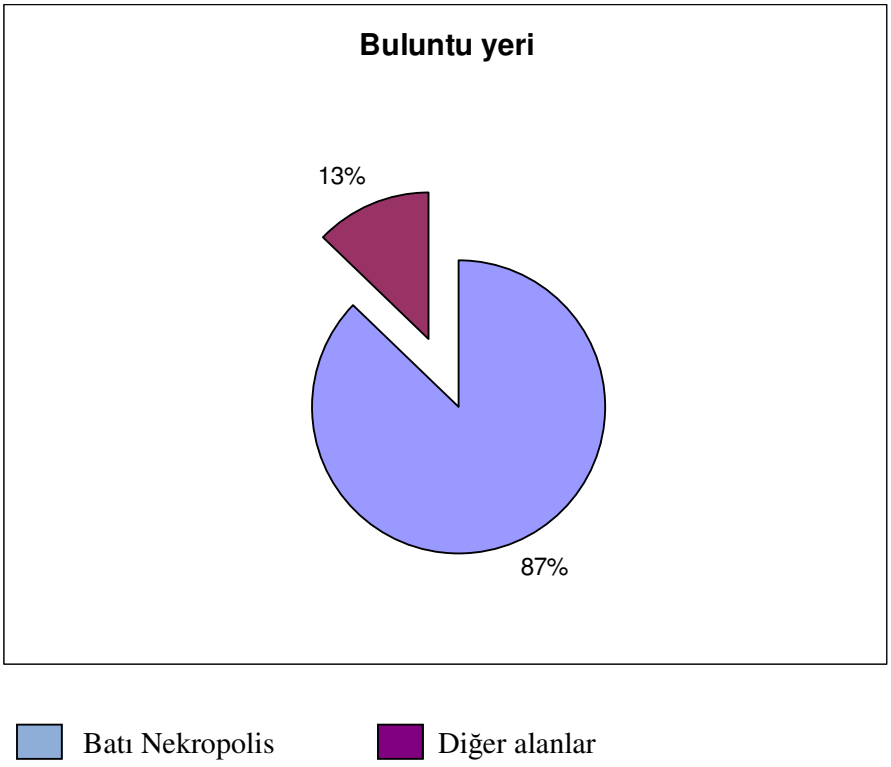
Adı:		
Malzeme:		
Katalog No:		
Kazı Envanter No:		
Müze Envanter No:		
Korunduğu Yer:	☐ Salon (…… ☐ Depo (…….....	
Buluntu Yılı:		
Buluntu Yeri:		
Boyutları:		
Ağırlık:		
Durumu:		
Tanımı:		
Teknik:		
Analoji:		
Tarih/Dönemi:		
Fotoğraf No:		

Tablo 1. Perge'de Bulunmuş Envanterlik Takıların Bulunuş Yılı ve Türlerine Göre Dağılımı

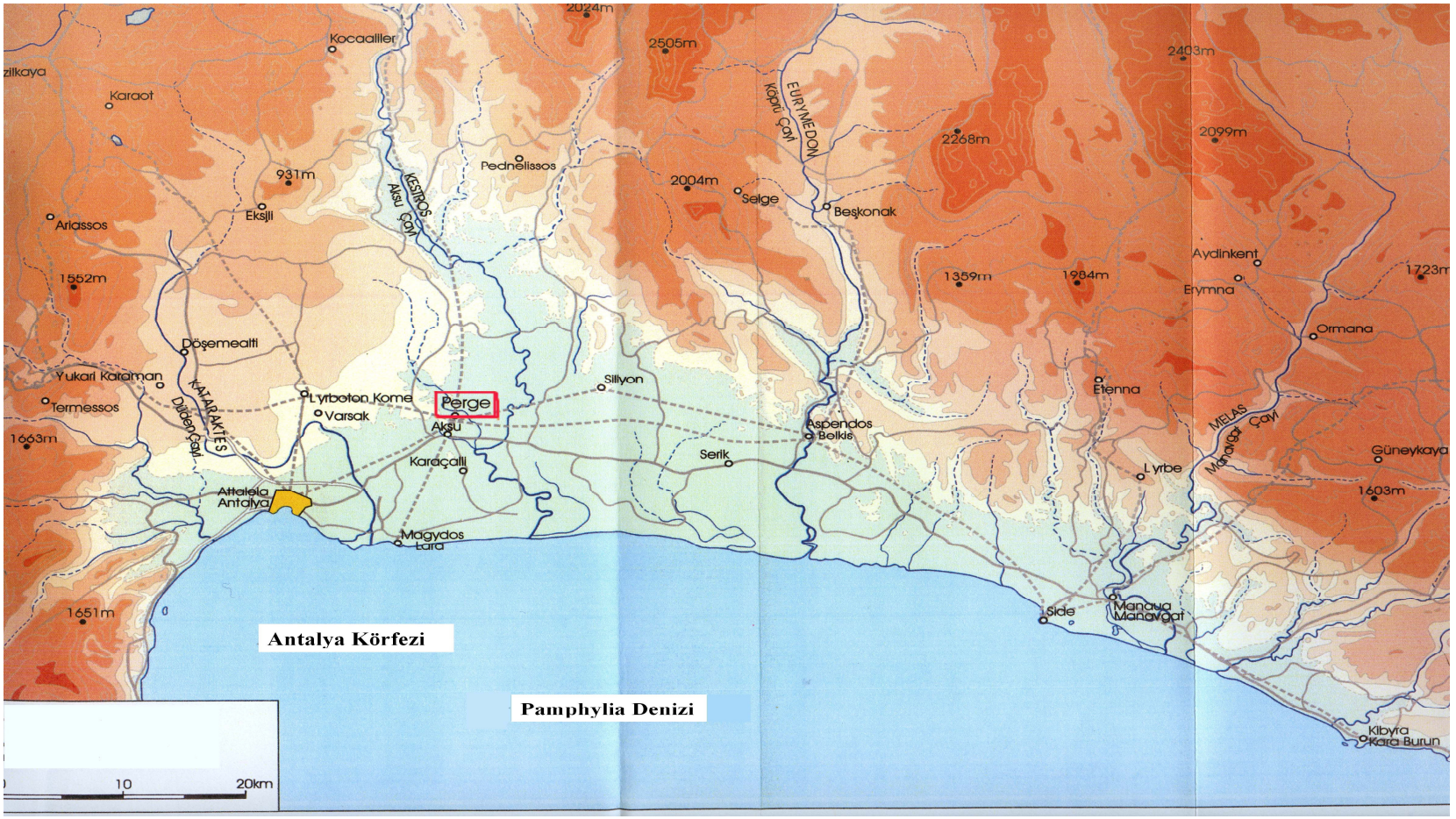
	Küpe	Yüzük	Kolye	Kameo	Bilezik	İğne	Aplik	Toplam
1979		1						1
1990		1	1					2
1992		1				3		4
1994						1		1
1996						2		2
1997	2	1				12	1	14
1998		3		1	1	4		7
1999	1							1
2000	1							1
2001	4	1				5	1	10
2002	12	1		1		3	1	17
2003	9	4	1		1	8	3	26
2004	6				1	2		9
2005	3	1						4
Toplam	38	14	2	2	3	40	6	105

Tablo 2. Perge'de Bulunmuş Envanterlik Takıların Türlerine ve Malzemeye Göre Dağılımı

	Altın	Gümüş	Bronz	Kemik	Taş /Cam	Toplam
Küpe	38					38
Yüzük	6	2	4	2		14
Kolye	1		1			2
Kameo					2	2
Bilezik			1	1	1	3
Aplik	6					6
İğne			4	36		40
Toplam	51	2	10	39	3	105

Grafik 1. Takıların buluntu yerlerine göre dağılımı (1979–2005)

Lev. I Pamphylia bölgesi

Lev. II Perge Planı

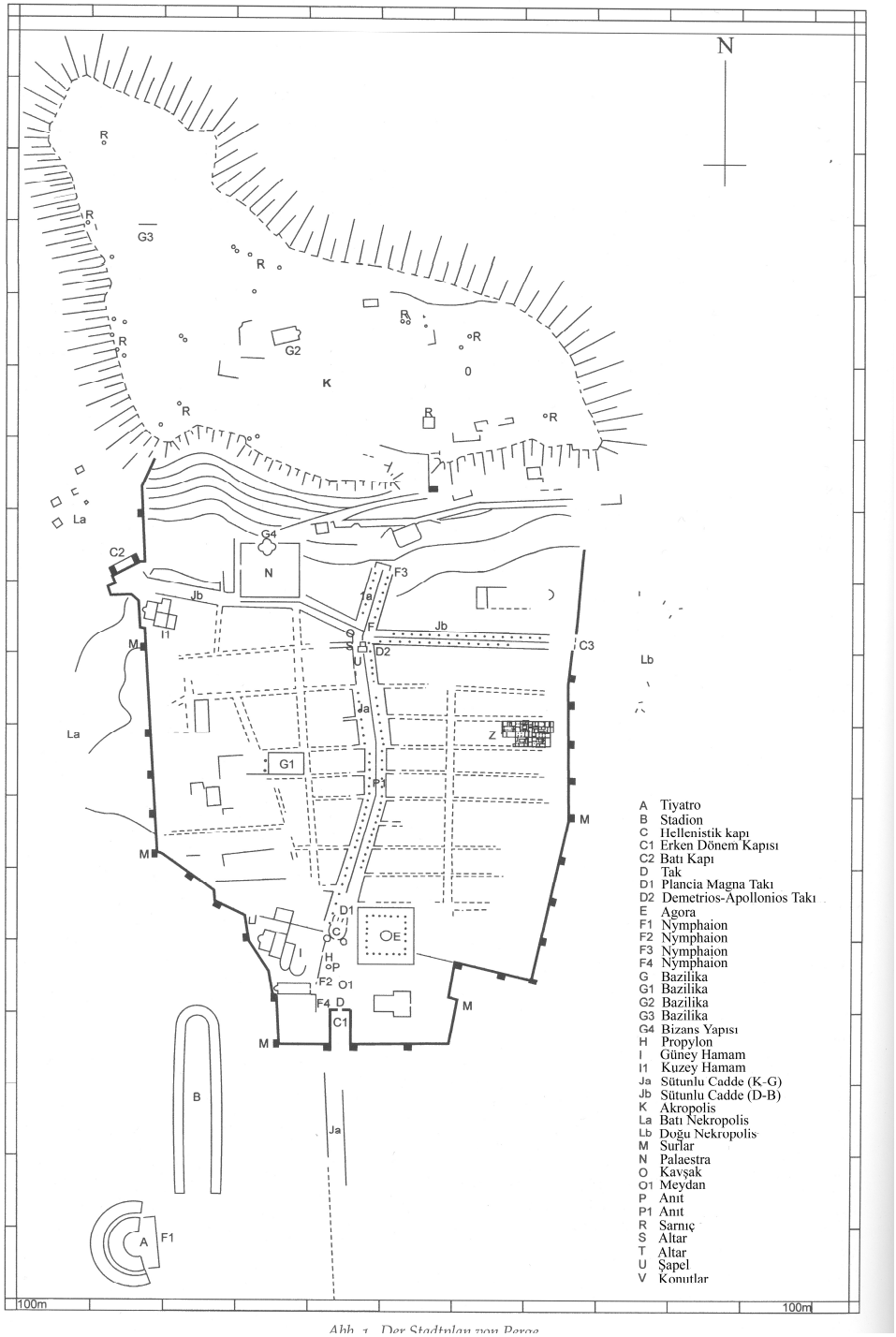
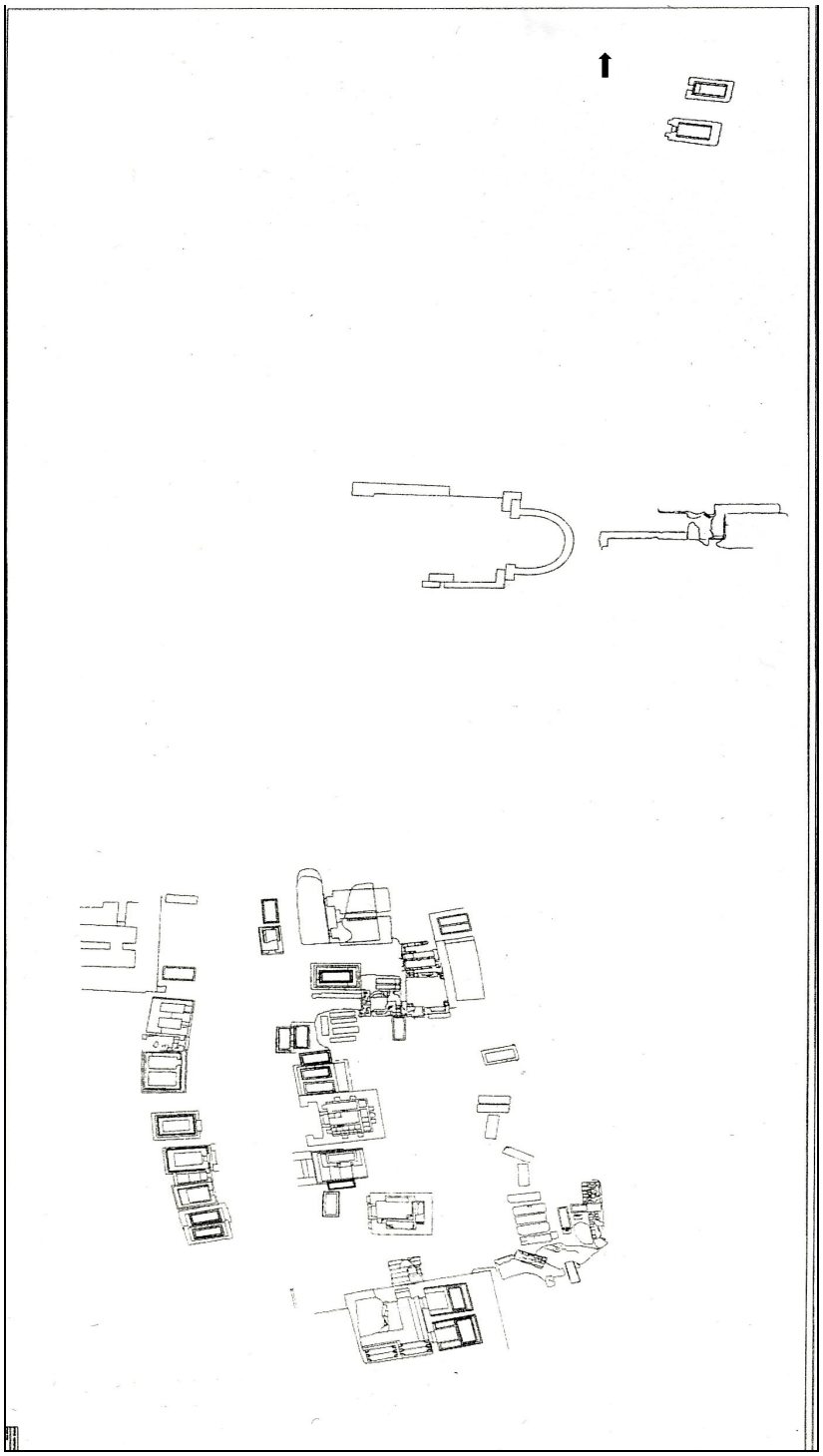

Abb. 1 Der Stadtplan von Perge

Lev. III. Batı Nekropolis Planı -1

Lev. IV. Batı Nekropolis Planı -2

